

FINALNI IZVEŠTAJ

maj 2014 - mart 2018.

Republika Srbija

Program Inicijativa EU

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Operativni program

CRIS broj: 2014/342-561, IPA 2013, Srbija

Opšti cilj: Doprinos održivom razvoju jugoistoka i jugozapada Srbije kroz unapređenje koordinacije između republičkih i lokalnih vlasti, stvaranje povoljnijeg okruženja u pogledu zapošljivosti, poslovanja i razvoja infrastrukture i unapređenje dobrog upravljanja i socijalnog uključivanja.

Svrha: Unapređenje upravljanja na lokalnom nivou, poboljšanje uslova za razvoj infrastrukture, jačanje kapaciteta za planiranje i upravljanje, unapređenje povoljnog okruženja za razvoj poslovanja, kao i podrška formulisanju politika socijalnog uključivanja i zapošljavanja

Ukupni budžet: 24,46 miliona evra – Evropska unija obezbeđuje 19,6 miliona evra, a Vlada Švajcarske 4,86 miliona evra

17,46 miliona evra sprovodi se preko Kancelarije Ujedinjenih nacija za projektne usluge - UNOPS

7 miliona evra sprovodi se preko Sektora Ministarstva finansija za ugovaranje i finansiranje programa iz sredstava EU

Datum početka: 7. maj 2014.

Datum završetka: 31. mart 2018.

Opštine obuhvaćene programom: Novi Pazar, Ivanjica, Nova Varoš, Priboj, Prijepolje, Raška, Sjenica i Tutin, na jugozapadu Srbije

Prokuplje, Blace, Žitorađa, Kuršumlija u Topličkom okrugu

Leskovac, Bojnik, Vlasotince, Lebane, Medveđa i Crna Trava u Jablaničkom okrugu

Vranje, Bosilegrad, Bujanovac, Vladičin Han, Preševo, Surdulica i Trgovište u Pčinjskom okrugu

Brus u Rasinskom okrugu

Aleksinac, Gadžin Han, Doljevac, Merošina i Svrljig u Niškom okrugu

Babušnica, Bela Palanka u Pirotskom okrugu

Knjaževac u Zaječarskom okrugu.

Donatori: Evropska unija
Vlada Švajcarske
Vlada Republike Srbije

Program sprovodi: Kancelarija Ujedinjenih nacija za projektne usluge (UNOPS)

Datum podnošenja izveštaja: 30. jun 2018.

Period izveštavanja: maj 2014. – mart 2018.

Sadržaj

AKRONIMI	3
KRATAK PREGLED.....	4
PREGLED NAPRETKA I REZULTATA	6
NAPREDAK POLITIČKOG I PROGRAMSKOG KONTEKSTA.....	6
NAPREDAK U OSTVARIVANJU CILJEVA	10
NAPREDAK U OSTVARIVANJU REZULTATA.....	12
<i>Rezultat 1.....</i>	<i>12</i>
<i>Rezultat 1 – Aktivnosti .....</i>	<i>16</i>
<i>Rezultat 2.....</i>	<i>21</i>
<i>Rezultat 2 – Aktivnosti .....</i>	<i>26</i>
<i>Rezultat 3.....</i>	<i>32</i>
<i>Rezultat 3 – Aktivnosti .....</i>	<i>35</i>
<i>Rezultat 4.....</i>	<i>40</i>
<i>Rezultat 4 - Aktivnosti .....</i>	<i>42</i>
UPRAVLJANJE I KOORDINACIJA	45
UGOVORNI ODNOSI	45
UPRAVNI ODBOR PROGRAMA.....	45
FINANSIJE	46
LJUDSKI RESURSI	46
NABAVKE I BESPOVRATNA SREDSTVA.....	47
LOGISTIKA	47
IZVEŠTAVANJE	48
PRAĆENJE	48
PRETPOSTAVKE I RIZICI	49
PRETPOSTAVKE	49
RIZICI I PROBLEMI	49
KVALITET I ODRŽIVOST.....	51
KVALITET.....	51
ODRŽIVOST.....	52
STEČENE POUKE.....	55
MLO – NAPREDAK U ODNOSU NA INDIKATORE U MATRICI LOGIČKOG OKVIRA.....	58

Akronimi

ACES	Udruženje inženjera konsultanata Srbije
CFCU	Sektor za ugovaranje i finansiranje programa iz sredstava Evropske unije
CIF	Fond za učešće građana
DEU	Delegacija Evropske unije
DU	Dobro upravljanje
EU	Evropska unija
FIDIC	Međunarodna federacija inženjera konsultanata
GP	Geografsko poreklo
GPP	Grupe poljoprivrednih proizvođača
JPP	Javno-privatno partnerstvo
KT	Koordinaciono telo Vlade Srbije za Preševo, Bujanovac i Medveđu
PKI	Plan kapitalnih investicija
LSU	Lokalna samouprava
LjP	Ljudska prava
MDULS	Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave
MEI	Ministarstvo za evropske integracije
MTTT	Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija
MGSI	Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture
MMP	Mikro i mala preduzeća
MPNTR	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
MRR	Mehanizam rodne ravnopravnosti
MSP	Mala i srednja preduzeća
NVO	Nevladina organizacija
OCD	Organizacija civilnog društva
OPZ	Opis poslova i zadataka
PB	Programski budžet
PDP	Poziv za dostavljanje predloga
PO	Područje odgovornosti
PPF5	Projekat podrške u programiranju pomoći EU
PRINCE 2	Projekti u kontrolisanom okruženju
RSOC	Operativni centar UNOPS-a u Srbiji
SEIO	Kancelarija za evropske integracije Vlade Republike Srbije
SIPRU	Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva
SKGO	Stalna konferencija gradova i opština
SSG	Savetodavna služba za građane
TP	Tehnička pomoć
UN Women	Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena
UOP	Upravni odbor Programa
USAID	Agencija Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj
UUP	Upravljanje uspešnim programima
VS	Vlada Srbije
ZDP	Zahtev za dostavljanje ponuda

Kratak pregled

Iako su jugoistok i jugozapad Srbije i dalje slabije razvijeni delovi zemlje, razvojni program Evropski PROGRES omogućio je poboljšanja i uspostavio solidnu osnovu za ubrzan ekonomski razvoj ovog područja. Uz finansijsku pomoć Evropske unije i Vlade Švajcarske, doprinoseći sprovođenju nacionalnih politika na lokalnom nivou, Program je od maja 2014. do marta 2018. godine obuhvatio realizaciju 254 projekta koji su doprineli upravljanju na lokalnom nivou, stvaranju okruženja pogodnog za poslovanje, razvoju infrastrukture i socijalnom uključivanju u 34 lokalne samouprave (LSU) u okviru Aktivnosti.

Opipljivi rezultati su postignuti u domenu **upravljanja na lokalnom nivou**: unapređeno je upravljanje opštinskim finansijama kroz 16 paketa bespovratne pomoći za ažuriranje registara poreskih obveznika što je omogućilo korisničkim LSU da povećaju prihod od poreza za 1,35 miliona evra; pružanje tehničke pomoći (TP) za programsko budžetiranje i izradu planova kapitalnih investicija osposobilo je 15 korisničkih LSU da unaprede identifikaciju i razvoj kapitalnih projekata, poboljšaju pristup donatorskim fondovima i pri tome obezbede intenzivnije učešće građana u budžetskom procesu.

Unapređeni su kapaciteti LSU u oblasti **dobrog upravljanja (DU)**: 23 opštine su osnovale stručne centre za DU koji će se baviti pitanjima DU u okviru politika i projekata na lokalnom nivou; 13 LSU je sprovelo reforme koje podrazumevaju izradu i usvajanje 21 propisa za jačanje internog planiranja, mehanizama odgovornosti, upravljanja javnom imovinom i ljudskim resursima; 27 opštinskih službenika završilo je program izgradnje kapaciteta za DU; i na kraju, objavljene su dve publikacije o DU koje pružaju uvid u prakse koje mogu biti od koristi za budući rad u ovoj oblasti.

Evropski PROGRES je pomogao da se izradi 36 **planova detaljne regulacije (PDR)** koji stvaraju preduslove za razvoj infrastrukture u industrijskim i poslovnim zonama kao i za razvoj turizma. Najmanje četiri PDR su već omogućili infrastrukturni razvoj obuhvaćenih lokacija dok se plan za industrijsku zonu u Vlasotincu nadovezao na napore LSU da omogući ulaganje u industriju koja bi mogla da otvori 300 novih radnih mesta. Tri plana izrađena kroz Program dobila su nagradu na Međunarodnom salonu urbanizma u Nišu dok će rad na razvoju parka prirode Golija u čijoj je osnovi izrada pet PDR za infrastrukturne koridore, biti predstavljen na Savetu Evrope kao srpski model dobre prakse za upravljanje parkovima prirode.

Pokušaji da se unapredi učinak LSU takođe su podrazumevali i uvođenje **geografskog informacionog sistema (GIS)** u 11 LSU. Pomoć je obuhvatila nabavku opreme, obuke, savetodavnu podršku za uspostavljanje institucionalnog okvira za GIS aktivnosti i razvoj specijalizovanih GIS aplikacija s fokusom na promovisanje ulaganja i turizma. U okviru Programa su zabeleženi slučajevi da je GIS smanjio troškove ili omogućio pregovore sa investitorima.

Ostvaren je doprinos stvaranju **pogodnijeg poslovnog okruženja i konkurentnijih malih i srednjih preduzeća (MSP)**. Na primer, Program je doprineo smanjenju prosečnog vremena potrebnog za izdavanje građevinskih dozvola u programskim LSU sa osam na pet radnih dana i smanjenju učešća negativno rešenih zahteva sa 40% na 16%. Obezbeđivanje opreme za 14 i uvođenje međunarodnih standarda upravljanja kvalitetom i bezbednosti hrane u 16 MSP, kao i pet paketa bespovratne pomoći za uvođenje inovacija, dovelo je do otvaranja 192 nova radna mesta i omogućilo korisnicima da smanje troškove, povećaju prihode i osvoje nova tržišta.

Evropski PROGRES je dao svoj doprinos **socijalnom uključivanju**, naročito u oblasti ekonomskog osnaživanja i zapošljavanju ugroženih grupa. Deset paketa bespovratne pomoći koji se odnose na stručno osposobljavanje koristilo je 336 ljudi, a već su omogućili zapošljavanje njih 184. Programi za podršku započinjanju poslovanja kroz samozapošljavanje žena, mladih i ugroženih lica omogućili su

otvaranje 134 stalnih radnih mesta. Šesnaest projekata za socijalno uključivanje Roma i Romkinja, koji su se bavili rešavanjem pitanja zapošljavanja, obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite i stambenim pitanjem, završeno je, a direktne koristi od njih je imalo 3.634 ljudi. Četrdeset i tri partnerska projekta organizacija civilnog društva i LSU je doprinelo ekonomskom osnaživanju ugroženih, a takođe su omogućili da više od 500 osoba ostvari pristup nekim od osnovnih prava. U okviru Programa su izrađene metodologije i alati za utvrđivanje potreba ugroženih osoba i uspostavljanje socijalnih usluga, a tri LSU su dobile podršku u organizovanju pomoći u kući za starije osobe.

Rad na **rodnoj ravnopravnosti** obuhvatio je uspostavljanje dva lokalna Mehanizma rodne ravnopravnosti i izradu 12 lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost, dok je zagovaranje omogućilo usvajanje Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou od strane 32 LSU. Pored toga, deset lokalnih ženskih odborničkih mreža koje okupljaju 97 odbornica sprovelo je deset inicijativa koje su unapredile položaj žena na lokalnom nivou. Sprovedenje osamnaest lokalnih projekata usmerenih na rodnu ravnopravnost pozitivno je uticalo na 1.589 osoba (1.291 ženu i 298 muškaraca).

Sprovedenje ovog složenog Programa nije moglo proći bez **problema**. Bilo je puno promena u opštinskoj upravi prvenstveno zbog političkog pregrupisanja na lokalnom nivou što je umanjilo efikasnost i delotvornost nekih projekata. Program je negativne posledice sveo na najmanju moguću meru putem pomnog praćenja i intenzivnijeg angažovanja. Međutim, analize su pokazale da su opštine koje nisu bile politički stabilne imale ograničene koristi od Evropskog PROGRES-a.

Kašnjenje od 18 meseci prilikom realizacije aranžmana bespovratne pomoći za lokalnu infrastrukturu i dva regionalna projekta pod rukovodstvom Sektora za ugovaranje i finansiranje programa iz sredstava EU Ministarstva finansija (CFCU) uticalo je na Evropski PROGRES koji nije mogao da sprovodi aktivnosti koje su zavisile od napredovanja infrastrukturnih radova. To je bio glavni razlog za uvođenje još jednog paketa za lokalnu infrastrukturu i za produženje trajanja do 31. marta – na kraju je to pomoglo da se u okviru Programa pomogne CFCU prilikom započinjanja tog aranžmana i da se ugovore projekti za izgradnju i opremanje novog hirurškog bloka bolnice u Vranju kao i objekta hitne pomoći u zdravstvenom centru u Novom Pazaru.

Komunikacijske aktivnosti su doprinele i realizaciji i promovisanju podrške koju donatori, Evropska unija i Vlada Švajcarske, pružaju u ovoj oblasti. Te aktivnosti uključuju organizaciju 33 posete visokih zvaničnika i 24 velika javna događaja, podršku za 15 lokalnih festivala, 111 saopštenja za medije, deset izdanja kvartalnog biltena, četiri nagradna konkursa za kalendar, realizaciju dvogodišnje kampanje za promociju evropskih vrednosti, obilnu upotrebu internet stranice i društvenih mreža i izradu promotivnog materijala. Ove aktivnosti su proizvele 5.047 pozitivnih medijskih izveštaja o Programu, od kojih su 2.156 ili 42% u nacionalnim medijima. Internet stranica ima preko 200.000 poseta dok je Fejsbuk strana privukla 10.000 pratilaca.

I dok Program obuhvata širok opseg razvojnih aktivnosti, početni pokazatelji **združenih efekata su ohrabrujući**: aktivnosti u okviru Programa su se već nadovezale na napore Vlade i opština da privuku investicije u Priboj, Vlasotince i Ivanjicu dok izrađeni planovi i projekti stvaraju značajan potencijal za ulaganje u infrastrukturu, industriju i turizam; omogućeno je 703 stalna radna mesta kroz podršku MSP, preduzetništvu, samozapošljavanju i ekonomskom osnaživanju ugroženih osoba; analiza opštinske konkurentnosti za 2016-2017. u poređenju sa polaznom osnovom 2013-2014. ukazuje da je 31 LSU poboljšala svoj indeks, dok je najveći napredak ostvaren u upravljanju finansijama, javnim nabavkama, urbanizmu i lokalnom ekonomskom razvoju. Na kraju, Analiza zadovoljstva građana za 2017. godinu pokazuje da građani imaju više poverenja u lokalne institucije i pozitivnije ocenjuju rad opštinske uprave.

Ovaj Završni izveštaj obuhvata period od maja 2014. do 31. marta 2018. godine i daje pregled napretka i učinka, pitanja upravljanja, pregled ključnih rizika i problema, kvaliteta i održivosti a sadrži i odeljak o stečenim poukama. Prilozi daju detaljniji uvid u konkretne aktivnosti koje su preduzimane u okviru Programa.

Pregled napretka i rezultata

Napredak političkog i programskog konteksta

Ključne pretpostavke u vezi sa programskim kontekstom koje su izražene tokom razvoja Evropskog PROGRES-a pokazale su se kao tačne. Srbija je zadržala političku stabilnost i nastavila da jača odnose sa Evropskom unijom što je potvrđeno organizacijom sedam međuvladinih konferencija i otvaranjem dvanaest pregovaračkih poglavlja¹ – dva poglavlja u vezi sa konkurentnošću: Poglavlje 20-Preduzetništvo i industrijska politika u februaru 2017. i Poglavlje 6 u vezi sa pravom privrednih društava u decembru 2017. god. Vlada Srbije (VS) je ostala posvećena realizaciji reformi javne uprave i konkurentnosti što je bilo bitno za Evropski PROGRES.

Konkurentnost

Napori Vlade da unapredi poslovno okruženje i konkurentnost bili su produktivni. Srbija je 2018. godine zauzela 47. mesto od 190 ocenjenih privreda u okviru Izveštaja Svetske banke o uslovima poslovanja². Naglašeno je da je to jedna od deset privreda sa najviše poboljšanja poslovne regulative. To je skok za 50 mesta u poređenju sa 2014. god.³ dok su izdavanje građevinskih dozvola i plaćanje poreza prepoznati kao oblasti sa najvećim unapređenjem.

Unapređenja su zabeležena i u Globalnom izveštaju o konkurentnosti za 2017-2018. Svetskog ekonomskog foruma⁴ prema kojem se Srbija nalazi na 78. mestu od 137 ocenjenih privreda što je napredak za 23 mesta u poređenju sa 2014. godinom.⁵ U Izveštaju se navodi napredak u deset od dvanaest stubova indeksa konkurentnosti sa značajnim poboljšanjem makroekonomskog okruženja i razvojem finansijskog tržišta.

U martu 2015. god. VS je usvojila Strategiju za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća (MSP), preduzetništva i konkurentnosti za 2015-2020. Ova Strategija za cilj ima povećanje broja preduzeća, veću stopu zapošljavanja kao i poboljšanje rezultata MSP.⁶ Akcioni plan⁷ za sprovođenje te Strategije usvojen je 2015. godine i u njemu se navode ključne prekretnice za bolju podršku MSP, uključujući uvođenje objedinjene procedure za elektronsko izdavanje dozvola. Podrška Evropskog PROGRES-a klasterima, obezbeđivanje opreme za mikro i mala preduzeća, srednje stručno obrazovanje, povoljno poslovno okruženje, uvođenje standarda za upravljanje kvalitetom i žensko preduzetništvo usklađeni su sa ovom Strategijom.

---

¹ Do kraja Programa, 31. marta 2018.

² Izveštaj o uslovima poslovanja za 2018. može se naći na <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Profiles/Country/SRB.pdf>

³ Izveštaj o uslovima poslovanja za 2014. može se naći na <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/18884/829550Serbia0SRB0Box0382126B00PUBLIC0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁴ Globalni izveštaj o konkurentnosti za 2017–2018. godinu može se naći na http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/countryeconomy-profiles/?doing_wp_cron=1518167942.7495989799499511718750#economy=SRB

⁵ Globalni izveštaju o konkurentnosti za 2013–2014. godinu može se naći na http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

⁶ Strategija se može naći na <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Strategija-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

⁷ Akcioni plan se može naći na <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Akcioni-plan-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

Godina 2016. proglašena je "Godinom preduzetništva" i VS je izdvojila preko 14 miliona evra za pomoć preduzetništvu. Tri glavna stuba podrške su unapređenje poslovnog okruženja, direktna podrška preduzetnicima i razvoj preduzetničkog duha. Osim podrške države, obezbeđena je i značajna pomoć putem programa COSME Horizon 2020, EDIF i APEX. Kasnije je ta inicijativa pretvorena u „Deceniju preduzetništva“ što ukazuje na dugoročnu posvećenost Vlade podršci sektoru MSP.

Lokalne samouprave

Vlada je 2014. godine usvojila Strategiju reforme javne uprave⁸ nakon čega je u martu 2015. god. usledio Akcioni plan za sprovođenje od 2015. do 2017. god.⁹ Strategija ima za cilj reformu sistema kako bi postao profesionalniji, decentralizovaniji i depolitizovaniji sa unapređenim sistemom za strateško planiranje i koordinaciju javnih politika. Prema oceni realizacije, napredak je ostvaren kod svih pet ciljeva Strategije naročito kod unapređenja upravljanja javnim finansijama i javnim nabavkama kao i kod povećanja pravne sigurnosti i poboljšanja kvaliteta poslovnog okruženja.¹⁰

Izmene i dopune Zakona o planiranju i izgradnji¹¹ usvojene su 8. decembra 2014. god. a stupile su na snagu 1. marta 2015. god. Zakon je uveo objedinjenu proceduru za izdavanje građevinskih dozvola uključujući uvođenje procedure za elektronsko izdavanje građevinskih dozvola od januara 2016. god.

U oktobru 2015. god. Narodna skupština je usvojila Zakon o ulaganjima¹² koji reguliše jednaki status domaćih i stranih ulagača. U skladu sa zakonom, Nacionalna agencija za regionalni razvoj i Agencija za strana ulaganja i promociju izvoza zamenjene su Razvojnoum agencijom Srbije u januaru 2016.

Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave u partnerstvu sa Stalnom konferencijom gradova i opština (SKGO) izradilo je 188 modela administrativnih procedura na lokalnom nivou u devet oblasti, standardizujući procedure i omogućavajući bolju efikasnost LSU i bolju uslugu građanima.

Dobro upravljanje

Vladavina prava ostaje oblast puna izazova za Srbiju. To je prepoznato u Radnom dokumentu službi Komisije za 2016¹³ i novoj Strategiji EU za Zapadni Balkan¹⁴ od 6. februara 2018. koje ukazuju da nedostaci u oblasti vladavine prava otežavaju dalje širenje privatnog sektora, dok je politički uticaj na pravosuđe i dalje velik.

Transparentnost Srbija je 2017. godine sprovela drugo istraživanje Indeksa transparentnosti lokalne samouprave (LTI) u gradovima i opštinama u Srbiji¹⁵ na osnovu kriterijuma transparentnosti određenih preko 86 pokazatelja. Nakon prvog rangiranja iz 2015. godine koje je obuhvatilo sve opštine u Srbiji, rangiranje iz 2017. je uključilo samo uzorak od 15 LSU (među kojima je sedam LSU obuhvaćenih Programom¹⁶). Ovo istraživanje je ukazalo na napredak u većini opština ali sa dosta prostora i potrebe za daljim poboljšanjem transparentnosti. Čak i gradovi koji su u ovom ciklusu najbolje ocenjeni, dostigli su zadate standarde samo u dve trećine kriterijuma a prosečni rezultat je

⁸ Strategija se može naći na <http://www.mduls.gov.rs/doc/Strategija%20reforme%20javne%20uprave%20u%20Republici%20Srbiji.pdf>

⁹ Akcioni plan se može naći na [http://www.mduls.gov.rs/doc/AP_PAR_final_version19.03.15%20\(1\).pdf](http://www.mduls.gov.rs/doc/AP_PAR_final_version19.03.15%20(1).pdf)

¹⁰ Izveštaj se može naći na http://www.mduls.gov.rs/doc/RJU_izvestaj_17082017.pdf

¹¹ Zakon se može naći na <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2014/4326-14.pdf>

¹² Zakon se može naći na <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2015/2402-15%20lat.pdf>

¹³ Dokument se može naći na https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_serbia.pdf

¹⁴ Dokument se može naći na https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf

¹⁵ Istraživanje se može naći na http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Indeks_transparentnosti_lokalne_samouprave_LTI_2017_prezentacija.pdf

¹⁶ Raška, Novi Pazar, Leskovac, Bujanovac, Vranje, Tutin i Preševo

bio ispod 50% maksimalnog rezultata (47,2 od 100). Politička volja je i dalje odlučujući faktor za unapređenje transparentnosti opština.

Indeks otvorenosti budžeta (Open Budget Index-OBI) za 2017. godinu kao jedino nezavisno, komparativno merenje transparentnosti budžeta centralne vlade na svetu, svrstava Srbiju na 62. od 115. mesta.¹⁷ U poređenju sa ovim indeksom za 2015. godinu Srbija je nazadovala zbog loših rezultata u oblasti učešća javnosti. Postoji malo mogućnosti da se javnost uključi u budžetski proces dok ministarstva i ne koriste ove mehanizme.

Rangiranje Srbije po pitanju korupcije praktično se nije menjalo od 2008. godine. Indeks percepcije korupcije za 2017. god. svrstava Srbiju na 77. mesto (od 180 zemalja) sa relativno niskim rezultatom od 41 boda što ukazuje na visok nivo korupcije (<50 boda, zemlje sa visokom korupcijom). Srbija je 2014. imala 41 bod i zauzela 78. mesto među 175 zemalja.¹⁸

E-Uprava

Direkcija za elektronsku upravu je pretvorena u Kancelariju za informacione tehnologije i elektronsku upravu, pod pokroviteljstvom predsednice Vlade u julu 2017. god. Dva bitna nedavno usvojena zakona uređuju ovu oblast, Zakon o elektronskoj upravi¹⁹ usvojen u januaru 2018. godine i Zakon o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju,²⁰ usvojen u oktobru 2017.

Rodna ravnopravnost

Kada je u pitanju rodna ravnopravnost, Srbija je napredovala u smislu uspostavljanja institucionalnog, strateškog i pravnog okvira kao i harmonizacije zakonodavstva sa međunarodnim i EU standardima i sve većim naporima da se rodna perspektiva uvede u sve sektore na svim nivoima.

Ostvarena su značajna postignuća uvođenjem rodno odgovornog budžetiranja za sve budžetske korisnike koje bi trebalo postepeno da se realizuje do 2020. kroz amandmane Zakona o budžetskom sistemu od decembra 2015. godine,²¹ sprovođenjem Strategije o rodnoj ravnopravnosti za 2016.-2020. kao i pratećim Akcionim planom za 2016-2018. Sprečavanjem nasilja protiv žena i devojčica, kao jednim od najbitnijih prioriteta u oblasti rodne ravnopravnosti, bavilo se kroz pripremu i usvajanje Zakona o sprečavanju nasilja u porodici²² koji je stupio na snagu 1. juna 2017. god. Pored toga, VS je usvojila indeks rodne ravnopravnosti i time postala prva zemlja izvan Evropske unije koja je izradila i usvojila ovaj alat za procenu napretka²³ koji će služiti kao referentna tačka za merenje napretka.

Socijalno uključivanje

Napredak je ostvaren i u oblasti socijalnog uključivanja, naročito u pogledu politike zapošljavanja, uključivanja Roma i borbe protiv diskriminacije. Usvajanje prvog Programa reformi politike zapošljavanja i socijalne politike (ESRP)²⁴ u Srbiji u maju 2016. značajan je korak u rešavanju izazova

¹⁷ Rezultati istraživanja se mogu naći na <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/results-by-country/country-info/?country=rs#transparency>

¹⁸ Indeks percepcije korupcije za Srbiju po godinama može se naći na <http://www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/istraivanja-o-korupciji/indeks-percepcije-korupcije-cpi>

¹⁹ Zakon se može naći na <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=126075>

²⁰ Zakon se može naći na <http://www.pks.rs/Documents/Udru%C5%BEenje%20informati%C4%8Dke%20delatnosti/zakon-o-elektronskom-dokumentu-sgrs-51-2009.pdf>

²¹ Zakon se može naći na <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2015/3208-15%20lat.pdf>

²² Zakon se može naći na http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sprečavanju_nasilja_u_porodici.html

²³ Izveštaj o indeksu rodne ravnopravnosti (01. februar 2016.)

²⁴ Program se može naći na <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/usvojen-program-reformi-politike-zaposljavanja-i-socijalne-politike-esrp/>

politike u oblasti zapošljavanja i socijalnih pitanja na koju i dalje utiču nedovoljna javna sredstava i ograničen institucionalni kapacitet.

Ukupno tržište rada je polako ali postojano napredovalo u protekle četiri godine. Stopa zapošljavanja kod starosne grupe od 15 do 64 godine porasla je sa 42,9% u poslednjem kvartalu 2014. god. na 46,3% u poslednjem kvartalu 2017. god. dok je nezaposlenost opala sa 17% na 14,7% u istom periodu. Najveća stopa zaposlenosti 2017. godine je bila u regionu Beograda 48,3% a najmanja na jugu i istoku Srbije 43,1%. Stopa nezaposlenosti je najniža u Vojvodini (13,2%) a najviša na jugu i istoku Srbije 16,4%²⁵.

Četvrta Anketa o prihodima i uslovima života (SILC),²⁶ koju je sproveo Republički zavod za statistiku 2016. godine pokazuje da je u Srbiji još uvek dosta visoka stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (38,7%) a aktuelni sistem socijalnih davanja ne pruža delotvornu pomoć za smanjenje siromaštva. Najveći rizik od siromaštva snose domaćinstva sa dve odrasle osobe i troje ili više izdržavane dece, osobe mlađe od 65 godina koje žive u jednočlanim domaćinstvima i deca i mladi do 24 godine starosti.

U istraživanju „Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti lokalnih samouprava u Republici Srbiji“ koje je sproveo Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (SIPRU) 2016. godine utvrđuju se kao glavne prepreke nedostatak sredstava za razvoj održivih usluga socijalne zaštite, nedostatak licenciranih pružalaca usluga i ograničen pristup socijalnim uslugama, posebno u ruralnim područjima.²⁷

Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period 2016-2025. je usvojena u martu 2016. godine²⁸ i ima za cilj unapređenje položaja Roma i Romkinja kroz ostvarenje ciljeva u oblasti obrazovanja, stanovanja, zaposlenosti, zdravstvene i socijalne zaštite. U junu 2017. godine Vlada Srbije je usvojila Nacionalni akcioni plan za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period 2017–2018. godine i osnovala Koordinaciono telo za praćenje realizacije Strategije na čijem čelu je potpredsednica Vlade.²⁹

U martu 2016. godine VS je usvojila Akcioni plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina³⁰ kako je predviđeno Akcionim planom za pregovaračko Poglavlje 23 i Uredbom o postupku raspodele sredstava iz Budžetskog fonda za nacionalne manjine. Nakon petnaest godina Budžetski fond za nacionalne manjine³¹ je ponovo aktiviran u decembru 2017.

Izveštaj Evropske komisije (EK) o napretku Srbije za 2016. godinu³² beleži poboljšanje u uspostavljanju povoljnog okruženja za razvoj i finansiranje civilnog društva. Na mnogim nivoima, učešće civilnog društva u kreiranju politika je i dalje u velikoj meri *ad hoc*. Pored toga, još uvek nije usvojena Nacionalna strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Srbiji za period 2015–2019. godine (sačinjena 2015. godine), niti je osnovan Savet za saradnju sa civilnim društvom.

²⁵ Informacije na osnovu Ankete o radnoj snazi za 4. kvartal 2017. mogu se naći na

<http://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20181045.pdf>

²⁶ Anketa se može naći na <http://www.stat.gov.rs/WebSite/public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=2&pubKey=4105>

²⁷ Istraživanje se može naći na <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2016/12/Mapiranje-usluga-socijalne-zastite.pdf>

²⁸ Strategija se može naći na [Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja 2016-2026](#). (11. mart 2016.)

²⁹ <https://goo.gl/PwBcGD>

³⁰ Akcioni plan se može naći na

http://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/prilog_fajl/akcioni_plan_za_sprovođenje_prava_nacionalnih_manjina_-_sa_semaforom.pdf

³¹ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/2744832/aktiviran-budžetski-fond-za-nacionalne-manjine.html>

³² Izveštaj se može naći na https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_serbia.pdf

Napredak u ostvarivanju ciljeva

Jugoistočna i jugozapadna Srbija su i dalje slabije razvijeni delovi zemlje ali Evropski PROGRES je kroz sprovođenje nacionalnih politika na lokalnom nivou doprineo pozitivnim razvojnim promenama i uspostavio solidnu osnovu za dalji razvoj. Kroz Program je podržana realizacija 254 projekta koji su poboljšali dobro upravljanje na lokalnom nivou, unapredili uslove za razvoj infrastrukture, ojačali upravljačke kapacitete u opštinama, unapredili okruženje pogodno za poslovanje i podržali socijalno uključivanje.

217 ili 85% projekata sprovedeno je kroz metodologiju bespovratne pomoći.

Stvoren je **veliki potencijal** za investicije u infrastrukturu, industriju i turizam kroz razvoj urbanističkih planova i tehničkih rešenja kao i bolje infrastrukturne opremljenosti lokacija za ulaganje. Postoje i primeri koji to potkrepljuju: doprinos Evropskog PROGRES-a razvoju industrijskih zona u Priboju, Vlasotincu i Ivanjici komplementarni su naporima Vlade i LSU da omoguće ulaganja u privredu koja bi trebalo da dovedu do otvaranja 800 novih radnih mesta u periodu od jedne do tri godine dok bi aktivnosti u vezi sa slobodnom zonom Vranje i parkom prirode Golija trebalo da dovedu do značajnijih ulaganja u bliskoj budućnosti.

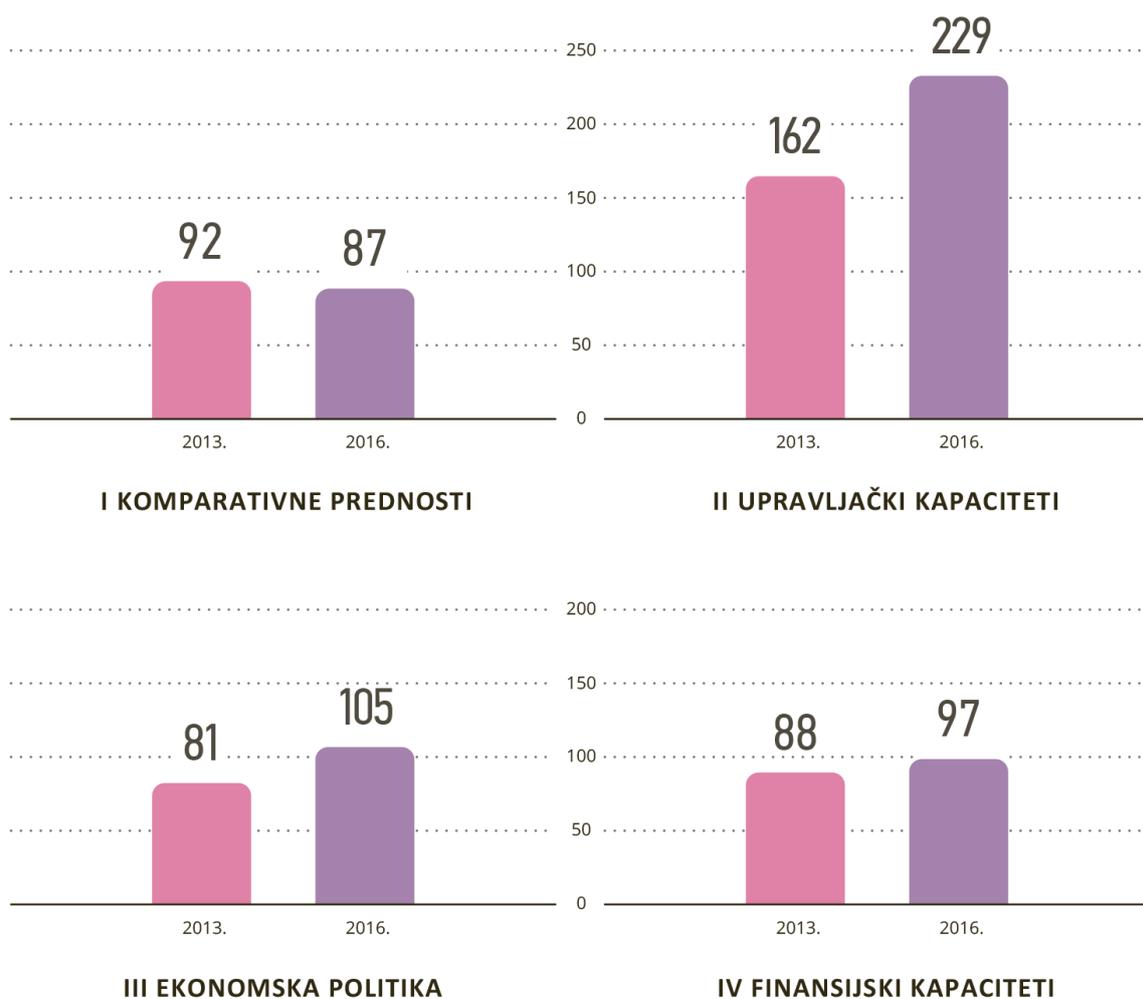
Program je bio deo **pozitivnih kretanja u zapošljavanju** u području LSU obuhvaćenih Evropskim PROGRES-om: broj zaposlenih osoba na kraju 2016. godine je bio 190.298 što je povećanje od preko 9% u poređenju sa 2014.³³ U istom periodu, broj nezaposlenih osoba se smanjio za 4% sa 156.694 na 150.176 u 2016. Program je kroz podršku preduzetništvu, za samozapošljavanje, stručne obuke, ekonomsko osnaživanje i mala i srednja preduzeća omogućio stalno zapošljavanje 703 lica, privremeno zapošljavanje 327 lica dok više od 450 lica uživa koristi od dohodovnih aktivnosti. Osim toga, ove aktivnosti su omogućile registraciju 96 novih preduzeća, što je doprinelo porastu broja registrovanih preduzeća sa 30.943 u 2013, na 34.364 u 2016. – što predstavlja porast od 11%.³⁴

³³ Računica Evropskog PROGRES-a na osnovu podataka Zavoda za statistiku i Nacionalne službe za zapošljavanje

³⁴ Izvor: Agencija za privredne registre <http://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/>

U skladu sa napretkom koji je Srbija ostvarila prema međunarodnom rangiranju u oblasti poslovanja i konkurentnosti Program je doprineo unapređenju **konkurentnosti opština**. Analiza iz 2016-2017. u poređenju sa polaznim periodom 2013-2014. pokazala je da se Indeks konkurentnosti opština³⁵ poboljšao u 31 LSU dok je 21 opština zabeležila unapređenje veće od 10%.³⁶ Najveći pomaci su zabeleženi u kategorijama podindeksa „upravlački kapaciteti opština“³⁷ i „ekonomska politika“³⁸ i podrazumevaju poboljšanja u oblasti finansijskog upravljanja, urbanizma i procesa izdavanja dozvola, izrade projekata, lokalnog ekonomskog razvoja, kvaliteta opštinskih usluga, saradnje sa drugim institucijama i boljih socijalnih politika.

Ima pokazatelja koji potvrđuju da je jačanje lokalnih **kapaciteta za planiranje i upravljanje** prvenstveno vezano za upravljanje projektom i javnim nabavkama, bilo delotvorno. Prema analizi,³⁹ prosečno kašnjenje kod bespovratnih sredstava za opštinsku infrastrukturu čiji su bitan deo bile

³⁵ Ukupni Indeks konkurentnosti sastoji se od četiri kategorije: I Komparativne prednosti, II Upravljački kapaciteti, III Ekonomska politika i IV Finansijski kapaciteti.

³⁶ Objektivno proverljiv pokazatelj za ovu aktivnost je ukupan indeks konkurentnosti povećan do kraja Programa u svim opštinama obuhvaćenim programom za najmanje 10%, ili najmanje 25% za neki od podindeksa

³⁷ 29 opština koje su popravile svoje podindekse u poređenju s podacima za 2013. godinu u proseku za 46%

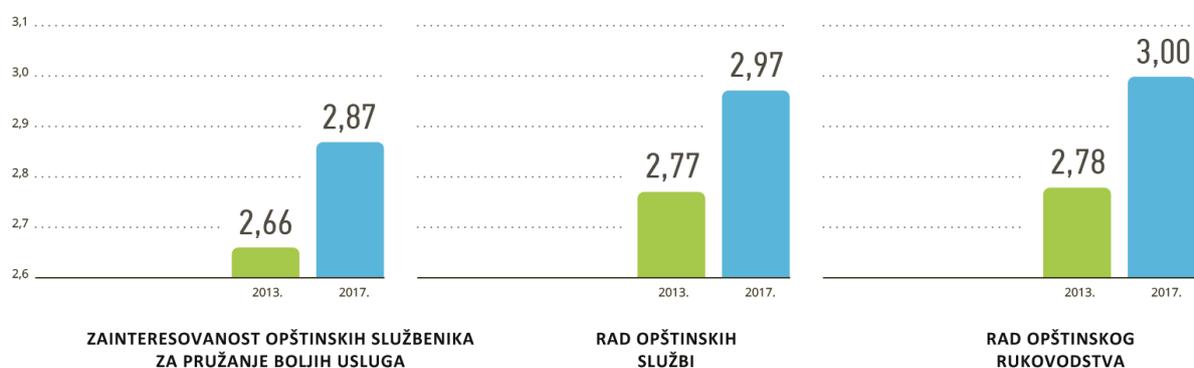
³⁸ 27 opština koje su popravile svoje podindekse u proseku za 40%

³⁹ UNOPS je uporedio rezultate LSU kod realizacije paketa bespovratne pomoći za infrastrukturu u okviru programa EU PROGRES i Evropski PROGRES .

javne nabavke smanjeno je sa četiri meseca u prethodnom programu⁴⁰ na jedan mesec u Evropskom PROGRES-u. Pored toga, nakon poziva za dostavljanje predloga (PDP) za razvoj poslovne infrastrukture i izradu tehničke dokumentacije koje je objavilo Ministarstvo privrede (MP), opštine iz programa Evropski PROGRES dobile su 27 od 66 projekata (u proseku 0,8 projekata) dok su ostale opštine u Srbiji dobile 39 projekata (u proseku 0,3 projekata).⁴¹

Aktivnosti socijalnog uključivanja Evropskog PROGRES-a donele su direktnu **korist za 9.200 pripadnika/ca ranjivih grupa**, prvenstveno žena i osoba romske nacionalnosti putem ekonomskog osnaživanja ili pomoći pri njihovom zapošljavanju, boljem pristupu zdravstvu i obrazovanju, boljem pristupu javnim uslugama ili pomoći oko ostvarivanje nekih od osnovnih prava.

Ankete o zadovoljstvu građana koje su sprovedene krajem 2017. godine⁴² u poređenju sa istraživanjima iz 2010. i 2013.⁴³ govore da su **građani zadovoljniji radom lokalnih samouprava** nego na početku Programa, da više veruju lokalnim institucijama i prepoznaju postepeno poboljšanje životnog standarda – to bi mogli biti pokazatelji doprinosa Evropskog PROGRES-a nekim pozitivnim promenama na lokalnom nivou.

Napredak u ostvarivanju rezultata

Rezultat 1

Ojačano lokalno upravljanje i kapaciteti za planiranje i upravljanje uvođenjem novih ili poboljšanjem/ukidanjem postojećih postupaka i procesa u skladu s načelima dobrog upravljanja

Doprinos Programa unapređenju upravljanja **opštinskim finansijama** već je pokazao opipljive rezultate. Pre svega, ažuriranje registara poreskih obveznika u šesnaest LSU dovelo je do registracije 24.995 nepokretnosti koje podležu oporezivanju dok se broj poreskih obveznika povećao za 11.242⁴⁴ što je prosečno povećanje od 10% u odnosu na početnu situaciju. To je omogućilo korisničkim LSU da povećaju svoje prihode od poreza na imovinu u 2016. godini za 1,3 miliona evra, odnosno 93% u

⁴⁰ Program evropskog partnerstva sa opštinama – EU PROGRES, realizovan od 2010. do 2014. godine a korist je imalo 25 opština na jugu i jugozapadu Srbije.

⁴¹ Rezultati konkursa mogu se naći na zvaničnoj veb prezentaciji Ministarstva privrede: <http://www.privreda.gov.rs/ministarstvo-privrede-pomaze-26-gradova-i-opstina-u-opremanju-poslovnih-zona/> i: <http://www.privreda.gov.rs/40-lokalnih-samouprava-dobilo-podrsku-od-1399-miliona-dinara-za-pripremu-projekata/>

⁴² Izveštaj o anketi se može naći na at http://www.europeanprogres.org/dokumenti/48_309033_cesid-eu-progres-final-2017-srb.pdf

⁴³ Sprovedenim u okviru prethodnog programa, EU PROGRES.

⁴⁴ Cifre su na osnovu podataka dobijenih od lokalnih samouprava.

odnosu na početno stanje iz 2013. godine. Rast prihoda od poreza na imovinu kreće se od 14% (25.000 evra) u Prijepolju do 402% (235.696 evra) u Blacu.⁴⁵

Postoje pokazatelji da je **tehnička pomoć (TP)** Programa za izradu **planova kapitalnih investicija (PKI) i programskih budžeta (PB)** za 2016. godinu u 15 LSU bila delotvorna: 15 korisničkih opština izdvojilo je više od 120 miliona evra za realizaciju projekata iz svojih PKI u periodu od tri godine, što predstavlja 72% od ukupnog opredeljenog iznosa za kapitalne investicije u sve 34 LSU; Nova Varoš je u nekoj fazi implementacije kod 11 od 14 utvrđenih projekata za PKI dok je Vranje obezbedilo deset miliona evra da započne 32 od 64 identifikovana projekta; PKI su pomogli LSU da pristupe sredstvima za realizaciju projekta preko Ministarstva finansija pošto je jedan od preduslova bio postojanje srednjoročnog strateškog akcionog plana. To pokazuje da su PKI korisno sredstvo za identifikaciju, izradu i finansiranje kapitalnih projekata.⁴⁶

Analiza je takođe pokazala da je 15 LSU koje su dobile tehničku pomoć za pripremu programskih budžeta za 2016. godinu bilo delotvornije u obezbeđivanju učešća građana u formulisanju budžeta za 2017. godinu u poređenju s ostalih 19 opština. Konkretno, 15 LSU sprovelo je u proseku tri aktivnosti da bi uključile građane u proces planiranja budžeta u poređenju sa 19 LSU koje su sprovele samo jednu aktivnost. Korisničke LSU su takođe koristile raznovrsnije pristupe, uključujući internet i budžetske ankete.

Obuke za određene opštinske službenike iz 27 LSU i rad sa opštinama na uspostavljanju stalnih ekspertiza i resursa u oblasti **dobrog upravljanja (DU)** rezultirao je osnivanjem 23 stručna centra za dobro upravljanje u okviru lokalnih uprava.⁴⁷ Pomoć lokalnim samoupravama u sprovođenju reformi u oblasti DU dovela je do sledećih rezultata: 13 LSU⁴⁸ je usvojilo 21 propis koji bi trebalo da poboljša planiranje, mehanizme odgovornosti, upravljanje javnom imovinom i ljudskim resursima kao i transparentnost kroz uvođenje novih e-usluga.⁴⁹ U okviru pokušaja da se unapredi upravljanje ljudskim resursima Vlasotince je uvelo radne ciljeve za svakog zaposlenog kao polaznu tačku za sistem evaluacije rezultata; Bojnik je sproveo procenu potreba opštinskih službenika kako bi zauzeo sistematičniji pristup stručnom usavršavanju; Babušnica je usvojila Pravilnik o javnim konsultacijama koji uređuje predmet, proces, odgovornost, metode i ishode javnih konsultacija. Stalna konferencija gradova i opština (SKGO) pohvalila je Pravilnik o javnim konsultacijama i koristiće ga kao šablon koji ilustruje dobru praksu.

Svih 36 izrađenih **planova detaljne regulacije (PDR)**⁵⁰ koji obuhvataju površinu od 2.038 ha imaju potencijal da podstaknu ekonomski rast: 13 se odnosi na unapređenje uslova za postojeća preduzeća, devet na stvaranje uslova za ulaganje, osam na revitalizaciju siromašnih područja, pet na zaštićena područja i jedan na revitalizaciju braunfield lokacija.

U okviru Programa je pružena pomoć LSU kako bi se povezali sa izvođačima, investitorima i građanima u ranoj fazi izrade planova. Zahvaljujući tome, izvođači su u brojnim slučajevima uzeli u obzir komentare investitora i/ili građana što je dovelo do izvodljivosti PDR.⁵¹ Ovaj pristup je takođe

⁴⁵ Povećani prihodi ne mogu se u potpunosti pripisati samo pomoći Programa, već je do toga došlo i jednim delom usled poboljšanja naplate dugova i kamata iz ranijih godina. Pregled rezultata dostupan je u Aneksu I, Prilog 1.1.

⁴⁶ Analiza budžeta programa za 2017. je dostupna u Aneksu I, Prilog 1.2

⁴⁷ Pregled institucionalizacije stručnih centara za dobro upravljanje dostupan je u Aneksu 1, Prilog 1.3

⁴⁸ Babušnica, Bela Palanka, Blace, Bojnik, Crna Trava, Lebane, Merošina, Medveđa, Nova Varoš, Prijepolje, Raška, Tutin i Vlasotince

⁴⁹ Rezultati reformi DU na lokalnom nivou mogu se naći u Aneksu I, Prilog 1.4

⁵⁰ Publikacija koja sadrži pregled izrađenih PDR može se naći na http://www.europeanprogres.org/dokumenti/48_742348_publicacija-drp.pdf

⁵¹ Evo nekoliko primera: u Bojniku promena planirane namene zemljišta na osnovu informacija dobijenih od investitora je rezultirala boljim i izvodljivijim planskim rešenjem; u Surdulici se isto to desilo zahvaljujući doprinosu građana u naselju Vlasina Rid; u Ivanjici će most sa servisnom stazom u unutrašnjoj zoni grada koji je bio predmet spora u lokalnoj zajednici biti uklonjen kao deo šireg sporazuma; u Tutinu i Novom Pazaru su rasprave tokom ranog javnog uvida pokrenule formulisanje integrisanih infrastrukturnih rešenja za šire područje; u Knjaževcu je Zavičajni muzej brzo obezbedio kodeks ponašanja za druge planove u nizu zahvaljujući unapređenom dijalogu sa opštinom

doprineo skraćenju prosečnog vremena za usvajanje planova sa 21 meseca, koliko je zabeleženo u prethodnom programu, na 16 meseci.

Pored toga, 24 planova uključuje „Program za infrastrukturno opremanje građevinskog zemljišta obuhvaćenog PDR“, koji sadrži tehničke i finansijske elemente za ulaganja u infrastrukturu vrednu 56,2 miliona evra.⁵² Ovaj pristup se pokazao kao koristan: Bojnik je na osnovu PDR dobio sredstva od Ministarstva privrede za razvoj izvođačkog projekta infrastrukturnog opremanja poslovne zone u Kosančiću; u Ivanjici je na osnovu PDR za turističko-rekreativnu zonu „Jakovića Polje“ opština investirala u razvoj izvođačkog projekta za sportsku halu dok je PDR za poslovno-proizvodnu zonu „Senjak“ omogućio ulaganje u projektovanje i izgradnju sekundarnog gasovoda što bi trebalo da stvori preduslove za izgradnju objekta tekstilne kompanije Proleter i otvori 250 novih radnih mesta; u Vlasotincu je PDR za industrijsku zonu omogućio izradu projekta i početak izgradnje dva nova objekta kompanije ELRAD⁵³- ovo ulaganje od dva miliona evra bi trebalo da dovede do 300 novih radnih mesta.

Projekat za razvoj Parka prirode „Golija“ obuhvata formulisanje pet planova detaljne regulacije za infrastrukturne koridore i izradu Akcionog plana i Modela upravljanja za održivi razvoj jednog od ključnih turističkih područja prirode. Izrađeni PDR obuhvataju područje od 1.211 ha i stvaraju preduslove za rešavanje svojinskih pitanja i ulaganje u razvoj infrastrukture u procenjenoj vrednosti od 135 miliona evra. Akcioni plan⁵⁴ kojim se utvrđuje 16 prioriternih projekata u oblasti ekonomije, poljoprivrede, šumarstva, infrastrukture i upravljanja i Model upravljanja izrađeni su kroz participativni proces koji obuhvata 130 predstavnika ministarstava, institucija, javnih preduzeća, LSU, razvojnih agencija, privatni i civilni sektor.

Postoji nekoliko pokazatelja koji potvrđuju delotvornost rada na PDR: Ministarstvo zaštite životne sredine će predstaviti projekat Golija Savetu Evrope kao model dobre prakse u Srbiji za očuvanje i upravljanje parkom prirode; finansiranje izgradnje dalekovoda Kumanica–Dajići u vrednosti od 932.000 evra, kao jednog od projekata iz Akcionog plana, obezbeđeno je i radovi bi trebalo da počnu u bliskoj budućnosti; MGSi je uvrstilo preporuku Evropskog PROGRES-a za uvođenje odredbi u vezi sa izdavanjem uslova za izradu planova za javna komunalna preduzeća u fazu ranog javnog uvida; na kraju, tri plana izrađena uz pomoć Evropskog PROGRES-a nagrađena su na 26. Međunarodnom salonu urbanizma u Nišu.

Evropski PROGRES je pomogao da se uvedu **geografski informacioni sistemi** (GIS) u 11 LSU i svi su u funkciji. LSU su takođe izradile specijalizovane GIS aplikacije za promovisanje investicija i turizma, katastar podzemnih infrastrukturnih vodova i inventar imovine: Leskovac je mapirao braunfeld, neiskorišćena i siromašna područja; Surdulica je mapirala turističke potencijale Vlasinskog jezera; Vranje je napravilo aplikaciju za promovisanje industrijske zone Bunuševac; Novi Pazar se usredsredio na promociju kulturnog nasleđa. Merošina i Aleksinac su smanjili troškove pošto su kupili bespilotnu letelicu - dron za prikupljanje podataka za GIS.

GIS je kao alat prikazao svoj potencijal: u Novom Pazaru nakon prebacivanja postojeće planske dokumentacije u GIS, utvrđen je problem sa netačnim granicama u planu što je dovelo do njihove izmene; Raška je dobila kose ortofoto snimke za Kopaonik što će opštini omogućiti da utvrdi karakteristike zgrada a naročito ilegalnih objekata bez potrebe za izlaskom na teren što skraćuje vreme za prikupljanje podataka i povećava naplatu poreza; Aleksinac je izradio ortofoto visoke

---

⁵² Detalji se mogu naći u publikaciji „Podsticanje lokalnog održivog i ekonomskog razvoja kroz izradu planova detaljne regulacije“, strane 18-19, <http://www.europeanprogres.org/biblioteka/sr/48/Istrazivanja-studije-i-publikacije/>

⁵³ ELRAD WS – Heating Systems i ELRAD International

⁵⁴ Akcioni plan se može naći na http://www.europeanprogres.org/dokumenti/48_304223_publicacija-golija-akcioni-plan.pdf

rezolucije za promovisanje svojih industrijskih zona sa mnogo kvalitetnijim podacima u odnosu na dostupne satelitske snimke ili ortofoto iz Republičkog geodetskog zavoda.

Saradnja Programa i Republičkog geodetskog zavoda (RGZ) u ovoj oblasti omogućila je LSU da dobiju pristup katastarskim podacima neophodnim za GIS bez plaćanja naknade.⁵⁵

Obuka o modalitetu ugovora Međunarodne federacije inženjera konsultanata (FIDIC) u realizaciji infrastrukturnih projekata omogućila je 81 učesniku (32 žene i 49 muškaraca) da steknu znanje o ulogama i odgovornostima glavnih strana, transparentnim procedurama i raspodeli i upravljanju rizikom u infrastrukturnim projektima. U drugoj fazi, 41 učesnik (13 žena i 28 muškaraca) iz LSU koje su dobile sredstva za infrastrukturne projekte unapredio je znanje o praktičnoj primeni FIDIC ugovora kroz četiri obuke na radu. Učesnici su ocenili ove obuke izuzetno pozitivno zbog velikog broja praktičnih i konkretnih primera.

Program je doprineo **rodnoj ravnopravnosti**. U partnerstvu s organizacijom UN Women, Evropski PROGRES je podržao osnivanje deset lokalnih ženskih odborničkih mreža (LŽOM)⁵⁶, koje su okupile 97 odbornica. LŽOM su napravile deset godišnjih planova rada i 25 preporuka za unapređenje lokalnih politika kojima bi se povećalo učešće žena u odlučivanju, ojačala podrška ženskom preduzetništvu i doprinelo poboljšanju položaja žena. Program će podržati LŽOM da formalno predlože promene politike na osnovu identifikovanih preporuka. Pored toga, LŽOM su realizovale deset inicijativa koje su, između ostalog, podrazumevale saradnju sa lokalnim institucijama za unapređenje položaja žena, distribuciju letaka i brošura o rodnoj ravnopravnosti za preko 300 žena iz 20 sela i savetovanje 150 žena.

Osim toga, pružena je podrška za uspostavljanje lokalnih mehanizama rodne ravnopravnosti (MRR) u Beloj Palanci i Doljevcu, i za usvajanje 12 lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost.⁵⁷ Od januara 2018. MRR su uspostavljeni u 33 LSU, 24 LSU ima važeće lokalne akcione planove, pet LSU su u procesu usvajanja planova a tri LSU su revidirale ove planove.⁵⁸ Kao rezultat intenzivnog zagovaranja, 32 LSU obuhvaćene Programom su usvojile Evropsku povelju o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou⁵⁹ a 13 LSU⁶⁰ je podržano prilikom uvođenja rodno odgovornog budžetiranja.

---

⁵⁵ Pregled uspostavljenih GIS može se naći u Aneksu I, Prilog 1.8

⁵⁶ Aleksinac, Brus, Babušnica, Knjaževac, Medveđa, Merošina, Surdulica, Svrljig, Priboj i Prijepolje

⁵⁷ Aleksinac, Babušnica, Bela Palanka, Blace, Crna Trava, Doljevac, Knjaževac, Merošina, Nova Varoš, Gadžin Han, Raška, Vranje. Ukupno je izrađeno 16 LAP od kojih je deset izrađeno uz pomoć UN WOMEN 2014-2016.

⁵⁸ Žitorađa i Lebane nisu imali aktivnosti u ovoj oblasti. Celokupan pregled MRR može se naći u Aneksu I, Prilog 1.5

⁵⁹ Jedino opštine Doljevac i Medveđa nisu bile zainteresovane za taj proces.

⁶⁰ Aleksinac, Bela Palanka, Blace, Bujanovac Medveđa, Nova Varoš, Vladičin Han, Priboj, Prijepolje, Sjenica, Vlasotince, Vranje

2

LOKALNA MEHANIZMA ZA
RODNU RAVNOPRAVNOST
USPOSTAVLJENA

33 od 34

EP OPŠTINE IMAJU MRR

12

LOKALNIH AKCIONIH
PLANOVA ZA RODNU
RAVNOPRAVNOST USVOJENO

24 od 34

EP OPŠTINE IMAJU
VALIDAN LAP

16

OPŠTINA USVOJILO EVROPSKU
POVELJU O JEDNAKOSTI ŽENA
I MUŠKARACA NA LOKALNOM
NIVOU

32 od 34

EP OPŠTINE USVOJILE
EVROPSKU POVELJU

13

OPŠTINA UVELO RODNO
OSETLJIVO BUDŽETIRANJE
U OPŠTINSKE BUDŽETE I
IZDVOJILO SREDSTVA

13 od 34

IZDVOJILO
20,5 MILIONA DINARA

DOPRINOS EVROPSKOG PROGRES-A

SAMOSTALNO POSTIGNUTO

PREOSTAJE

Ocena programskih budžeta za 2018.⁶¹ pokazala je da je 11 LSU formulisalo projekte sa eksplicitnom rodno odgovornom komponentom ali prosečan udeo je i dalje nizak i iznosi 0,03% budžeta.

Sprovođenje 18 projekata za podršku lokalnim mehanizmima rodne ravnopravnosti (MRR) pozitivno je uticalo na 1.589 osoba (1.291 žena i 298 muškarca). U domenu ekonomskog osnaživanja: 149 žena povećalo je znanja o preduzetništvu; 28 žena je dobilo materijal za poljoprivrednu proizvodnju; 15 žena je započelo sertifikaciju organske proizvodnje; a pet žena⁶² je dobilo bespovratna sredstva za pokretanje poslovanja. U oblasti javnog zdravlja: 306 žena je prošlo različite lekarske preglede, a 284 osobe su podigle nivo svesti o važnosti redovnih zdravstvenih pregleda i poboljšanja reproduktivnog zdravlja; 300 osoba uključujući 90 žena iz ruralnih područja povećalo je svoje znanje o nasilju u porodici. Najzad, 182 osobe, uključujući visoke službenike opština, proširilo je svoje opšte znanje o rodnoj ravnopravnosti.⁶³

Rezultat 1 – Aktivnosti

1.1 Podrška opštinama u razvoju njihovih kapaciteta za planiranje i izvršenje kapitalnih investicija

Planovi kapitalnih investicija i programski budžeti

Petnaest korisničkih LSU⁶⁴ odabrano je kroz poziv za dostavljanje predloga (PDP) koji je bio otvoren od februara do marta 2015. i te LSU su dobile TP od juna 2015. do marta 2016. Ta pomoć je obuhvatila dve radionice, 20 obuka na terenu i 15 tehničkih poseta korisničkim LSU od čega je korist imalo 672 predstavnika (320 žena, 352 muškaraca) iz LSU, relevantnih institucija i javno komunalnih

⁶¹ Procena rodno odgovornog budžetiranja na osnovu programskih budžeta za 2018. može se naći u Aneksu 1_ Prilog 1.6

⁶² U partnerstvu opštine Blace i lokalnog MRR, u budžetu za 2018. izdvojena su sredstva za samozapošljavanje pet žena u ovoj opštini.

⁶³ Pregled rezultata ostvarenih u okviru MRR projekata može se naći u Aneksu 1_ Prilog 1.7

⁶⁴ Deset LSU su odabrane na osnovu poziva za dostavljanje predloga pored pet LSU koje su dobile pomoć u oblasti planiranja kapitalnih investicija i programskog budžetiranja od strane EU PROGRES-a.

preduzeća. Programski budžeti za 2016. god. su izrađeni i blagovremeno usvojeni u svim korisničkim LSU. Sve korisničke LSU su izradile PKI a 13 LSU ih je usvojilo.

Podrška lokalnim poreskim kancelarijama

PDP za unapređenje registara poreskih obveznika bio je otvoren za LSU od novembra do decembra 2014. Od 30 dospelih prijava, 16 LSU je dobilo sredstva (149.700 evra, udeo u troškovima 28.058 evra). Bespovratna sredstva realizovana od marta 2015. do januara 2016. iskorišćena su za registraciju novih poreskih obveznika, ažuriranje podataka postojećih poreskih obveznika, modernizaciju opreme u lokalnim poreskim kancelarijama kao i za poboljšanje transparentnosti i komunikacije sa poreskim obveznicima.

1.2 Pružanje pomoći opštinama u utvrđivanju urbanističkih uslova za razvoj infrastrukture

U oktobru i novembru 2014. Program je sprovodio procenu planske dokumentacije i GIS u 34 LSU. Procena je pokazala da je lokalnim samoupravama potrebna pomoć u ovoj oblasti i potvrđeno je da imaju potencijal za unapređenje GIS-a i da su zainteresovane za izradu PDR.⁶⁵

Planovi detaljne regulacije

PDP za izradu PDR sproveden je od 5. marta do 7. aprila 2015. a usledile su i tri informativne sesije sa 69 učesnika (31 žena, 38 muškaraca) iz 27 LSU. Od 24 prijave koje su uključivale 38 PDR, 21 prijava za izradu 31 PDR je odobrena u julu 2015. (297.608 evra, sufinansiranje 97.403 evra). Ugovori za bespovratna sredstva potpisani su sa svom 21 korisničkom LSU i sve skupštine su donele odluku o izradi PDR u četvrtom kvartalu 2015. Knjaževac, Novi Pazar, Leskovac, Vranje, Sjenica, i Tutin poverili su izradu PDR svojim javnim preduzećima.

Bespovratna sredstva su realizovana od septembra 2015. do marta 2017. Ukupna vrednost podrške pala je sa namenskih 297.608 evra na 157.188 evra na osnovu stvarnih troškova nabavke i sprovođenja. Na kraju Programa, 24 PDR je usvojeno od strane skupština opština dok sedam čeka na odobrenje.⁶⁶

U okviru Programa je pružena TP korisničkim LSU počevši od pripreme tenderske dokumentacije i ranog javnog uvida do javnog uvida u planove i usvajanje. Takođe je pružena i savetodavna podrška kada su se javljali problemi – na primer, u Gadžinom Hanu zaposleni u Programu zabeležili su zabrinutost građana u vezi sa mogućom izgradnjom fabrike kalcita i savetovali su opštini da razmotri ovo pitanje pre usvajanja. Komisija za planiranje i rukovodstvo opštine su prihvatili savet i podržali sprovođenje strateške studije o uticaju na životnu sredinu kako bi se izašlo u susret zabrinutim građanima. Drugi primer je PDR u Prijepolju gde je PDR ponovo predat Komisiji za planiranje nakon što je prihvaćen savet zaposlenih u Programu u vezi sa tim kako da se prevaziđu sukobljeni interesi građana i preduzeća prilikom definisanja zona saobraćaja.

Kratak pregled rezultata i uticaj ove aktivnosti kao i rezultati participatornog procesa tokom faze ranog javnog uvida dati su u publikaciji „Podsticanje lokalnog održivog i ekonomskog razvoja kroz izradu planova detaljne regulacije.“⁶⁷

Geografski informacioni sistem (GIS)

U okviru Programa je organizovana obuka o uvođenju GIS-a kojoj je prisustvovalo 55 predstavnika (pet žena, 50 muškaraca) iz 28 LSU. Nakon toga je sledio PDP za uvođenje GIS-a koji je trajao od 26. maja do 3. avgusta 2015. Od 32 prijave, odobreno je njih 11 koje uključuju 12 LSU (1.021.080,

⁶⁵ Procena planske dokumentacije i geografskog informacionog sistema (GIS) dostupna je kod Programa.

⁶⁶ PDR su Sehovic Polje Prijepolje, dva PDR u Bujanovcu, dva PDR u Sjenici i dva PDR u Gadžinom Hanu.

⁶⁷ Publikacija se može naći na <http://www.europeanprogres.org/biblioteka/sr/48/Istrazivanja-studije-i-publikacije/>

sufinansiranje 139.240 evra).⁶⁸ Aktivnosti obuhvaćene paketom bespovratnih sredstava realizovane su od januara 2016. do avgusta 2017. Tokom ovog perioda 12 lokalnih samouprava je usvojilo Odluku o uspostavljanju geografskog informacionog sistema. Potpisale su protokole o razmeni podataka koji definišu odgovornosti svake institucije članice prema lokalnim GIS i uspostavile su funkcionalne GIS sisteme od avgusta 2017. god.

U junu 2017. godine u okviru Programa je obezbeđen nacrt Pravilnika za korišćenje GIS opreme⁶⁹ za sve LSU obuhvaćene Programom sa opštim i konkretnim smernicama za implementaciju GIS-a uključujući sprovođenje osetljivih aktivnosti kao što su prikupljanje podataka na terenu, zaštita podataka, pitanja privatnosti, politički aspekti, transparentnost i davanje informacija javnosti. To se odnosi i na odgovorno korišćenje opreme u smislu podele odgovornosti i racionalnog održavanja. Sve LSU su pripremile akcione planove za dalji razvoj GIS-a što je dobro za održivost GIS projekata nakon okončanja Programa.

Projekat upravljanja turističkim odredištem Golija

Podršku za izradu PDR za infrastrukturne koridore i studije modela upravljanja za Park prirode „Golija“ UOP je odobrio u avgustu 2016. godine. Projekat je realizovan u saradnji sa Ministarstvom trgovine, turizma i telekomunikacije (MTTT) i pet LSU: Ivanjica, Novi Pazar, Raška, Sjenica i grad Kraljevo. Program je sa Kraljevom potpisao Memorandum o razumevanju (MoR) kojim se definiše obim aktivnosti u decembru 2016. a sa MTTT u maju 2017. godine. Finansiranje projekta obuhvata 300.000 evra iz Programa i 50.000 evra od MTTT.

Izrada PDR za preko 700 km infrastrukturnih koridora (za vodu, otpadne vode, struju i turističke puteve) u pet LSU počela je u novembru 2016, a završena je u decembru 2017. godine. Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture je na kraju Programa pozitivno ocenilo svih pet PDR; Novi Pazar, Kraljevo, Raška i Ivanjica su usvojili plan dok je u Sjenici procedura za usvajanje plana u toku.

Aktivnosti u vezi sa izradom modela upravljanja za Goliju započele su osnivanjem Radne grupe koja okuplja predstavnike ustanova za zaštitu prirode i spomenika, šumarstva i vodoprivrede, MTTT i opštinskih predstavnika u maju 2017. godine. Kao deo finansijske podrške od strane MTTT, organizovana je studijska poseta Italiji od 10. do 16. septembra 2017. koja je obuhvatila posete nacionalnim parkovima u pokrajinama Toskana, Abruco, Lacio i Molize kao i sastanak sa predstavnicima italijanskog ministarstva za zaštitu životne sredine. Iskustva sa tog studijskog putovanja bila su početna tačka za izradu modela upravljanja o kojem se pričalo na događaju u oktobru 2017. u prisustvu 75 učesnika (28 žena i 47 muškaraca). Izrada Akcionog plana započela je u novembru 2017. a obuhvatila je tri radionice na kojima je 49 učesnika (18 žena, 31 muškarac) radilo na definisanju vizije za razvoj Golije i određivanju prioriternih projekata. Akcioni plan je predstavljen na finalnom događaju koji je zajedno sa Ministarstvom zaštite životne sredine organizovan u januaru 2018. godine

1.3 Tehnička pomoć opštinama za poboljšanje procedura i procesa za ugovaranje, upravljanje ugovorima, praćenje i ocenu infrastrukturnih projekata

Predstavnici Programa potpisali su MoR sa Inženjerskom komorom Srbije (IKS) u oktobru 2014. uoči priprema za realizaciju obuka o primeni FIDIC modela ugovora. U januaru 2015. Program je ugovorio da Udruženje inženjera konsultanata Srbije (ACES) realizuje FIDIC obuke za predstavnike LSU, Sektora za ugovaranje i finansiranje programa iz sredstava Evropske unije (CFCU) i Kancelarije za evropske integracije Vlade Republike Srbije (SEIO). Inženjerska komora Srbije je pružila institucionalnu podršku

⁶⁸ Ukupna sredstva za Program su bila niža od izdvojenih – 913.397 evra, nakon što su završene sve nabavke u okviru paketa bespovratnih sredstava i nakon što je revidiran budžet paketa bespovratnih sredstava.

⁶⁹ Nacrt Pravilnika dostupan je kod Evropskog PROGRES-a.

pa je nastavni plan i program obuke integrisan u njeno kontinuirano obrazovanje licenciranih inženjera.⁷⁰

Nakon što je završena procena potreba u martu 2015, ACES je identifikovao 100 opštinskih službenika (62 muškarca, 38 žena) iz svih 34 LSU i pet zaposlenih u CFCU i SEIO da prisustvuju obuci a od tog broja je 81 osoba završila pet modula obuke⁷¹ od aprila 2015. do aprila 2016.

Nakon dodele 18 paketa bespovratne pomoći LSU za lokalne infrastrukturne projekte u avgustu 2016. godine ACES je organizovalo četiri ciklusa obuke na radu o praktičnoj upotrebi FIDIC ugovora⁷² za 41 učesnika (13 žena i 28 muškaraca) zaposlenog u opštini i odgovornog za realizaciju bespovratnih sredstava u septembru, januaru, martu i junu 2017. godine.

Pored toga, Program je organizovao obuku o osnovnim pravilima i procedurama za ugovore u skladu sa Praktičnim vodičem za ugovorne postupke za eksterne aktivnosti EK (PRAG) za 131 predstavnika/cu iz 34 LSU (72 žene, 59 muškaraca) u oktobru i decembru 2016. godine. Obuke su bile fokusirane na postupke nabavke prema PRAG-u i razlike u odnosu na propise o javnim nabavkama u Srbiji. I u ovom slučaju, povratne informacije dobijene od učesnika bile su pozitivne zbog korišćenja studija slučaja.

1.4 Podrška opštinama za unapređenje njihovih kapaciteta za dobro upravljanje i uvođenje strukturnih reformi u oblasti upravljanja

U novembru 2015. godine Evropski PROGRES i 34 opštine jugoistočne i jugozapadne Srbije potpisali su MoR radi saradnje u oblasti DU.

U julu 2015, Program je sproveo istraživanje „Indeks dobrog upravljanja u 34 opštine u jugoistočnoj i jugozapadnoj Srbiji“.⁷³ Istraživanje se zasnivalo na 125 pokazatelja koji su pružali ocenu nivoa odgovornosti, transparentnosti, efikasnosti, učešća i nediskriminacije u LSU. Ovo istraživanje je omogućilo osnov za planiranje reformi lokalnog upravljanja.

Švajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) obezbedila je stručnu podršku za DU koja je iskorišćena za izradu i realizaciju programa izgradnje kapaciteta i institucionalizacije stručnih centara za dobro upravljanje.

Izgradnja kapaciteta opštinskih stručnih centara za dobro upravljanje

Dvadeset sedam opštinskih službenika zaduženih za DU (21 muškarac i 6 žena) izgradilo je kapacitet kroz programe obuke i studijsku posetu. Program stručne obuke za primenu DU u svakodnevnom radu u opštini, realizovan uz podršku švajcarskog stručnjaka od decembra 2015. do aprila 2017. obuhvatio je pet modula⁷⁴ zasnovanih na teoriji i praktičnom radu.⁷⁵ Svi učesnici su uspešno položili završni test u aprilu 2017. Studijsko putovanje u Švajcarsku organizovano je od 18. do 24. juna 2017. godine, a okupilo je 25 službenika zaduženih za DU i jednog predstavnika Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu (MDULS).

⁷⁰ <http://www.ingkomora.org.rs/programobuke/download/nacionalniProgramObuke2015.pdf>

<http://www.ingkomora.org.rs/programobuke/download/nacionalniProgramObuke2016.pdf>

⁷¹ Sprovođenje i upravljanje FIDIC sporazumima o profesionalnim uslugama, vrste FIDIC ugovora, upravljanje oštetnim zahtevima i rešavanje sporova prema FIDIC uslovima ugovora i Odbor za rešavanje sporova (DAB).

⁷² Obuke su obuhvatile pripremu tenderske dokumentacije sa posebnim FIDIC uslovima za ugovaranje radova i ulogu inženjera.

⁷³ Istraživanje „Indeks dobrog upravljanja u 34 opštine u jugoistočnoj i jugozapadnoj Srbiji“ može se naći u Aneksu “ I, Prilog 1.9

⁷⁴ Detalji se mogu dobiti od Evropskog PROGRES-a.

⁷⁵ Svaka obuka se sastoji od uvoda u jedan od principa dobrog upravljanja, praktičnih vežbi realizovanih kroz studije slučaja kantona Bern u Švajcarskoj, diskusije i pripreme dokumentacije o principima DU sa aspekta njihove primene na lokalnom nivou u Srbiji.

Zahvaljujući ovom procesu, pripremljene su dve publikacije o dobrom upravljanju na lokalnom nivou, sa primerima i iskustvima iz Švajcarske i Srbije. Ove publikacije će poslužiti kao osnova za buduće programe za izgradnju kapaciteta.⁷⁶

Institucionalizacija Stručnih centara za dobro upravljanje

U okviru Programa su pripremljena dva modela akata⁷⁷ za institucionalizaciju stručnih centara za dobro upravljanje (SCDU) na osnovu konsultacija sa kontakt osobama za DU. Radne grupe koje su osnovali gradonačelnici/predsednici opština i radna tela koje su osnovale skupštine opština prepoznati su kao najpodesniji mehanizmi sa glavnim zadacima u vezi sa realizacijom DU u projektima i poslovima opštinske uprave.

Završna radionica za sve kontakt osobe za DU (18 muškaraca i pet žena) održana je 7. decembra 2017. godine i na njoj su dati zaključci u vezi sa čitavim procesom.⁷⁸ Završni događaj održan 8. decembra 2017. godine okupio je 83 učesnika (32 žene, 51 muškarca) i sadržao je predstavljanje dobrih praksi i dodelu sertifikata kontakt osobama za DU povodom okončanja programa obuke.

Reforme upravljanja na lokalnom nivou

Kroz Program su podržane tri reforme u oblasti odgovornosti (upravljanje javnom imovinom, mehanizmi odgovornosti na lokalnom nivou i koordinirano planiranje) i pojedinačni paketi u oblasti transparentnosti i učešća. Trinaest LSU⁷⁹ je učestvovalo u konsultativnom procesu za izradu propisa za sprovođenje principa DU i unapređenje mehanizama upravljanja na lokalnom nivou.

Reforme u oblasti odgovornosti obuhvatile su usvajanje sledećih dokumenata:

- odluke o osnivanju radne grupe za upravljanje ljudskim resursima i akcionih planova u šest LSU⁸⁰
- odluke o osnivanju radne grupe za praćenje sprovođenja Strategije za održivi razvoj i povezanog akcionog plana u dve LSU⁸¹
- odluke i pravilnika o upravljanju javnom imovinom u četiri LSU⁸²

Transparentnost je poboljšana u devet LSU⁸³ kroz usvajanje Akcionog plana za transparentnost dok je učešće ojačano usvajanjem Pravilnika o javnim konsultacijama u Babušnici.

Lokalne reforme u oblasti transparentnosti su napredovale u saradnji sa Direkcijom za e-upravu i SIPRU timom.⁸⁴ Te aktivnosti su bile usmerene na sprovođenje Smernica za izradu internet prezentacija organa javne uprave i uspostavljanje usluga eUprave a kao posledica toga, 13 opština⁸⁵ je izradilo akcione planove i preko 60% planiranih aktivnosti je realizovano.

1.5 Institucionalni razvoj lokalnih mehanizama rodne ravnopravnosti

Program je radio na institucionalnom razvoju mehanizama rodne ravnopravnosti u saradnji sa organizacijom UN Women u dve faze (decembar 2014. - januar 2016.) kao i kroz pružanje TP. Procena institucionalnih kapaciteta MRR u 34 LSU⁸⁶ sprovedena je u junu 2015. godine. Procena je

⁷⁶ Publikacije se mogu naći na sajtu Evropskog PROGRES-a.

⁷⁷ Odluka o osnivanju Savetodavnog tela, koju treba da usvoji Opštinsko veće i Odluka o osnivanju radne grupe za dobro upravljanje, koju treba da usvoji predsednik opštine. Modeli odluka mogu se naći kod Evropskog PROGRES-a.

⁷⁸ Izveštaj sa završne radionice o DU može se naći u Aneksu I, Prilog 1.10

⁷⁹ Babušnica, Vlasotince, Crna Trava, Brus, Novi Pazar, Nova Varoš, Ivanjica, Raška, Lebane, Medveđa, Surdulica, Kuršumljija, Bela Palanka, Bojnik, Merošina, Tutin, Blace i Prijepolje

⁸⁰ Blace, Bojnik, Crna Trava, Nova Varoš, Prijepolje i Vlasotince

⁸¹ Bela Palanka i Raška

⁸² Lebane, Merošina, Raška i Tutin

⁸³ Babušnica, Crna Trava, Lebane, Medveđa, Merošina, Nova Varoš, Raška, Tutin i Vlasotince

⁸⁴ Ova intervencija je takođe relevantna za aktivnost 2.6

⁸⁵ Babušnica, Brus, Crna Trava, Ivanjica, Kuršumljija, Lebane, Medveđa, Nova Varoš, Novi Pazar, Raška, Surdulica, Tutin i Vlasotince

⁸⁶ Procena se može naći u Aneksu I, Prilog 1.11

ukazala na nedostatak procedura kao ključne prepreke za razvoj MRR i utvrdila potrebu za izgradnjom kapaciteta, izradu i realizaciju lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost, rodnu statistiku i uvođenje principa rodne ravnopravnosti u lokalne politike.

Na osnovu utvrđenih nedostataka Program je obezbedio specijalno prilagođenu podršku izgradnji kapaciteta u 21 LSU od septembra 2015. do januara 2016. godine. Ove aktivnosti su obuhvatile šest događaja javnog zagovaranja⁸⁷ (102 žene, 34 muškaraca) i pravno savetovanje u sedam LSU⁸⁸ u vezi sa unapređenjem MRR. Završni događaj održan 7. decembra 2015. godine obeležen je potpisivanjem Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou u 32 LSU⁸⁹ u prisustvu 74 lokalnih predstavnika (52 žene i 22 muškarca).

Zatim, Program je sproveo PDP za podršku lokalnim MRR od septembra do oktobra 2017. godine. Od 20 pristiglih prijavi, bespovratna sredstva su obezbeđena za 18 projekata (52.586 evra)⁹⁰ a realizacija se odvijala od decembra 2016. do juna 2017. godine.

U drugoj polovini 2017. god. Program je podržao LSU u jačanju institucionalnog okvira za rodnu ravnopravnost što je omogućilo usvajanje četiri lokalna akciona plana za rodnu ravnopravnost.⁹¹

1.6 Jačanje kapaciteta i razvoj veština javnog zagovaranja zaposlenih u lokalnim samoupravama u oblasti rodne ravnopravnosti

Projekat „Jačanje učešća žena u odlučivanju kroz aktivno angažovanje lokalnih ženskih odborničkih mreža (LŽOM)“ realizovala je organizacija UN Women od oktobra 2016. do juna 2017. Projekat je podržao uspostavljanje LŽOM u deset LSU⁹² u novembru 2016. i organizovane su aktivnosti na izgradnji kapaciteta.

Završni događaj „Rodna ravnopravnost u lokalnoj zajednici“ (Udružene) održan je 7. juna 2017. godine u Beogradu, uz učešće 95 osoba (85 žena, deset muškaraca). Završni događaj obuhvatio je i prezentaciju dobre prakse uspostavljenih LŽOM i realizovanih MRR projekata.⁹³

1.7 Rodno odgovorno budžetiranje

Prakse rodno odgovornog budžetiranja (ROB) uvedene su u osam opština u okviru priprema budžeta za 2016. kroz osnivanje timova za ROB, izradu metodologije za rodno osetljive konsultacije o budžetskim prioritetima i izradu modela za odluke o rodno osetljivoj statistici. Timovi za ROB su prošli obuku za pripremu rodne analize, realizaciju i praćenje rodno osetljivog budžetskog ciklusa i primenu alata za planiranje i pripremu budžeta za 2016. godinu. Sedam od osam korisničkih LSU je formulisalo ROB inicijative. Ove aktivnosti su deo prve faze saradnje sa UN WOMEN (opis dat u okviru 1.5).

Rezultat 2

Konkurentnost lokalne privrede unapređena poboljšanjem poslovnog ambijenta i upravljačkih/organizacionih kapaciteta malih i srednjih preduzeća/poljoprivrednih zadruga

⁸⁷ Babušnica, Bela Palanka, Blace, Gadžin Han, Knjaževac i Merošina

⁸⁸ Vranje, Aleksinac, Sjenica, Tutin, Prijepolje, Vlasotince i Crna Trava

⁸⁹ Doljevac i Medveđa u toku ovog procesa nisu izrazili zainteresovanost

⁹⁰ Stvarno utrošena suma je bila 46.964 evra

⁹¹ Nova Varoš, Doljevac, Vranje, Raška

⁹² Aleksinac, Brus, Babušnica, Knjaževac, Medveđa, Merošina, Surdulica, Svrljig, Priboj i Prijepolje

⁹³ Završni izveštaj organizacije UN Women može se naći u Aneksu I, Prilog 1.12

Podrška Programa LSU za primenu **elektronskog sistema izdavanja građevinskih dozvola** realizovana je pod pokroviteljstvom Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture (MGSI) i u partnerstvu sa Nacionalnom alijansom za lokalni ekonomski razvoj (NALED) a doprinela je smanjenju prosečnog vremena potrebnog za izdavanje građevinske dozvole sa osam na pet dana u 34 LSU obuhvaćenih Evropskim PROGRES-om. Ovo je poboljšanje od 37% i čini područje Programa efikasnijim od Vojvodine i Beograda, gde je potrebno u proseku devet dana. Ova intervencija je takođe doprinela smanjenju učešća negativno rešenih zahteva sa 40% na 16%, rešavajući na taj način izazov broj jedan koji je identifikovalo MGSI u vreme pokretanja projekta. Uz tehničku pomoć obezbeđenu kroz ovaj projekat LSU su učitale 51% raspoloživih planskih dokumenata u Centralni registar planske dokumentacije (CRPD), što je poboljšanje od 17%, dok je osam opština Evropskog PROGRES-a unelo svoju kompletnu plansku dokumentaciju. Osim toga, Brus je nagrađen kao lokalna samouprava koja je postigla najveći rast u izdavanju e-dozvola, dok je sedam LSU Evropskog PROGRES-a među 20 opština u Srbiji koje su napravile najveći napredak u ovoj oblasti.⁹⁴

Četrdeset **glavnih projekata** urađenih uz podršku Evropskog PROGRES-a formiralo je listu projekata „spremnih za gradnju“, vrednih 42 miliona evra. Do sada je 15 LSU⁹⁵ koristilo ove projekte da konkuriše za sredstva kod PIMO, Ministarstva privrede, Ministarstva rudarstva i energetike,⁹⁶ Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave i CFCU vredne 14 miliona evra, od čega je deset miliona već odobreno za projekte u osam LSU.

Najznačajniji projekat biće rekonstrukcija bolničkih odeljenja u Vranju koja će nakon završetka radova biti povezana sa novim hirurškim blokom koji se gradi uz podršku CFCU. Gadžin Han će rekonstruisati zgradu opštinske uprave, Svrlijig, Bela Palanka, Doljevac i Merošina će unaprediti energetska efikasnost u školama, Babušnica će rekonstruisati pijacu dok će Priboj zameniti stari sistem javne rasvete svetiljkama sa LED sijalicama.

Tehnička dokumentacija za zaštitu od erozije i bujičnih voda u slivovima reka Jablanice, Pčinje i Vlasine stvorila je preduslove za radove koji će smanjiti rizik od bujičnih poplava u jedanaest LSU.⁹⁷ Vrednost radova je procenjena na četiri miliona evra, uključujući izgradnju 27 antierozivnih pregrada, pošumljavanje 3.250 hektara, zatravljanje 950 hektara i postavljanje 13 kilometara biotehničkih pregrada. Generalni projekat sa prethodnom studijom opravdanosti za regulaciju toka Južne Morave⁹⁸ definisao je mere protiv erozije kao i mere za zaštitu od poplava naselja, putne

⁹⁴ Završni NALED izveštaj može se naći u Aneksu II, Prilog 2.2

⁹⁵ Pregled glavnih projekata može se naći u Aneksu II, Prilog 2.3

⁹⁶ Projekti energetske efikasnosti.

⁹⁷ Lebane, Medveđa, Vlasotinca, Crna Trava, Babušnica, Surdulica, Gadžin Han, Bela Palanka, Trgovište, Bujanovac i Vranje.

⁹⁸ Obuhvata tok od Grdelice do Preševa.

infrastrukture i uslove za eksploataciju materijala iz reke i sa rečnih obala. Na taj način je stvorena osnova za izradu prateće tehničke dokumentacije.⁹⁹

Izgradnja 18 **antierozivnih struktura** na kritičnim deonicama u slivovima Raške i Puste Reke i pošumljavanje 70 hektara zemljišta završeni su u decembru 2016. godine. Još u fazi izgradnje ove pregrade su pomogle da se smanje posledice poplava koje su pogodile region u novembru 2016. godine. Novi Pazar i Bojnik su pretrpeli minimalne materijalne štete zahvaljujući pregradama, za razliku od Sjenice i Tutina, koji su pretrpeli štetu procenjenu na 2,2 miliona evra.¹⁰⁰

Program je pružio podršku CFCU u tenderskom procesu i ugovaranju dva projekta regionalnog značaja: završetak izgradnje i opremanje bolnice u Vranju za koje je Evropska unija obezbedila 2,8 miliona evra i objekta hitne pomoći Zdravstvenog centra u Novom Pazaru u vrednosti od 622.000 evra. Ova dva projekta, čija je realizacija i dalje u toku, poboljšaće usluge zdravstvene zaštite za 500.000 građana i građanki: mera u Vranju će omogućiti uvođenje novih zdravstvenih usluga, povećati broj obavljenih medicinskih tretmana i smanjiti broj upućivanja pacijenata u medicinske centre u Beogradu i Nišu; projekat u Novom Pazaru će ubrzati rad hitne službe za 50% i povećati kapacitete za lečenje pacijenata kojima je potrebno hitno zbrinjavanje.

Okončanjem izgradnje i opremanjem objekta **bujanovačkog odeljenja Ekonomskog fakulteta u Subotici**, koji od oktobra 2017. godine pohađa 400 studenata, a na kome radi 80 zaposlenih, Evropski PROGRES je podržao napore Vlade Srbije da poboljša pristup visokom obrazovanju za albansku nacionalnu manjinu.

Devetnaest **lokalnih infrastrukturnih projekata** doprinelo je unapređenju uslova života: šest projekata renoviranja škola poboljšalo je uslove za obrazovanje 2.453 učenika, svaka od renoviranih zgrada je podigla energetska efikasnost bar za jednu klasu dok je škola u Leskovcu bila prvi javni objekat u gradu koji je dobio energetska sertifikata; radovi na postavljanju podova u školi u Blacu poboljšali su sanitarne uslove za 687 učenika i 132 zaposlene osobe; renoviranje kulturnih ustanova u Bosilegradu i Babušnici poboljšalo je radne uslove za devet javnih institucija koje koriste ove objekte i podiglo kapacitet za organizaciju kulturnih dešavanja; rekonstruisani delovi vodovoda u Ivanjici i Sjenici obezbedili su bolji kvalitet vode za piće i smanjile gubitke za 20%; poljoprivredni proizvođači će imati bolje uslove za prodaju svojih proizvoda na novoj zelenoj pijaci u Doljevcu; a javno zdravlje će biti poboljšano nakon završetka centra za hemodijalizu u Lebanu od kojeg će korist imati 20 pacijenata u Lebanu, Bojniku i Medveđi; radovi na administrativnoj zgradi u slobodnoj zoni u Priboju su već doprineli otvaranju 30 novih radnih mesta od strane turskog investitora koji planira da zaposli 350 radnika u narednim godinama.¹⁰¹

Realizacija projekata lokalne infrastrukture podstakla je dodatna ulaganja pošto je devet korisničkih LSU, pored sufinansiranja, obezbedilo 930.000 evra za dalja unapređenja. Na primer, Ivanjica je obezbedila dodatnih 105.000 evra za produžetak vodovodne mreže za dodatnih 845 metara; nakon pomoći Programa za izradu tehničke dokumentacije i rekonstrukciju krova, Bela Palanka je obezbedila 710.000 evra od Kancelarije za upravljanje javnim ulaganjima (KUJU) za radove u sportskoj hali i bolju energetska efikasnost u osnovnoj školi „Ljupče Španac“; Surdulica je obezbedila dodatnih 13.900 evra za rekonstrukciju krova i 2.000 evra za električne grejalice u osnovnoj školi u selu Suvojnica; u tehničku školu „Milentije Popović“ u Crnoj Travi, pored pomoći Programa za zamenu stolarije, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja uložilo je 51.000 evra za rekonstrukcije školske kuhinje i zamenu stolarije u domu učenika; Vlasotince je uložilo 12.000 evra u dodatnu opremu i nabavku vozila za prihvatilište za napuštene životinje koje je izgrađeno zahvaljujući bespovratnim sredstvima.

⁹⁹ Pregled tehničke dokumentacije izrađene uz finansijsku pomoć Programa može se naći u Aneksu II, Prilog 2.3

¹⁰⁰ Izveštaji medija o šteti od poplava mogu se naći na <http://sandzakpress.net/milionske-stete-od-poplava-u-tutinu-i-sjenici>

¹⁰¹ Pregled projekata lokalne infrastrukture kojima je upravljao Program mogu se naći u Aneksu II, Prilog 2.4

Paralelno sa završetkom građevinskih radova, napori Evropskog PROGRES-a da **poveže DU i infrastrukturne projekte** doveli su do usvajanja 33 propisa u 16 LSU. Primeri usvojenih propisa uključuju Pravilnik o školskom odboru osnovne škole u Surdulici koji omogućuje učešće predstavnika đачkog parlamenta u školskom odboru sa pravom glasa, dok su tri opštine¹⁰² unapredile energetsку efikasnost (EE) usvajanjem Programa za EE sa akcionim planovima kao i kroz uspostavljanje EE sistema za stalno praćenje potrošnje energije, redovno izveštavanje i planiranje upotrebe uštedenih sredstava.¹⁰³

Program je doprineo većoj efikasnosti republičkih i lokalnih institucija kroz izradu veb aplikacije koja će automatizovati ocenjivanje i samoocenjivanje veb prezentacija organa javne uprave. Ta aplikacija će takođe povećati efikasnost eUprave i imati pozitivan uticaj na vertikalnu koordinaciju između lokalne i republičke uprave. Pozitivan doprinos efikasnosti tri¹⁰⁴ LSU vidljiv je kroz uvođenje 17 novih elektronskih usluga dok je transparentnost poboljšana u 13¹⁰⁵ LSU sprovođenjem akcionog plana za unapređenje veb prezentacije i može se direktno meriti putem uvećanja rezultata (prosečno 9,2%) u okviru ex-post vrednovanja veb prezentacija koje sprovodi Direkcija za elektronsku upravu.

Uz TP Programa, Raška i Knjaževac su izradili dva projekta **javno-privatnog partnerstva** (JPP) u oblasti javne rasvete. Predlozi koji uključuju finansijsku analizu i ugovorne modele za JPP predviđaju da se 8.350 uličnih svetala zameni novim, koji imaju veću energetsку efikasnost a što bi donelo uštedu od 100.000 evra za svaku LSU. Izrađeni projekti čine osnovu za ulaganje privatnog sektora u iznosu od 2.490.000 evra.

Nabavka opreme za 16 **mikro i malih preduzeća** (MMP) omogućila je otvaranje 43 nova radna mesta, od čega 21 za žene i 22 za muškarce. Program je izvršio pregled finansijskog izveštaja za 2017. kojim je utvrđeno da je kumulativni porast prihoda korisničkih MMP u poređenju sa 2016. bio 49%. Slede konkretni primeri realizovanih prednosti:

- Obezbeđivanje četiri automatske mašine za šivenje tekstilnom preduzeću „Ivko“ iz Blaca, povećalo je njegovu produktivnost za 12% zbog smanjenja vremena za poslove šivenja i povećalo prodaju za 300.000 evra.
- Donacija mašine za automatsko kopiranje sadržaja sa ekrana na tekstil, tekstilnoj kompaniji „Free Selection“ iz Svrljiga povećala je kapacitet za štampanje na majicama sa 125 na 5.000 jedinica dnevno i omogućila potpisivanje poslovnog ugovora vrednog 150.000 evra sa domaćom maloprodajnom kućom za sportski tekstil.
- Donacija mašine sa kompjuterskim numeričkim upravljanjem (CNC) preduzeću „Kran-Projekt“ iz Knjaževca omogućila je preduzeću da smanji količinu metalnog otpada sa 30% na 5% i na taj način uštedi 7,5 tona čelika u prvih šest meseci 2017. godine. Povećan kapacitet proizvodnje omogućio je potpisivanje ugovora za izgradnju cevovoda za mini-hidroelektranu u vrednosti od 800.000 evra.

Korisnička MSP su uložila 60.000 evra svojih sredstava u projekte društveno odgovornog poslovanja (CSR), čime se osigurava dobrobit za društvo i donosi direktna korist za 9.000 ugroženih ljudi. Projekti društveno odgovornog poslovanja¹⁰⁶ kreću se od donacija sopstvenih proizvoda dobrotvornim ustanovama ili organizacijama (npr. kompanija „Free Selection“ iz Svrljiga donirala je državnom vrtiću

¹⁰² Kuršumljija, Bela Palanka i Babušnica

¹⁰³ Pregled propisa izrađenih kako bi se omogućila realizacija lokalnih infrastrukturnih projekata može se naći Aneksu II, Prilog 2.5

¹⁰⁴ Ivanjica, Raška, Novi Pazar.

¹⁰⁵ Ivanjica, Nova Varoš, Raška, Novi Pazar, Brus, Tutin, Kuršumljija, Babušnica, Crna Trava, Lebane, Medveđa, Vlasotince, Surdulica.

¹⁰⁶ Više detalja može se naći u Aneksu II, Prilog 2.10 Pregled aktivnosti društveno odgovornog poslovanja.

tekstil koji je proizvela) pa do nabavki konkretnih stvari koje su tražene (npr. opremanje kompjuterskog kabineta u osnovnoj školi od strane „lvko trikotaže“).

Četrnaest MSP je sertifikovano za **međunarodne standarde upravljanja kvalitetom ili bezbednosti hrane**, što im je pomoglo da otvore 66 nova radna mesta. Korisničke kompanije su zabeležile prosečni rast prihoda od 19%, odnosno izvoza od 16%. „Flora“ iz Ivanjice, koja je bila prvo sertifikovano preduzeće sa standardom Britanske komore maloprodaje (BRC), ušla je u najveći ruski maloprodajni lanac X5 i do kraja 2017. godine izvezla 250.000 tegli džema, 600 tona prerađenih šljiva i 700 tona smrznute maline. Firma Moravac iz Leskovca je nakon uvođena IFS međunarodnog standarda za hranu potpisala ugovore sa tri nova međunarodna partnera i povećala izvoz za 25%. Firma Enco iz Novog Pazara je dobila HCCP standard i to iskoristila da uđe u domaći maloprodajni lanac Aman.

Podrška Programa za pet klastera dovela je do sledećih rezultata: na osnovu Analize energetske efikasnosti koja je sprovedena u okviru projekta Regionalni voćarski klaster Južne Srbije, preduzeće „Strela Kljajić“ iz Lebana je zamenilo i instaliralo LED osvetljenje koje je donelo godišnju uštedu od 4.000 evra; mala turistička domaćinstva iz Knjaževca, članovi turističkog klastera „Stara planina“, ostvarila su kroz online promociju i sistem rezervacija osmišljen kroz projekat rast broja turista za 12% u period od januara 2016. do januara 2017; članovi klastera „Novi Pazar Shoes“ povećali su promet u proseku za 22% u 2016. godini, delimično usled poboljšanih kapaciteta dizajniranja; projekat klastera tekstilaca opštine Prijepolje doveo je do osnivanja Centra za dizajn u srednjoj tekstilnoj školi dok opremu nabavljenu ovim bespovratnim sredstvima koriste članovi klastera za krojenje i obuku učenika. Zahvaljujući povećanoj proizvodnji i prodaji članovi klastera tekstilaca Prijepolje otvorili su 20 novih radnih mesta (12%) i ugovorili poslove u vrednosti od 200.000 evra sa nemačkim kupcem; pet članova Pešter agro klastera započelo je zajedničku proizvodnju kajmaka što im je omogućilo da smanje troškove proizvodnje za 20% i povećaju prihod za 5% tokom prvih šest meseci. Ova bespovratna sredstva su takođe pomogla otvaranju 83 radnih mesta u MSP koja su članovi tih pet korisničkih klastera.

Obezbeđena je tehnička pomoć za **zaštitu geografskog porekla** a geografska oznaka je zaštićena u Zavodu za intelektualnu svojinu za sjeničku stelju, ivanjički krompir i vlasinski med. Kompanije Lav i Beni Komerc iz Sjenice dobile su sertifikat za ovlašćene korisnike oznake u proizvodnji sjeničkog kraljevog sira a kompanija Turković iz Sjenice je dobila sertifikat za uzgajanje sjeničkog jagnjeta. Pomoć za sedam **grupa poljoprivrednih proizvođača** (GPP), četiri udruženja i tri zadruga omogućila je zapošljavanje 24 radnika (18 na privremenom radu i šest redovno zaposlenih) a uvedeni su i novi proizvodi (dve GPP započele su preradu proizvoda a četiri su uvele nove proizvode na bazi mleka, voća i meda) i prošireno je pružanje usluga članovima (Međuopštinska unija poljoprivrednih udruženja obezbedila je poljoprivrednu mehanizaciju koju će koristiti 45 poljoprivrednih udruženja).

Podrška **ženskom preduzetništvu** dovela je do registracije 43 preduzeća i kreiranja 103 radna mesta (92 stalna zaposlenja i 11 privremenih poslova). Mentorskom podrškom i obukom na radnom mestu obuhvaćene su 44 žene i, prema evaluaciji, korisnice su znatno produbile svoje znanje o vođenju poslovanja. Sve u svemu, korisnice su postigle odlične rezultate i u vezi sa finansijskim rezultatima i brojem novozaposlenih.

Uzimajući u obzir potencijal jugoistočne i jugozapadne Srbije, Evropski PROGRES je podržao izradu Akcioni plan podrške drvnoj industriji Srbije u izvozu proizvoda sa visokom dodatnom vrednošću¹⁰⁷ koji je obuhvatio mere za unapređenje prerade drveta i proizvodnje, povećanja izvoza i stvaranja radne

---

¹⁰⁷ Akcioni plan se može naći na http://www.europeanprogres.org/dokumenti/48_186782_akcioni-plan-podrske-drvnoj-industriji-srbije.pdf

snage, kako bi se popunili novi radni profili koji će se pojaviti. Program je takođe obezbedio TP sa ciljem da ojača koncept B2B na Beogradskom sajmu nameštaja.

Preporuke za prevazilaženje utvrđenih izazova u **vertikalnoj koordinaciji** između LSU i organa uprave na republičkom nivou trebalo bi da unaprede postojeću situaciju u oblasti socijalne zaštite i zaštite životne sredine. Vertikalna koordinacija se postiže kroz aktivno učešće državnih institucija u ovom procesu dok će ciljano širenje biti omogućeno kroz mreže i odbore SKGO.

Rezultat 2 – Aktivnosti

2.1. Tehnička pomoć opštinama za unapređenje podsticajnog poslovnog okruženja

Portal konkurentnosti

Nadovezujući se na Osnovnu studiju o konkurentnosti¹⁰⁸ koju je izradio njegov prethodnik, EU PROGRES, Program je pojednostavio proces izračunavanja indeksa konkurentnosti¹⁰⁹ opština i izradio Portal konkurentnosti radi lakšeg unošenja i analize podataka. Uz podršku Programa, 31 LSU je unela podatke za 2015, 2016. i 2017.¹¹⁰

Podrška primeni sistema elektronskih građevinskih dozvola

Nakon uvođenja sistema za elektronsko izdavanje građevinskih dozvola kroz amandmane Zakona o planiranju i izgradnji u decembru 2014, Program je pružio pomoć za 34 LSU kako bi se obezbedila usaglašenost sa ovim zakonom. Na osnovu sporazuma o bespovratnim sredstvima, NALED¹¹¹ je organizovao deset obuka za 191 službenika/cu za obradu zahteva, javna komunalna preduzeća i ostale relevantne institucije. Preporučeni su načini da se poboljša interna organizacija lokalnih odeljenja za urbanizam i identifikovana su moguća unapređenja u vezi sa procedurom elektronskog izdavanja dozvola. Pored toga, 281 stručan podnosilac zahteva poput investitora i arhitekata, obučan je kroz deset informativnih sesija.

Evropski PROGRES je obezbedio opremu za 33 LSU¹¹² kako bi poboljšale svoje tehničke kapacitete za primenu sistema za elektronsko izdavanje građevinskih dozvola: 27 opština je dobilo desktop računare i štampače, dok je šest opština dobilo multifunkcionalne fotokopir aparate.¹¹³

2.2. Podrška pripremi tehničke dokumentacije i tenderskih paketa za dva odabrana međuopštinska i najmanje 35 lokalnih projekata ekonomske i društvene infrastrukture

Izrada glavnih projekata

Na osnovu Procene potreba za infrastrukturom¹¹⁴ od septembra 2014. god. Program je napravio PDP za LSU za izradu glavnih projekata za ekonomsku, komunalnu i socijalnu infrastrukturu. Program je posetio sve korisničke LSU i organizovao informativne sesije kako bi predstavio PDP u Prokuplju, Vladičinom Hanu i Novom Pazaru u prisustvu predstavnika 29 LSU. Javni poziv je oglašavan od 3. novembra do 16. decembra 2014. godine. Od 53 prijave iz 28 LSU¹¹⁵ obezbeđena su sredstva za 40 projekata u 22 LSU

¹⁰⁸ Studija o konkurentnosti ocenila je kapacitete 34 LSU u četiri oblasti (konkurentna prednost, upravljački kapaciteti, ekonomska politika i finansijski kapaciteti) i razvijen je instrument za merenje - indeks konkurentnosti i kapaciteta u lokalnim samoupravama.

¹⁰⁹ Indeks konkurentnosti koji je izrađen u okviru osnovne studije koristio je sveobuhvatne podatke sa 1.160 doprinitih stavki što je predstavilo izazov za prikupljanje i unošenje.

¹¹⁰ Brus, Lebane i Preševo nisu uneli podatke za 2017. godinu zbog nedostatka interesovanja i političkih promena u lokalnim upravama.

¹¹¹ Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture je zamolilo Program za podršku u sprovođenju amandmana zakona u LSU obuhvaćenim Programom i Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj (NALED) je identifikovana kao partner. Sporazum o bespovratnim sredstvima je realizovan u periodu od septembra 2016. do maja 2017. godine.

¹¹² Sve LSU obuhvaćene Programom sem Brusa dale su povratne informacije o potrebama za tehničkom opremom.

¹¹³ Oprema je obezbeđena na osnovu nalaza Procene potreba Evropskog PROGRES-a od februara 2016.

¹¹⁴ Procena potreba za infrastrukturom predata je donatorima i UOP kroz prethodne izveštaje Programa.

¹¹⁵ Svaka LSU je imala pravo da preda do tri prijave.

(538.999 evra¹¹⁶, sufinansiranje 71.000 evra). U odobrene projekte spada četiri za ekonomsku infrastrukturu dok su ostali bili usmereni na komunalnu i socijalnu infrastrukturu.

Projekat sprečavanja poplava u južnoj i jugozapadnoj Srbiji

Nakon što je UOP odobrio projekat u novembru 2015. godine Program je potpisao ugovor sa Institutom „Jaroslav Černi“ za izradu tehničke dokumentacije za izgradnju zaštite protiv erozije u slivovima reka Jablanice, Pčinje i Vlasine i generalnog projekta sa prethodnom studijom opravdanosti za zaštitu od poplava duž Južne Morave (212.000 evra). Tehnička dokumentacija je završena u martu 2017. god. a generalni projekat za zaštitu od poplava duž Južne Morave završen je u avgustu 2017. i predat je preduzeću „Srbijavode“.

Tehnička dokumentacija za odeljenja Opšte bolnice u Vranju

Izrada tehničke dokumentacije za rekonstrukciju odeljenja Opšte bolnice Vranje odobreno je u maju 2017. a završeno u martu 2018. godine.

Podrška razvoju projekata finansiranih iz sredstava IPA

Na osnovu preporuka iz DEU i Kancelarije za evropske integracije a nakon odobrenja UOP u septembru 2014. godine, Program je izdvojio bespovratna sredstva za rad Zajedničkog tehničkog sekretarijata IPA Prekograničnog programa Srbija–Crna Gora (CBC SRB-MON). Obuhvaćena je pomoć lokalnim samoupravama za prepoznavanje i izradu predloga projekata koji bi povećali šanse opština iz jugozapadne Srbije da pristupe IPA sredstvima.

2.3 Finansijska i tehnička podrška sprovođenju najmanje dva projekta koja doprinose društveno-ekonomskom razvoju (od kojih će bar po jedan sprovesti Program i CFCU)

Odeljenje subotičkog Ekonomskog fakulteta u Bujanovcu

Od maja do septembra 2014. godine Program je omogućio konsultacije između opštine Bujanovac, Koordinacionog tela za Preševo, Bujanovac i Medveđu (KT), DEU I Visokog komesara OEBS-a za manjine u vezi sa sadržajem predloga za izgradnju Odeljenja subotičkog Ekonomskog fakulteta u Bujanovcu i građevinske dozvole. Nakon izdavanja građevinske dozvole u decembru 2014. Program je sklopio ugovor za izgradnju šest modernih sala od kojih svaka može da primi 60-80 osoba, amfiteatra, prostorija studentskog parlamenta i administrativnog bloka od ukupno 2.300 kvadratnih metara površine. Radovi u vrednosti od 1.008.630 evra (800.830 evra obezbeđeno kroz Evropski PROGRES, 167.000 od strane KT i 40.800 od strane opštine Bujanovac) završeni su za samo devet meseci, od februara do oktobra 2015. godine.

Podrška infrastrukturnim projektima kojima upravlja CFCU

U novembru 2014. god. Program je uspostavio veze sa Projektom podrške u programiranju pomoći EU (PPF5) kako bi se oformio niz projekata od nacionalnog prioriteta „spremnih za izgradnju“. Pošto taj niz projekata nije uspostavljen do sredine 2015. god, Program je u konsultacijama sa glavnim akterima identifikovao dva regionalna infrastrukturna projekta za realizaciju kroz CFCU: izgradnja i opremanje Opšte bolnice Vranje i zgrada hitne pomoći u Novom Pazaru, koje su odobrili donator i UOP u novembru 2015. god.

Evropski PROGRES je takođe podržao CFCU u pripremi tenderske dokumentacije od decembra 2015. do juna 2016. godine i pomogao CFCU i Kancelariji za evropske integracije u vezi sa komentarima pristiglim nakon što je DEU sprovela ex-ante kontrolu tokom pripreme tendera od novembra do decembra 2016. god.

---

¹¹⁶ Ukupna vrednost finansijskih sredstava obezbeđenih kroz Program pala je na 321.140 evra nakon završetka svih nabavki i revizije budžeta paketa bespovratne pomoći.

CFCU je objavio tendere za radove planirane na projektima bolnice u Vranju i hitne pomoći u Novom Pazaru 6. februara 2017. godine. Program je pomogao Kancelariji za evropske integracije i CFCU u pripremi prezentacija za obilasku lokacija u Novom Pazaru i Vranju i pružio podršku u periodu za pitanja i odgovore. Tender je zaključen 6. aprila 2017. godine a ugovori potpisani 5. juna 2017. godine. Tokom realizacije Program je obezbedio pomoć oko logistike i komunikacije kao i tehničke savete po zahtevu i učestvovao u radu UOP u svojstvu posmatrača. Kraj radova se očekuje u junu 2018. godine u Novom Pazaru i u avgustu 2018. godine u Vranju.

Izgradnja antierozivnih struktura

U novembru 2015. UOP je odobrio projekat zaštite od erozije i poplava u južnoj i jugozapadnoj Srbiji koji je obuhvatio izgradnju antierozivnih struktura na kritičkim deonicama slivova Raške, Puste Reke i Trgoviškog Timoka. Ugovor o radovima na Pustoj Reci potpisan je u julu a na Raškoj u avgustu 2016. godine. Korisnik JVP „Srbijavode“ nije uspeo da obezbedi građevinske dozvole za radove na Trgoviškom Timoku do kraja jula 2016. i taj projekat je otkazan.

Radovi na 13 pregrada u slivu Puste Reke, vrednosti 167.000 evra, završeni su u martu 2017. godine. Radovi na pet pregrada u slivu reke Raška i pošumljavanju 75 hektara vrednosti 214.000 evra završeni su do kraja 2016. godine. Pet pregrada izgrađenih u slivu reke Raška predato je „Srbijavodama“ u februaru 2017. godine, dok je 13 u slivu Puste Reke predato u aprilu 2017. godine.

2.4 Tehnička pomoć za sprovođenje sporazuma o bespovratnim sredstvima za lokalne infrastrukturne projekte

Kroz Program je Kancelariji za evropske integracije obezbeđena TP u izradi Smernica za prijavljivanje za lokalne infrastrukturne projekte.

Lokalni infrastrukturni projekti kojima upravlja CFCU

CFCU je sproveo PDP za lokalne infrastrukturne projekte sa pet meseci zakašnjenja, od 10. marta do 28. aprila 2015. godine (iznos namenskih sredstava je 3,15 miliona evra). Evropski PROGRES je uz učešće predstavnika CFCU i Kancelarije za evropske integracije organizovao tri informativne sesije od 31. marta do 2. aprila 2015. godine na kojima je bilo 87 učesnika (54 muškaraca i 33 žena) iz 34 LSU. To je potvrdilo veliko interesovanje LSU za ovu aktivnost. Kroz Program je opštinama obezbeđena TP u pripremi koncepata projektnih predloga. Svaka LSU je posećena barem jednom tokom PDP, oglašene su pozicije za četiri konsultanta za evaluaciju prijave za CFCU i preporučeni su kandidati za uži izbor. Nakon PDP je pristiglo 52 koncepta projektnih predloga a CFCU je pozvao 25 LSU da predaju potpune predloge za 30 projekata. Na kraju su sporazumi o bespovratnim sredstvima potpisani sa 14 LSU¹¹⁷ 26. maja 2017. godine (doprinos EU 2.998.677 evra).

Lokalni infrastrukturni projekti kojima upravlja Evropski PROGRES

Uzimajući u obzir kašnjenje paketa bespovratne pomoći CFCU za lokalnu infrastrukturu, Evropski PROGRES je izradio PDP za lokalnu infrastrukturu koji je realizovan od 15. marta do 23. maja 2016. godine. Od 31 dospele prijave, UOP je odobrio 14 projekata u avgustu 2016. godine a dodatna četiri projekta koja su na rezervnoj listi bila rangirana od 15. do 18. mesta odobrena su za ugovaranje u oktobru 2016. godine.¹¹⁸ Ukupan budžet za 18 odobrenih projekata je bio 1.855.045 evra uključujući doprinose opština u iznosu od 391.360 evra.

Od 18 odobrenih projekata, 16 je uspešno realizovano bespovratnim sredstvima do novembra 2017. god. UOP je u maju 2017. odobrio prelazak sa metodologije bespovratnih sredstava na direktnu realizaciju u Priboju i Prijepolju nakon značajnih kašnjenja tenderskih procedura zbog ponovljenih žalbi ponuđača. Pored toga, UOP je odobrio sredstva za zamenu podova u osnovnoj školi u Blacu, vrednosti

¹¹⁷ Spisak se može naći na http://www.cfcu.gov.rs/dokumenti/sr/304_572472_136873.pdf

¹¹⁸ Leskovac, Tutin, Babušnica i Crna Trava.

55.000 evra. Ugovori za ova tri paketa radova su potpisani u julu-avgustu 2017. god. i završeni u septembru 2017. god. u Blacu i u decembru 2017. god. u Priboju i Prijepolju.¹¹⁹

2.5 Podrška opštinama u formulisanju lokalnih politika i/ili administrativnih propisa

U konsultaciji sa švajcarskim stručnjacima za DU Program je definisao pristup za povezivanje principa DU sa infrastrukturnim projektima. Projekti su grupisani u tri kategorije¹²⁰ na osnovu njihove relevantnosti iz perspektive DU, a prve aktivnosti započete su nakon dodele bespovratnih sredstava za lokalne infrastrukturne projekte u januaru 2017. godine.

Glavni princip odgovornosti, uz principe nediskriminacije, učešća i transparentnosti, obrađivan je u propisima koji se tiču infrastrukturnih projekata koje je 11 lokalnih samouprava realizovalo.

Principi efikasnosti su primenjeni u okviru pet infrastrukturnih projekata koji doprinose energetske efikasnosti. Tu je Program pomogao LSU da izrade propise o upotrebi uštedenih sredstava nastalih nakon ovih intervencija. Babušnica i Kuršumlja su usvojile Program za energetske efikasnosti za period 2017.-2020. koji podrazumeva informacije propisane Zakonom o efikasnoj upotrebi energije tj. predviđenu uštedu energije, predložene mere i aktivnosti koje će obezbediti energetske efikasnosti, procenu očekivanih rezultata, rokove kao i neophodna sredstva za implementaciju mera. Primeri najbolje prakse uključuju:

- U Vlasotincu i Bojniku je smanjen problem pasa lualica kroz međuopštinsku saradnju tj. izgradnju prihvatilišta za pse u Vlasotincu i zajedničkim komunalnim radom na tretmanu pasa lualica i finansijama za održavanje prihvatilišta. Vlasotince je pripremila Odluku o besplatnom davanju javnog zemljišta na upotrebu, Odluku o izgradnji objekta od javnog interesa, Pravilnik o hvatanju pasa lualica kao i Odluku o obavljanju komunalne delatnosti zoohigijene. Obe opštine su usvojile zajedničke lokalne politike tj. Program o kontroli i smanjenju broja pasa lualica i potpisale Sporazum o zajedničkoj komunalnoj delatnosti u okviru prihvatilišta za pse. Izgrađeno prihvatilište će postati regionalni projekat pošto je još pet LSU¹²¹ ušlo u pregovore sa Vlasotincem radi potpisivanja Memoranduma o sporazumu (MoA) u vezi sa korišćenjem prihvatilišta za pse. LSU Vlasotince je dodatno uložila u kapacitet prihvatilišta, video nadzor i nabavku vozila za transport pasa.
- LSU Bojnik ne samo da je izmenila Odluku o komunalnoj delatnosti kojom se definiše upotreba sredstava nastalih kroz nove priključke na vodovod već je iste aspekte DU prenela i u Odluku o kanizacionom sistemu što pokazuje prepoznavanje značaja aspekata DU za lokalno upravljanje uopšte. Očekuje se da će Bojnik prihvatiti oko šest miliona dinara od 200 novih priključaka na vodovodnu mrežu.
- LSU Priboj je usvojila nekoliko propisa za rad Slobodne zone između ostalog i Pravilnik o odabiru stanara koji uređuje procedure prijavljivanja i način odabira zemljišta i korisnika objekata u okviru Slobodne zone uključujući i bodovanje prioriteta. Priboj je prva opština u Srbiji sa takvom regulativom.

2.6 Formulisanje politika i/ili administrativnih propisa u vezi sa vertikalnom koordinacijom između Vlade i lokalnih samouprava u saradnji sa resornim ministarstvima i zainteresovanim stranama

Program je preispitao vezu između LSU i državnih institucija u dve oblasti: socijalna zaštita i zaštita životne sredine kako je i dogovoreno sa švajcarskim stručnjacima i SKGO. Kroz organizaciju šest

¹¹⁹ Stvarno realizovani iznos za 19 lokalnih infrastrukturnih projekata je bio 1.604.709 evra.

¹²⁰ Grupa A, veoma relevantni: četiri projekta (Priboj, Bojnik, Vlasotince i Bosilegrad); Grupa B, srednje relevantni: tri projekta (Brus, Doljevac i Lebane); Grupa C, najmanje relevantni – sedam opština (Sjenica, Prijepolje, Vranje, Ivanjica, Bela Palanka, Surdulica i Kuršumlja).

¹²¹ Crna Trava, Lebane, Babušnica, Gadžin Han i Bujanovac.

radionica, četiri fokus grupe i intervjuja od decembra 2015. do jula 2017. god. Program je sačinio preporuke za bolju koordinaciju između LSU i republičkih institucija.

U saradnji sa Direkcijom za elektronsku upravu i SIPRU, Program je podržao implementaciju Smernica za izradu veb prezentacija organa državne uprave i jedinica lokalne samouprave¹²² i uvođenje e-usluga. Tri regionalne radionice su održane od decembra 2016. do februara 2017. god. i tu su se okupili predstavnici 28 LSU. Nakon izrade i sprovođenja akcionih planova za unapređenje veb prezentacija usledila je saradnja i dodatna podrška Direkcije. Pored toga, učesnici obuka su formulisali vredne preporuke¹²³ za unapređenje Smernica, kriterijume za veb prezentacije i kriterijume za evaluaciju, regulatorni okvir i organizaciona poboljšanja, potrebe za izgradnju kapaciteta kao i potrebe za jedinstvenom tehničkom podrškom od strane Vlade.

Pored toga, Program je podržao izradu veb aplikacije za samoocenjivanje veb prezentacija¹²⁴ koja će se koristiti u narednom ciklusu samoocenjivanja u februaru 2018. god.

2.7 Podrška formiranju najmanje dva JPP za eksploataciju zemljišta ili objekata u vlasništvu opština

U okviru Programa je organizovana dvodnevna obuka o JPP za 90 učesnika (30 žena i 60 muškaraca) iz 32 LSU i šest informativnih sesija usmerenih na aspekte DU u okviru JPP za 104 učesnika (35 žena i 69 muškaraca). Odgovarajući na PDP za pružanje tehničke pomoći za razvoj JPP¹²⁵ koji je trajao od 20. januara do 8. marta 2016. godine opštine Surdulica, Knjaževac i Raška su predale prijave koje se odnose na pitanja energetske efikasnosti.¹²⁶ Nakon povlačenja Surdulice,¹²⁷ TP za razvoj projekata JPP pružena je preostalim dvema lokalnim samoupravama. TP je uključila deset terenskih poseta, radionicu o proceni rizika i tenderskim procedurama za JPP kao i izradu projektne dokumentacije za modernizaciju sistema javne rasvete.

2.8 Omogućavanje formiranja novih klastera MSP i podrška postojećim klasterima MSP da razviju zajednički pristup tržištu i izlazak na strana tržišta putem uvođenja međunarodnih standarda upravljanja kvalitetom

Podrška za klastere

Na osnovu PDP koji je za rezultat imao devet prijava, pet klastera je dobilo bespovratna sredstva (193.880 evra) za uvođenje inovacija i zajednički nastup na tržištu. Pešter Agro klaster je standardizovao tradicionalni recept za pravljenje kajmaka, nabavio opremu za proizvodnju i izradio pravila za zajedničko korišćenje opreme od strane tri člana klastera. Turistički klaster Stara planina organizovao je obuke o kategorizaciji smeštajnih kapaciteta, prodaji i internet marketingu, gastronomiji, poslovnom planiranju i pristupu finansijama za svoje članove i predstavio internet portal¹²⁸ sa jedinstvenim sistemom za pravljenje rezervacija na Sajmu turizma u Beogradu. Voćarski klaster južne Srbije je sproveo reviziju energetske efikasnosti u tri preduzeća u okviru svog članstva i nabavio opremu za praćenje potrošnje energije. Klaster Tekstilci Prijepolja podržao je osnivanje centra za dizajn u lokalnoj tehničkoj školi (kroz nabavku opreme za sečenje šema i uređenje rada centra), organizovao obuke o modeliranju novih proizvoda, omogućio studijsku posetu minhenskom Sajmu tekstila i organizovao sastanke po modelu B2B sa potencijalnim poslovnim partnerima. Klaster „Novi Pazar Shoes“ nabavio je softver za elektronsko modeliranje obuće koji mogu da koriste svi članovi i organizovao obuku o dizajniranju obuće koju je držao međunarodni konsultant.¹²⁹

¹²² Smernice se mogu naći na http://www.deu.gov.rs/doc/Smernice_5_0.pdf

¹²³ Preporuke za unapređenje transparentnosti se mogu naći u Aneksu 2_Prilog 2.7

¹²⁴ Aplikacija se može naći na <https://samoocenjivanje.eu.meteorapp.com>

¹²⁵ PDP se može naći na <http://www.europeanprogres.org/konten/sr/358/>

¹²⁶ Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine izradilo je ugovorni model ESCO (kompanije za pružanje energetskih usluga) uz podršku Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) 2014. god. i tako omogućilo pojednostavljene procedure za projekte koji se bave pitanjima energetske efikasnosti uključujući javnu rasvetu i sisteme javnog grejanja.

¹²⁷ Surdulica je odlučila da ne radi projekte JPP zbog sumnje u vezi sa ekonomičnošću kad se uporedi sa direktnom realizacijom.

¹²⁸ Internet portal se može naći na <http://www.staraplanina.biz/>

¹²⁹ Pregled projekata koje su realizovali klasteri i njihovi rezultati mogu se naći u Aneksu II, Prilog 2.8

Podrška mikro i malim preduzećima (MMP)

U okviru Programa je sproveden PDP za MMP od aprila do juna 2016. god. nakon čega je usledila informativna kampanja koja je obuhvatila direktno slanje pošte na adrese 1.200 preduzeća koja ispunjavaju uslove, 20 informativnih sesija sa preko 200 učesnika, tri obuke o izradi biznis plana, objave na društvenim mrežama i pojavljivanje na TV-u. Od 57 prijave koje su pristigle, 17 je odobreno. Nakon poništenja jedne prijave zbog neispunjavanja uslova iz PDP, 16 MMP je dobilo opremu.¹³⁰

Uvođenje standarda

Trideset osam prijava je dostavljeno povodom PDP za Uvođenje međunarodnih standarda kvaliteta i bezbednosti hrane koji je trajao od septembra do oktobra 2015. godine i 22 projekta je odobreno. Nakon što je šest podnosilaca zahteva povuklo svoje prijave, standardi su uvedeni u 16 preduzeća.¹³¹

Podrška drvnoprerađivačkoj industriji

Kroz Program je podržana inicijativa LSU jugoistočne i jugozapadne Srbije i USAID-ovog Projekta održivog lokalnog razvoja sa ciljem da se oživi proizvodnja nameštaja od punog drveta. Akcioni plan za podršku izvozu proizvoda od punog drveta¹³² izrađen je uz učešće 46 LSU kao i uz podršku Privredne komore Srbije i Razvojne agencije Srbije. Plan je predstavljen na okruglom stolu „Poslovne prilike za Srbiju – nameštaj od drveta“ u prisustvu 70 predstavnika institucija, LSU i poslovne zajednice. Na osnovu preporuka datih u Akcionom planu, Program je angažovao međunarodnog konsultanta za podršku uvođenju inovativnog koncepta B2B na Sajmu nameštaja u Beogradu.

2.9 Podrška poljoprivrednim proizvođačima za izlazak na zajednička tržišta kroz osnivanje zadruga, uvođenje novih proizvodnih tehnologija i međunarodnih standarda za bezbednost hrane

Procena GPP i GP koja je izvršena u prvoj polovini 2015. godine ukazala je da bi marketing, finansije, opremu, organizaciju i politike trebalo ojačati u okviru GPP. Pored toga, u proceni je prepoznata i potreba da se izrade studije za zaštitu GP, sertifikuju ovlašćeni korisnici, unapredi marketing i izgrade opšti kapaciteti za upotrebu GP.

Pomoć za grupe poljoprivrednih proizvođača (GPP)

Pomoć za GPP obuhvatala je dve faze: 1) izgradnja kapaciteta i izrada predloga projekta¹³³ 2) finansiranje najboljih projekata. Tokom prve faze, 32 GPP odabrane na osnovu PDP koji je realizovan od decembra 2015. do januara 2016. godine imalo je koristi od programa za izgradnju kapaciteta. Četiri održane radionice za 144 učesnika i učesnice imale su za temu Instrument za pretpristupnu pomoć za ruralni razvoj (IPARD), izradu biznis plana, upravljanje, finansije i marketing za GPP. Na kraju je organizovana studijska poseta Francuskoj u koordinaciji sa Ministarstvom poljoprivrede i zaštite životne sredine, što je učesnicima/cama omogućilo da se upoznaju sa dobrim praksama francuskih poljoprivrednih proizvođača, organizacionim modelima GPP, tehnikama proizvodnje i državnoj pomoći koju dobijaju poljoprivredne zadruge i udruženja.

¹³⁰ Pregled podrške pružene MMP može se naći u Aneksu II, Prilog 2.9

¹³¹ Devet MSP je sertifikovano za sistem upravljanja kvalitetom ISO 9001; tri za HALAL, po dva MSP za sistem integrisanog upravljanja (IMS) i za analizu rizika i sistem kontrole kritičnih tačaka (HACCP); i po jedno preduzeće za standard Britanske komore maloprodaje (BRC), Međunarodni standard za kontrolu kvaliteta i bezbednosti prehrambenih proizvoda (IFS), za Globalne dobre poljoprivredne prakse (Global GAP) i nemački standard za montažne materijale (RAL GZ 422/1). Četiri MSP su povukla prijave usled promene strategija poslovanja, jedan korisnik iz porodičnih razloga i jedan zbog nedostatka pružalaca usluga.

¹³² Akcioni plan se može naći na http://www.europeanprogres.org/dokumenti/48_186782_akcioni-plan-podrske-drвної-industriji-srbije.pdf

¹³³ Poziv za dostavljanje predloga za pružanje podrške GPP realizovan u periodu decembar 2015. – januar 2016. može se naći na <http://www.europeanprogres.org/konten/sr/346/>

Druga faza je podrazumevala finansiranje najboljih projektnih predloga koje su podnele GPP. Program je dodelio sedam paketa bespovratnih sredstava (204.095 evra) uglavnom iskorišćenih za nabavku opreme neophodne za uvođenje nove ili unapređenje postojeće proizvodnje.

Oznaka geografskog porekla (GP)

Program je realizovao PDP za zaštitu GP u septembru-novembru 2015. Podrška je odobrena za zaštitu imena porekla (PDO) sjeničke stelje, zaštitu GP za ivanjički krompir i vlasinski med i registraciju ovlašćenih korisnika za proizvodnju sjeničkog kravljeg sira i sjeničkog jagnjeta koji su još ranije zaštićeni.¹³⁴ Sertifikacija oznake geografskog porekla za svih pet proizvoda sprovedena je kroz inkluzivan participativni proces sa velikim brojem poseta na terenu, sastanaka i radionica.

2.10 Podrška ženskom preduzetništvu

Na sedam informativnih sesija organizovanih kako bi se najavio PDP realizovan u martu-aprilu 2015. za bespovratna sredstva ženama za započinjanje poslovanja, došlo je 422 učesnika (405 žena i 17 muškaraca). Devet obuka za izradu biznis plana pohađalo je 147 žena. PDP je bio realizovan od juna do jula 2015. i okončan je odobrenjem sredstava za 48 start-up preduzeća (368.000 evra). Nakon povlačenja tri korisnice, 45 korisnica je dobilo pomoć za započinjanje sopstvenog biznisa.¹³⁵ Program je podržao 28 proizvodnih preduzeća i 17 preduzeća za pružanje usluga.

Svečanost „Vreme za uspešne žene“ održana je 19. aprila 2016. u Raški, povodom dodele ugovora o donaciji za 45 žena preduzetnica za započinjanje biznisa.

Svih 45 preduzetnica dobilo je opremu za svoje novoosnovane firme do početka septembra 2017. Prvobitno je svih 45 preduzetnica registrovalo svoje firme dok su dve zvanično zatvorile firme iz ličnih/porodičnih razloga.

Kako bi se povećale šanse za održivost, Program je omogućio podršku mentora¹³⁶ i obuku na radu za 44¹³⁷ korisnice od oktobra 2016. do oktobra 2017.

Rezultat 3

Poboljšan pristup zapošljavanju koje pruža jednake mogućnosti ženama i muškarcima i socijalno uključivanje najranjivijih i marginalizovanih grupa putem izrade i sprovođenja lokalnih politika, što za posledicu ima smanjenje migracija sa jugoistoka i jugozapada Srbije

Intervencije Programa na planu socijalnog uključivanja, a pre svega napori da se najugroženijim grupama omogući bolji pristup zapošljavanju, dale su rezultata. Deset sporazuma o dodeli bespovratnih sredstava LSU u sklopu podrške za sprovođenje mera **stručnog osposobljavanja** predviđenih lokalnim akcionim planovima za zapošljavanje omogućili su zapošljavanje 184 osobe (112 muškarca i 72 žene).¹³⁸ Podržani projekti omogućili su stručno osposobljavanje 335 nezaposlenih lica (175 muškaraca i 160 žena), od čega je njih 280 (144 muškarca i 136 žena) dobilo sertifikate. Većinom projekata podržana je stručna praksa kao aktivna mera zapošljavanja, koja je prvenstveno usmerena ka nezaposlenim mladim ljudima starosti do 30 godina kako bi im se pružila šansa da steknu prva radna iskustva.

¹³⁴ Pored četiri tradicionalna proizvoda za koje je odobrena podrška za zaštitu geografskog porekla (sjenička stelja, ivanjički krompir, vlasinski med i sjenički kravljji sir), Program je uključio još jedan proizvod (sjeničko jagnje) sa rezervne liste poštujući uputstva UOP-a da se to uradi kad bude potvrđena raspoloživost sredstava.

¹³⁵ Pregled aktivnosti ženskog preduzetništva može se naći u Aneksu 2, Prilog 2.11

¹³⁶ Pomoć je organizovana i za preduzetništvo mladih.

¹³⁷ Jedna korisnica je odbila da iskoristi pruženu podršku.

¹³⁸ Rezultati projekata realizovanih u Doljevcu, Aleksincu i Beloj Palanci

U okviru podrške **zapošljavanju mladih i osoba iz ugroženih grupa**, 50 korisnika je registrovalo preduzeća i zaposlilo 109 osoba (42 za stalno i 66 privremeno).¹³⁹ Trideset i šest novoosnovanih preduzeća se nalazi u LSU koje su klasifikovane kao izuzetno nerazvijene. Od 2017. godine 18 preduzeća je uspešno proširilo poslovanje dok su ostali poslovali na pozitivnoj nuli i obezbedili sebi prosečne plate između 170 i 424 evra.¹⁴⁰ U okviru Programa je urađena anketa među 40 nasumično odabranih korisnika i 33 ih je izjavilo da je prilika da započnu biznis i rade značajno poboljšala njihovu motivaciju, samopouzdanje i životni standard.

Okončano je 16 projekata za pilotiranje mera iz Strategije za socijalno **uključivanje Roma i Romkinja**, od kojih je 3.634 ljudi (2.046 žena i 1.588 muškaraca) imalo neposredne koristi: u oblasti zapošljavanja, 338 Roma i Romkinja završilo je obuku kojom je povećana njihova zapošljivost ili su dobili podršku u sprovođenju aktivnosti za ostvarivanje dohotka; u sklopu napora da se unapredi obrazovanje, 176 romske dece je bolje ovladalo srpskim jezikom i matematikom, dok je 65 roditelja edukovano o značaju obrazovanja njihove dece; 515 korisnika/ca u oblasti socijalne zaštite upućeno je u posledice preranog sklapanja braka, a regulisali su i svoj status kroz besplatnu pravnu pomoć; u oblasti zdravstvene zaštite 773 korisnika/ce obavilo je lekarske preglede, dok su tri romske porodice poboljšale životne uslove adaptacijom svojih domova; poboljšani su i životni i bezbednosni aspekti 1.928 korisnika/ca u naseljima unapređenjem sanitarno-higijenskih uslova i uvođenjem sistema protivpožarne zaštite.¹⁴¹ Prema proceni je 34.000 ili 23% Roma koji žive u Srbiji¹⁴² indirektno imalo korist od ovih aktivnosti. Ove intervencije imaju visoku stopu održivosti – 95 Roma je dobilo stalno zaposlenje, dok intervencije u cilju poboljšanja životnih uslova i pristupa zdravstvu i obrazovanju i dalje obezbeđuju koristi.¹⁴³

¹³⁹ Podrška mladima dovela je do otvaranja 22 preduzeća i 19 novih radnih mesta; podrška ugroženim grupama dovela je do otvaranja 28 preduzeća i 90 novih radnih mesta.

¹⁴⁰ Prosečna neto plata u južnoj i istočnoj Srbiji u decembru 2017. godine iznosila je 44.344 dinara.

¹⁴¹ Treba uzeti u obzir da kako neki korisnici ne bi bili dva puta izbrojani, ukupan broj korisnika ne predstavlja zbir korisnika u svakoj oblasti pošto su neki od njih istovremeno imali koristi u dve oblasti

¹⁴² Prema poslednjem Popisu iz 2011. u Srbiji živi oko 180.000 Roma.

¹⁴³ Pregled projekata može se naći u Aneksu 3, Prilog 3.1

16

projekata
sprovedeno

3.634

Roma i Romkinja imalo direktne
koristi 1.588 muškaraca i 2.046 žena

Nakon završetka projekata, 11 Romskih OCD apliciralo je kod drugih donatora sa 22, a imalo sreće u obezbeđivanju sredstava za 17 novih projekata, od kojih će neki da omoguće nastavak inicijativa koje su finansirane preko Evropskog PROGRES-a.

Kroz projekte sa Centrom za socijalnu politiku (CSP) izrađene su metodologije i alati koji omogućavaju LSU da identifikuju potrebe ugroženih grupa, formiraju nove socijalne usluge, uvedu mehanizme za podršku zapošljavanju i institucionalizuju lokalne mehanizme za socijalno uključivanje. Dvadeset i dve LSU su već primenile ili planiraju da primene metodologije i/ili alate koji su izrađeni.¹⁴⁴ Tri LSU, Bosilegrad, Bujanovac i Merošina, su osnovale uslugu pomoći u kući za starije osobe. Prema proceni, nezaposlenost teško zapošljivih ugroženih grupa je jako velika u svim opštinama, i kreće se od 82,9% u Priboju do 91,3% u Bujanovcu. To pokazuje relevantnost ekonomskog osnaživanja, otvaranja preduzeća i stručne obuke koje su bile korisne za grupu teže zapošljivih osoba.

Četrdeset tri projekta finansirana kroz **Fond za učešće građana (CIF)**¹⁴⁵ doprinelo je socijalnom uključivanju 3.300 marginalizovanih građana, uglavnom osoba sa invaliditetom, žena iz ruralnih područja, Roma i mladih. Projekti su doveli do zapošljavanja 99 osoba iz ranjivih grupa, dok je još 236 osoba imalo priliku za dohodovne aktivnosti kroz podršku socijalnim preduzećima, start-up firmama, zadrugama i udruženjima žena. Podrška ruralnom razvoju se pokazala kao efikasan način da se podrže ljudi koji žive u najsiromašnijim područjima, te je Program podržao zasad dve matične plantaže bobičastog voća, uvođenje organske proizvodnje a doprineo je i razvoju malih poljoprivrednih gazdinstava.

Zatim, **CIF** je poboljšao kvalitet i pristupačnost socijalnih, zdravstvenih i komunalnih usluga usmerenih uglavnom na ugrožene i marginalizovane građane. Na primer, jedna vrlo konkretna zdravstvena usluga u Jablaničkom i Pčinjskom okrugu je poboljšana i ona doprinosi smanjenju broja smrtnih slučajeva pacijenata koji pate od neuromuskularnih poremećaja kao i unapređenju njihovog zdravstvenog stanja. Usluge socijalne zaštite¹⁴⁶ za decu i mlade sa invaliditetom i starije osobe značajno su poboljšane u najmanje tri LSU sa mogućnošću dalje regionalne ekspanzije. Pored toga, preko 500 najugroženijih građana je poboljšalo svoj pristup osnovnim pravima i javnim uslugama kroz obezbeđivanje LK i besplatne pravne pomoći. Podržani projekti omogućili su sprovođenje dodatna 42 projekta koji doprinose razvoju socijalnih preduzeća i ruralnih područja, povećali zapošljivost najmarginalizovanih grupa i privukli nove investicije vredne 140.000 evra.

Dve procene¹⁴⁷ koje su sprovedene tokom CIF aktivnosti kroz anketiranje 40 OCD i 34 LSU pokazale su da je Program doprineo boljoj **saradnji između javnog i civilnog sektora** na lokalnom nivou i da je unapredio kapacitet OCD. Međutim, nalazi iz poslednje ankete takođe ukazuju na potrebu da se ojačaju OCD kroz razvoj ekspertize u određenim oblastima i diversifikaciju izvora finansiranja, kao i

¹⁴⁴ Kako bi se izmerili efekti projekta urađeno je istraživanje na kraju projekta, u maju 2017.

¹⁴⁵ Pregled rezultata CIF projekata može se naći u Aneksu 3, Prilog 3.2

¹⁴⁶ Prevoz, lični asistent, dnevni boravak i usluge kućne nege

¹⁴⁷ Procene se mogu naći na http://www.europeanprogres.org/dokumenti/48_699028_ep-survey-results-coperation-betwen-csos-and-lsgs-2016.pdf i Aneks 3, Prilog 3.3 Procena položaja civilnog društva_dec2017

efikasnije sprovođenje zakona i propisa, naročito u vezi sa transparentnim finansiranjem iz lokalnih budžeta.

Projekat CIF koji je realizovao OCD „Timočki klub“ obuhvatio je Procenu transparentnosti¹⁴⁸ opština u finansiranju programa od javnog interesa. Procena je pokazala da su 32 opštine uspostavile procedure za finansiranje projekata od javnog interesa upućivanjem javnih poziva, ali je i potvrdila da je neophodno da se sistem praćenja i evaluacije unapredi.

Inkluzivniji obrazovni sistem podržan je i kroz projekat „Orkestri i horovi nade“ zasnovan na svetski priznatoj metodologiji „El Sistema.“ Projekat je omogućio da 200 dece, među kojima je 100 iz ugroženih grupa, usavrše svoje muzičke veštine, razviju međuljudske veštine i ojačaju samopouzdanje. Ovaj program bi trebalo da doprinese i smanjivanju stope napuštanja škola.

U saradnji sa Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Koordinacionim telom za Preševo, Bujanovac i Medveđu, Program je pružio pomoći za preko 1.000 albanskih učenika kako bi bolje **ovladali srpskim jezikom** tako što je angažovao asistente u nastavi srpskog kao nematernjeg jezika u četiri škole u Bujanovcu i Preševu. Indirektno je oko 3.600 albanskih učenika podržano kroz obezbeđivanje nastavnog materijala za srpski kao nematernji jezik. Testiranje je pokazalo da je funkcionalno znanje srpskog jezika albanskih učenika značajno poboljšano. Ovo postignuće direktno doprinosi implementaciji akcionog plana za Poglavlje 23 u okviru pristupanja Srbije Evropskoj uniji.

Program je obezbedio i **medicinsku opremu** za zaštitu reproduktivnog zdravlja žena u zdravstvenim centrima i bolnicama u devet opština¹⁴⁹ i moderni rendgen aparat za Opštu bolnicu u Prokuplju. Opremom će se poboljšati dostupnost zdravstvenih usluga, naročito ženama kad su u pitanju redovne kontrole u cilju sprečavanja malignih i ostalih bolesti. Kampanja u cilju jačanja svesti javnosti o značaju redovnih pregleda za rano otkrivanje raka grlića materice i raka dojki s uspehom je mobilizovala žene i medicinske centre. Omogućila je da 747 žena ode na preglede dok je 1.129 žena direktno učestvovalo u uličnim dešavanjima, 1.403 žene su popunile upitnike o navikama u vezi sa preventivnim pregledima dok se do 400.000 osoba doprilo putem medija a do preko 80.000 putem društvenih mreža.

Rezultat 3 – Aktivnosti

3.1 Sprovođenje anketa o zadovoljstvu građana tokom poslednje godine realizacije programa

Anketa o zadovoljstvu građana (AZG) je sprovedena u periodu novembar-decembar 2017. i obuhvatila je reprezentativni uzorak od 8.256 građana i građanki.¹⁵⁰ Glavna svrha ove ankete bila je da pruži LSU i drugim zainteresovanim stranama (institucijama, međunarodnim organizacijama, OCD, opštoj javnosti) uvid u zadovoljstvo građana rezultatima lokalnih vlasti i životnim uslovima u lokalnim zajednicama. Pre toga su AZG sprovedene 2010. i 2013. u okviru prethodnog programa EU PROGRES¹⁵¹ i one predstavljaju vrednu osnovu za praćenje trendova. Program je predstavio rezultate AZG Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave i javnosti u Vranju, Nišu i Novom Pazaru u januaru 2018.

3.2 Savetodavne službe za građane omogućavaju građanima da ostvaruju svoja prava i socijalne naknade

Pošto Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći koji je trebalo da pruži osnov za ovu intervenciju, nije usvojen, Program je u okviru zahteva za produženje bez dodatnih troškova predložio da sredstva planirana za ovu aktivnost budu preusmerena na druge aktivnosti za poboljšanje položaja ugroženih. Sem toga, aktivnostima Programa 3.8 i 3.5 obuhvaćeni su projekti na osnovu kojih je više od 550 ljudi ostvarilo neka osnovna prava – pri čemu su pokazatelji za ovu aktivnost u dobroj meri ostvareni.

¹⁴⁸ Status 34 LSU po pitanju transparentnosti javnog finansiranja OCD (na srpskom) može se naći u Aneksu 3, Prilog 3.4

¹⁴⁹ Aleksinac, Bela Palanka, Babušnica, Brus, Doljevac, Gadžin Han, Knjaževac, Merošina i Svrlijig

¹⁵⁰ Evropski PROGRES je izradio okvir ove ankete i angažovao CeSID da je sprovede.

¹⁵¹ AZG iz 2010. je obuhvatila 25 LSU, a iz 2013. 34 LSU

3.3 Formulisanje i sprovođenje programa stručnog osposobljavanja u skladu s utvrđenim lokalnim ekonomskim potrebama Program je realizovao PDP za predloge LSU za sprovođenje programa stručnog osposobljavanja u periodu avgust–septembar 2016. Cilj poziva bio je da se LSU pomogne u realizaciji lokalnih akcionih planova za zapošljavanje (LAPZ) sprovođenjem četiri aktivne mere zapošljavanja predviđene Nacionalnom strategijom zapošljavanja, koje obuhvataju: (1) obuku za poznatog poslodavca, (2) stručnu praksu, (3) sticanje posebnih praktičnih znanja i (4) obuku za potrebe tržišta rada. U okviru Programa organizovane su tri informativne sesije¹⁵² s ukupno 40 predstavnika iz 20 LSU (18 žena, 22 muškarca) i na kraju su odobrena sredstva za deset LSU.¹⁵³

Programne stručnog osposobljavanja pohađalo je 335 nezaposlenih osoba (175 muškaraca i 160 žena), a 280 osoba (144 muškarca i 136 žena) dobilo je sertifikate o uspešnom završetku programa.¹⁵⁴

3.4 Podrška za pripremu i sprovođenje lokalnih strategija/akcionih planova za zapošljavanje i socijalno uključivanje Projekat koji je sproveo Centar za socijalnu politiku (CSP), čiji je cilj veće socijalno uključivanje, a pre svega veća dostupnost poslova ugroženim licima, okončan je u junu 2017. godine.¹⁵⁵ Ključne aktivnosti obuhvatile su sledeće: organizovanje šest parnjačkih pregleda, uz učešće više od 100 lokalnih aktera u domenu socijalnog uključivanja i zapošljavanja, da bi se LSU pomoglo da ojačaju kapacitete u ovoj oblasti; obezbeđivanje stručne podrške i mentorstva u toku čitavog procesa uspostavljanja novih usluga; izradu raznih instrumenata i metodologija, uključujući metodologiju za utvrđivanje potreba ugroženih grupa i izradu prilagođenih planova za uspostavljanje usluga u zajednici u tri odabrane LSU.

Na osnovu nekoliko kriterijuma¹⁵⁶ Bosilegrad, Merošina i Bujanovac odabrani su za uspostavljanje usluga socijalne zaštite, i to usluge kućne nege starih lica. Sve tri LSU usvojile su odluke o uspostavljanju usluge i dodelile sredstva.

Sem toga, intervencija je obuhvatila i pilotiranje politika zapošljavanja dodelom bespovratnih sredstava malog obima ugroženim i marginalizovanim grupama. CSP je u saradnji s Edukacionim centrom u Leskovcu (EC) objavio PDP u periodu novembar - decembar 2016. Održano je sedam informativnih sesija sa 147 učesnika (104 žene, 43 muškarca), dok je podršku za izradu zahteva dobilo 168 potencijalnih korisnika (106 muškaraca i 62 žene). Stiglo je ukupno 139 zahteva iz 30 LSU, dok je odobreno 28 predloženih poslovnih planova (17 muškaraca, 11 žena) iz 16 opština (78.730 evra). Preduzeća su najčešće bila iz oblasti proizvodnje (15), dok su najzastupljenija ciljna grupa bili mladi do 30 godina (12 korisnika) i stariji od 50 godina (deset korisnika). Nabavka opreme je završena u aprilu 2017. godine. Od kraja januara 2018. godine sve novoosnovane firme su aktivne.¹⁵⁷

Završna manifestacija pod nazivom „Unapređenje socijalne uključenosti na lokalnom nivou“ održana je u Nišu 29. juna i tom prilikom je CSP predstavio glavne rezultate Procene institucionalnih kapaciteta, zapošljivosti ugroženih grupa i socijalne zaštite u 34 opštine u Srbiji, a upriličena je i svečana dodela diploma za svih 28 korisnika. Među učesnicima su bili predstavnici nadležnih ministarstava, donatora i lokalnih samouprava.

¹⁵² Informativne sesije su održane u Novom Pazaru, Nišu i Leskovcu od 24. do 26. avgusta 2016.

¹⁵³ Deset korisnika su: Aleksinac, Babušnica, Bela Palanka, Doljevac, Ivanjica, Prijepolje, Prokuplje, Sjenica, Trgovište i Vranje.

¹⁵⁴ Pregled obuka stručnog osposobljavanja može se naći u Aneksu 3, Prilog 3.5

¹⁵⁵ Završni izveštaj CSP dat je u Aneksu 3, Prilog 3.6

¹⁵⁶ Nedovoljno razvijene LSU, koje nemaju uspostavljene ili održive usluge socijalne zaštite, koje ne izdvajaju sredstva za razvoj socijalnih usluga, odnosno koje su već dobile sredstva za razvoj usluga socijalne zaštite na osnovu kriterijuma utvrđenih uredbom o raspodeli namenskih sredstava u oblasti socijalne zaštite.

¹⁵⁷ Informacije o naknadnom praćenju samozaposlenih korisnika iz ugroženih grupa mogu se naći u Aneksu 3, Prilog 3.7

Pilotiranje mera iz Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja na lokalnom nivou

PDP za pilotiranje mera iz Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja na lokalnom nivou realizovan je od 4. jula 2016. a privukao je 39 zahteva romskih OCD. UOP je u avgustu 2017. preporučio 25 projekata za drugu fazu, koja je obuhvatila program za jačanje kapaciteta i izradu kompletnih zahteva.

Konsultanti na Programu održali su u Nišu u periodu od 3. do 6. avgusta¹⁵⁸ obuku za 25 preporučenih romskih OCD kako bi se ojačali njihovi organizacioni kapaciteti i kapaciteti za upravljanje projektima. Sve romske OCD uspešno su okončale obuku, pa su pozvane da u periodu od 1. do 17. avgusta dostave kompletne predloge projekata. Kao odgovor na to stigla su 23 predloga projekata od romskih OCD. UOP je podržao preporuke za finansiranje 16 predloga projekata, u ukupnom iznosu od 150.000 evra.¹⁵⁹

Projekti su realizovani od oktobra 2016. do juna 2017. godine. Obezbeđena je podrška za primaoce bespovratnih sredstava kroz konsultacije, posete terenu i pregled njihovih izveštaja. Za nekoliko organizacija čiji su projekti kasnili usled njihovih nedovoljnih kapaciteta Program je organizovao još dve radionice o upravljanju projektima u decembru 2016. godine. Radionicama je prisustvovalo 15 učesnika (osam muškaraca, sedam žena) i pomogle su da se projekti okončaju.

U okviru ove aktivnosti su podržane dve intervencije koje doprinose boljem uključivanju romskog stanovništva a sprovele su ih NVO „Music Art Project“ i Yurom centar.

NVO „Music Art Project“ je kroz projekat iz dve faze uveo inkluzivnu i globalno poznatu metodologiju El Sistema u muzičko obrazovanje u četiri škole. Tokom prve faze projekat je sproveden u muzičkoj školi a u drugoj fazi se proširio na još tri osnovne škole. Projekat je obuhvatio oko 200 dece od koje 20% dolazi iz romske zajednice a 50% pripada ugroženim grupama.

Yurom centar uspešno je sproveo projekat za unapređenje prevencije požara i bezbednost u romskim naseljima postavljanjem protivpožarnih aparata u oko 20 romskih naselja i osnivanjem dobrovoljnih vatrogasnih brigada u deset opština, kampanjama za podizanje svesti među stanovnicima naselja i zagovaranjem da se poveća zaštita od požara kroz mobilizaciju relevantnih nacionalnih i lokalnih institucija.

Podrška samozapošljavanju mladih

Nakon što su donatori u februaru 2016. odobrili uvođenje manjih izmena u projektni dizajn, Program je izradio i objavio poziv za dostavljanje predloga projekata za podršku samozapošljavanju mladih obezbeđivanjem bespovratnih sredstava za pokretanje poslovanja od 28. marta do 11. maja 2016. godine. Ovaj PDP iz dve faze je bio usmeren na podršku preduzećima koja se bave proizvodnjom, informacionim tehnologijama i preradom hrane.

Ukupno je stigla 91 kvalifikovana prijava iz 27 LSU. U prvoj fazi evaluacije urađena je procena predloga projekata i potonji intervjui sa 52 mlada podnosioca zahteva a kao rezultat toga preporučena su 34 kandidata (četiri žene, 30 muškaraca) za drugu fazu aktivnosti.

¹⁵⁸ Izveštaj o obuci romskih OCD može se dobiti od Evropskog PROGRES-a.

¹⁵⁹ Stvarno potrošen iznos nakon završetka svih aktivnosti bio je 140.307 evra.

Po okončanju obuke za izradu poslovnog plana,¹⁶⁰ koja je održana 20 –22. jula 2017. za 27 kandidata koja su ušla u uži izbor (tri žene, 24 muškarca), Program je dobio 26 kompletnih predloga projekata. Upravni odbor programa (UOP) odobrio je za dalje finansiranje 22 preporučena poslovna predloga (20 muškaraca i dve žene) u avgustu 2017. Pet podržanih preduzeća je iz sektora informacionih tehnologija i specijalizovanih dizajnerskih delatnosti, dok je ostalih 17 iz raznih oblasti proizvodnje.

Svečana dodela diploma za 22 mlada preduzetnika i preduzetnice održana je 2. novembra u Novom Pazaru.

U okviru Programa isporučena je oprema svakom od 22 korisnika i korisnice koja su registrovala svoja preduzeća. Paralelno s isporukom opreme obezbeđena je mentorska podrška i individualna obuka za sve korisnike i korisnice.¹⁶¹

3.6 Poboljšani tehnički kapaciteti lokalnih zdravstvenih centara za zaštitu zdravlja žena

Procena potreba za zaštitu reproduktivnog zdravlja sprovedena u devet LSU¹⁶² koje nisu učestvovala u EU PROGRES programu predstavljala je osnovu za nabavku i isporuku opreme¹⁶³ u vrednosti od 109.500 evra.

Komplementarna kampanja javnog zdravlja „Nađi vremena“ realizovana je od avgusta do decembra 2017. godine. Ta kampanja je obuhvatila obrazovne aktivnosti, pet javnih događaja i organizaciju „Dana otvorenih vrata“ za besplatne ginekološke pregled u devet lokalnih medicinskih ustanova. Završni događaj kampanje je bio predavanje medicinskih stručnjaka organizovano 19. novembra 2017. godine u amfiteatru Medicinskog fakulteta Univerziteta u Nišu u prisustvu 60 učesnika. Nalazi u vezi sa navikama u oblasti prevencije poslužiće kao dobar osnov za razumevanje i pristup ženama u nerazvijenim područjima. Kampanju¹⁶⁴ je podržalo Ministarstvo zdravlja.

Osim toga, Program je doprineo kvalitetu dijagnostike u bolnici u Prokuplju putem nabavke i isporuke mobilnog rendgen aparata koji je podigao ukupnu vrednost donirane opreme na 209.500 evra.

3.7 Poboljšanje uslova rada i upravljanja lokalnim ustanovama kulture u multietničkim opštinama

Finansijska sredstva za ovu aktivnost preusmerena su na druge aktivnosti socijalnog uključivanja, prvenstveno za pomoć albanskim učenicima da savladaju srpski kao nematernji jezik, s obzirom da ova intervencija doprinosi integraciji.

3.8 Dva kruga poziva za dostavljanje predloga projekata proisteklih iz partnerstva organizacija civilnog društva i lokalnih institucija vlasti koji će biti finansirani preko Fonda za učešće građana (CIF)

Ova CIF aktivnost podrazumevala je dva PDP realizovana 2014. i 2016. godine a bila je usmerena na socijalno uključivanje ugroženih grupa putem: unapređenja dostupnosti i efikasnosti javnih usluga za marginalizovane i ugrožene grupe čime se povećava njihova zapošljivost; poboljšanja međuetničkog dijaloga; bavljenja pitanjima migracije; unapređenja transparentnosti finansiranja organizacija civilnog društva. Organizovane su informativne sesije tokom oba poziva za 170 predstavnika i predstavnica iz civilnog i javnog sektora.

Nakon prvog PDP stiglo je 77 prijava iz 32 opštine¹⁶⁵ a UOP je odobrio 20 (382.199,93 evra, sufinansiranje 72.405 evra).¹⁶⁶ Jedan paket bespovratne pomoći dodeljen Lokalnoj kući razvoja Brus

¹⁶⁰ Izveštaj o evaluaciji obuke u izradi poslovnog plana može se dobiti od Evropskog PROGRES-a

¹⁶¹ Konačni izveštaj o mentorskim aktivnostima može se naći u Aneksu 3, Prilog 3.8

¹⁶² Aleksinac, Babušnica, Bela Palanka, Brus, Doljevac, Gadžin Han Merošina, Knjaževac, Svrlijig

¹⁶³ Spisak isporučene opreme može se dobiti od Evropskog PROGRES-a

¹⁶⁴ Završni izveštaj o sprovođenju kampanje može se naći u Aneksu 3, Prilog 3.9

¹⁶⁵ Nije bilo prijava iz Sjenice i Preševa.

¹⁶⁶ Stvarno potrošen iznos za sve projekte Programa bio je 363.967 evra

je obustavljen zbog lošeg upravljanja i nepoštovanja odredbi sporazuma o bespovratnim sredstvima.¹⁶⁷

U okviru drugog poziva za dostavljanje predloga projekata stiglo je 48 prijava iz 25 opština. Odobreno je finansiranje 24 projekta iz 20 opština u julu 2016. (320.074 evra, uz sufinansiranje u iznosu od 44.322 evra).¹⁶⁸

Realizacija projekata kod oba poziva počela je radionicama o upravljanju projektima, dok je Program obezbedio stalnu podršku posetama na terenu, savetovanjem, praćenjem i vrednovanjem. Ukupno je četrdeset tri projekta uspešno završeno.

U okviru Programa je sprovedena anketa o saradnji između OCD i LSU između dva poziva¹⁶⁹ kako bi se olakšalo planiranje i na kraju sprovedla završna anketa¹⁷⁰ u decembru 2017. koja bi izmerila koristi i procenila položaj civilnog društva u južnoj Srbiji.

3.9 Podrška mladima u albanskoj zajednici da ovladaju srpskim jezikom

Program je aktivno učestvovao u Radnoj grupi za sprovođenje preporuka za unapređenje nastave srpskog kao nematernjeg jezika u osnovnim školama u Bujanovcu, Medveđi i Preševu, a koju je osnovalo MPNTR u decembru 2014.

Evropski PROGRES je sredinom 2015. godine odabrao Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju za partnera u sprovođenju odabira, zapošljavanja i praćenja rada šest asistenata u nastavi za učenje srpskog kao nematernjeg jezika u četiri osnovne škole¹⁷¹ u Preševu i Bujanovcu. Prethodno je Radna grupa odabrala škole.

Asistenti u nastavi su angažovani u školskoj 2015/2016 godini kako bi pomogli grupi od osam nastavnika srpskog jezika i unapredili kvalitet održane nastave. Uz nastavnike oni su učestvovali u nekoliko obuka o metodologiji nastave srpskog kao nematernjeg jezika i međukulturnog dijaloga. Ukupno je 365 učenika i učenica četvrtog razreda i 500 učenika i učenica sedmog razreda imalo koristi od ove aktivnosti tokom prve godine projekta i u tom periodu se njihovo znanje srpskog kao nematernjeg jezika testiralo tri puta.

S obzirom na pozitivne rezultate, projekat je produžen za još jednu školsku godinu. Asistenti u nastavi su nastavili sa angažmanom i u školskoj 2016/2017. godini u istim razredima. Dodati su i novi razredi a intervencija je obuhvatila preko 1.000 učenika i učenica.

Pored toga, u okviru Programa su nabavljeni udžbenici za četvrti do osmi razred, priručnici za nastavnike i nastavni materijal za srpski kao nematernji jezik. Šesnaest škola iz Bujanovca, Medveđe i Preševa je u oktobru 2015. godine dobilo udžbenike i nastavni materijal za srpski kao nematernji jezik sa namerom da se usavrši znanje srpskog jezika više od 3.600 albanskih učenika od četvrtog do osmog razreda.

---

¹⁶⁷ Tim Evropskog PROGRES-a uložio je puno truda da osigura da se nepotrošena projektna sredstva vrate što je podrazumevalo i formalne sastanke sa opštinom Brus koja je bila projektni partner i angažovanje pravne službe UNOPS-a koja je poslala zvanično obaveštenje primaocu bespovratnih sredstava. Nažalost, ovi napori nisu bili uspešni.

¹⁶⁸ Stvarno potrošen iznos za sve projekte Programa bio je 298.084 evra

¹⁶⁹ Anketa se može naći na http://www.europeanprogres.org/dokumenti/48_699028_ep-survey-results-cooperation-between-csos-and-lsgs-2016.pdf

¹⁷⁰ Procena položaja civilnog društva od decembra 2017. može se naći u Aneksu 3, Prilog 3.10

¹⁷¹ „Muharem Kadriu” u Velikom Trnovcu, „Naim Frasheri” u Bujanovcu, „Ibrahim Keljmendi” u Preševu i „Seljami Halaci” u Oraovici, Preševo.

3.10 Osmišljavanje i sprovođenje ciljanih mera radi smanjenja migracija sa juga, jugoistoka i jugozapada Srbije

Tokom 2014. i 2015. godine ocena lokalnih saveta i lokalnih akcionih planova u vezi sa migracijama pokazala je da 15 LSU ima aktivne Savete za migracije dok je 21 LSU usvojila LAP u vezi sa migracijama od čega je period važenja pet planova istekao. Nakon procene usledili su sastanci sa predstavnicima Saveta za migracije u cilju vrednovanja njihovih kapaciteta i potreba za mogućim angažovanjem u migracionim aktivnostima. Zaključeno je da su se ovi Saveti uglavnom fokusirali na izbeglice i IRL a ne na sezonsku migraciju i povratnike.

Nacionalni akteri su takođe bili uključeni u proces konsultacija i održani su sastanci sa predstavnicima Komesarijata za izbeglice i migracije i Međunarodne organizacije za migracije. Pored toga, realizovana je i poseta Prihvatnom centru za povratnike, izbeglice i IRL u Beloj Palanci.

Tokom priprema predloga projekta 2015. Srbija je prihvatila veliki broj izbeglica i migranata iz ratom pogođenih zemalja poput Sirije i Iraka što je donatore podstaklo da revidiraju ovu aktivnost i omoguće Programu da odgovori na veliku krizu koja se dešavala u Preševu.

Program je udovoljio zahtevu donatora i obezbedio konkretne artikle sa Vladinog i opštinskog spiska najneophodnijih stvari uključujući krevete, jastuke, posteljinu, mobilne toalete, artikle za ličnu higijenu itd.

Rezultat 4

Efekti evropskih integracija Srbije predloženi široj javnosti

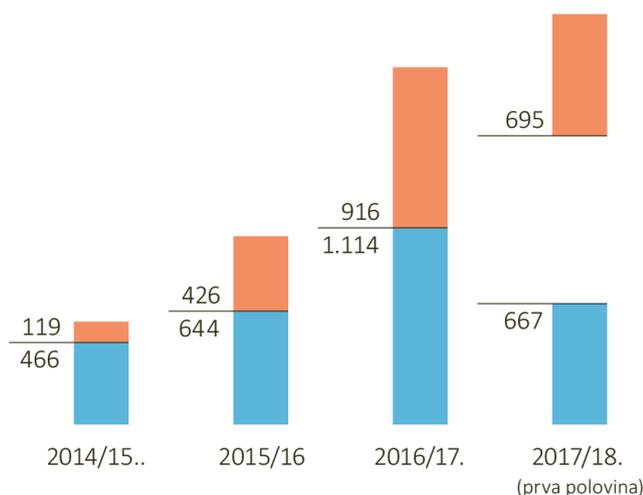
Evropski PROGRES je upoznao javnost sa koristima koje Program donosi, evropskim vrednostima, kao i doprinosom Evropske unije (EU) i Vlade Švajcarske razvoju jugoistočne i jugozapadne Srbije.

Kao rezultat komunikacionih aktivnosti, u izveštajnom periodu nastalo je preko 5.000 pozitivnih medijskih izveštaja, od čega je njih 2.156 odnosno 42% objavljeno u nacionalnim medijima.¹⁷² To predstavlja povećanje ukupnog medijskog izveštavanja od preko 55%, dok je broj izveštaja u nacionalnim medijima više nego udvostručen u poređenju sa obimom izveštavanja tokom prethodnog programa, EU PROGRES-a.¹⁷³ Prema tome, Program je nastavio sa dobrom praksom a to je da bude ključno sredstvo za obezbeđivanje vidljivosti donatora na lokalnom, a sve više i na nacionalnom nivou.

---

¹⁷² Tabela medijskog izveštavanja kao i druga statistika u vezi sa komunikacijom, data je u Aneksu IV, Prilog 4.1

¹⁷³ Evropski PROGRES imao je ukupno 5.047 medijskih izveštaja od čega 2.156 na nacionalnom nivou. EU PROGRES imao je ukupno 3.200 od čega 921 na nacionalnom nivou.

■ IZVEŠTAJI U LOKALNIM MEDIJIMA (2.981)
 ■ IZVEŠTAJI U NACIONALNIM MEDIJIMA (2.156)

Naglasak na ljudske priče proistekle iz manjih projekata doveo je do toga da mediji težište stave na koristi koje građani imaju od Programa – ekonomsko osnaživanje, zapošljivost i socijalno uključivanje najugroženijih kategorija, a pre svega romske populacije.¹⁷⁴ U skladu s tim, aktivnosti koje se odnose na socijalno uključivanje i dobro upravljanje bile su tema u preko 900 priloga. Projekti u domenu rodne ravnopravnosti, kao što je žensko preduzetništvo, predstavljeni su u više od 200 priloga, što znači da je Program snažno promovisao rodnu ravnopravnost.

O aktivnostima koje su doprinele otvaranju novih radnih mesta i jačanju lokalne ekonomije pisano je u 700 medijskih izveštaja što potvrđuje da su ekonomske teme i dalje jedan od najvažnijih prioriteta kako medija, tako i stanovništva uopšte. Međutim, donatorska podrška projektima lokalne infrastrukture privukla je najviše medijskog izveštavanja, skoro jednu petinu ukupnog broja tj. 1.100 izveštaja. To pokazuje da konkretni projekti izuzetne vidljivosti i trenutnih rezultata i dalje izazivaju najveće interesovanje medija i javnosti.

Sem toga, aktivnosti Programa koje su prilagođene mladima i medijima, dovele su do 400 izveštaja kao što su likovni konkurs za kalendar, konkurs za medije i kampanja „Evropa, to si ti“, doprinoseći približavanju EU i procesa integracije stanovništvu. Na kraju, preko 900 medijskih izveštaja je nastalo tokom poseta visokih zvaničnika donatora i Vlade, što potvrđuje da prisustvo zvanica na visokom nivou ima izuzetan značaj u promovisanju te pomoći.

Pažnja usmerena na kanale društvenih medija rasla je tokom realizacije programa i dostigla blizu 10.000 pratilaca na Fejsbuku i 1.000 na Tviteru. Ukupno gledano, 238 objava na Fejsbuku pregledalo je 310.727 ljudi, dok je 324 tvitova lajkovano 1.839 puta i retvitovano 1.217 puta od strane raznih zainteresovanih strana, uključujući najviše zvaničnike Delegacije EU u Srbiji. Najveći porast broja pratilaca na društvenim medijima može se pripisati sadržaju za mlade koji je generisala kampanja „Evropa, to si ti“.

Treći ciklus Ankete o zadovoljstvu građana¹⁷⁵ koja takođe podrazumeva pitanja o percepciji donatorske pomoći pokazao je da je Evropski PROGRES prepoznatljiv za 20% ispitanika širom regiona

¹⁷⁴ Dve priče koje su privukle najveću medijsku pažnju su socijalno preduzeće „Ruža“ i muzički projekat „El Sistema“, dok su projekti koji imaju za cilj bolje socijalno uključivanje romske populacije na lokalnom nivou predstavljeni u preko 130 priča u svim regionalnim i lokalnim medijima, čime je povećana svest o njihovim potrebama i kapacitetima.

¹⁷⁵ Dve slične ankete o zadovoljstvu su sprovedene 2010. i 2013. u okviru prethodnog programa, EU PROGRES-a. To je omogućilo da se uradi komparativna analiza nekih delova ankete.

što govori o kvalitetnom obuhvatu Programa. Međutim, percepcija donatorske pomoći promenila se u korist pojedinačnih evropskih zemalja.

Broj onih u PO Evropskog PROGRES-a koji vide Nemačku kao najvećeg donatora Srbije povećao se sa 16% na 18% u protekle četiri godine, dok Švajcarsku 5% stanovništva vidi kao glavni izvor pomoći u poređenju sa prethodnih 1%. To povećanje u vezi sa Švajcarskom može se donekle pripisati i komunikacijskim aktivnostima Evropskog PROGRES-a.

U anketi se registruje pad broja ispitanika koji EU vide kao vodećeg donatora i to sa 14% na 8%. Analiza rezultata ukazuje da 27% ispitanika povezuje EU sa pregovorima Beograda i Prištine što samo potvrđuje da na percepciju građana jako utiču politička zbivanja. Postoji nekoliko pozitivnih trendova: broj onih koji EU povezuju sa kolonijalnim statusom i izrabljivanjem radne snage i sirovina pao je sa 25% na 15% dok je procenat ispitanika koji veruju da projekti koje EU finansira imaju negativni uticaj na razvoj smanjen sa 15% na 10%.

Poslednje istraživanje javnog mnjenja „Evropska orijentacija građana Srbije“ koje je sprovelo Ministarstvo za evropske integracije (MEI) u decembru 2017.¹⁷⁶ pokazuje da nakon dosta vremena podrška građana evropskim integracijama prelazi 50 odsto za 2 odsto. U junu 2014, na primer, ova podrška je bila 46%. Kao što je prikazano u rezultatima, građanima Srbije EU uglavnom predstavlja veće zapošljavanje, bolju budućnost za mlade ljude i mogućnost putovanja.

Potom, u junu 2017. godine po prvi put ovo istraživanje¹⁷⁷ pokazuje da građani Srbije prepoznaju EU kao najvećeg donatora (23%) a zatim slede Rusija (22%) i Kina (21%) a trend se nastavlja i u istraživanju od decembra 2017. gde se navodi da EU i Rusija, prema mišljenju građana, najviše ulažu u Srbiju. Ovo je sušta suprotnost u odnosu na rezultate istog istraživanja iz decembra 2011. kada se prvi put počelo sa praćenjem ovog pokazatelja i kada je 41% ljudi smatralo da je Rusija najveći donator dok je EU bila na trećem mestu sa 32%, iza Japana (39%).

Rezultat 4 - Aktivnosti

4.1 Predočavanje radnji, rezultata i uticaja programskih aktivnosti i njihove povezanosti sa evropskim integracijama Srbije u celini

Održane su 33 posete na visokom nivou, od kojih su u 19 učestvovali najviši zvaničnici donatora – dve posete zamenika šefova misija zemalja članica EU jugozapadnoj i južnoj Srbiji u junu 2016. i 2017. god.; ambasador DEU je učestvovao u deset poseta a švajcarski ambasador i direktor Švajcarske kancelarije za saradnju (SCO) u pet različitih poseta lokalnim samoupravama relevantnim za projekte Programa. Pored toga, organizovana su 24 veća skupa, uključujući i 13 sastanaka UOP.

Na četiri godišnja likovna konkursa prijavljeno je skoro 1.000 radova iz srednjih škola na području Programa, a učenici su bili inspirisani da obrade teme od značaja za evropske vrednosti, lokalni razvoj, proces evropskih integracija i projekte koje je Evropski PROGRES sproveo u njihovim mestima. Konkursi su imali dvojaku namenu: izradu popularnog kalendara Programa i unapređenje svesti mladih u Srbiji o evropskim vrednostima.

Program je pružio podršku za 15 lokalnih festivala održanih širom područja Programa čije su teme bile angažovanje mladih, kultura i uključivanje najugroženijih građana, i kroz koje su promovisani raznolikost i bogatstvo kultura jugoistočne i jugozapadne Srbije. Pored toga, Program je podržao kampanju poziva za upis na Ekonomski fakultet u Subotici – Odeljenje u Bujanovcu da bi se povećala vidljivost Odeljenja među potencijalnim studentima iz južne Srbije. Poštovani su visoki standardi

¹⁷⁶ Mei.gov.rs [Ispitivanje javnog mnjenja, decembar 2017 \(PDF\)](#)

¹⁷⁷ Mei.gov.rs [Ispitivanje javnog mnjenja, jun 2017 \(PDF\)](#)

vidljivosti uspostavljeni za sve ove događaje, te su se tako logotipi EU, SDC i Programa nalazili na svim promotivnim materijalima.

Program je izdao 60 saopštenja za medije i 111 saopštenja za štampu, koja su u 42 odsto slučajeva prenesena od reči do reči, što dokazuje visok kvalitet komunikacija Programa. Povećano interesovanje medija dovelo je do 21 poziva za davanje intervjua i izjava. Intervjui menadžera Programa objavljeni su u regionalnim medijima „Jugpress“, „Nova Naša reč“, „Radio Sto plus“ i „Danas Sandžak“ i nacionalnim medijima, odnosno „Radio Beogradu“, listu „Danas“, poslovnom magazinu „Ekonometar“ i televizijskim stanicama, uključujući i javni servis (RTS), TV „Pink“, „B92“ i „Prvu“. Na nacionalnom servisu je objavljeno osam intervjua o podršci koju je Program pružio za razvoj lokalne infrastrukture, samozapošljavanje mladih i razvoj Parka prirode „Golija“, kao i o završetku sprovođenja Programa.

Razvijena digitalna komunikacija sprovodi se u potpunosti, u skladu sa Strategijom komunikacija, i usmerava plasiranje vesti Evropskog PROGRES-a preko različitih kanala: internet stranice, biltena, Fejsbuka i Tvitera.

Kroz projekte koje je finansirao Program proizvedeno je šest filmova i tri video snimka. Pored toga, film sa rezimeom rezultata pripremljen je i prikazan na završnom skupu Programa.

Uprkos tome, internet stranica Evropskog PROGRES-a ostala je najpopularniji izvor informacija, sa približno 5.000 jedinstvenih posetilaca mesečno, odnosno 200.000 posetilaca u čitavom četvorogodišnjem periodu.

Objavljeno je i deset kvartalnih biltena Programa u kojima su preneti ključna kvartalna dostignuća i koji su dostavljeni na adrese blizu 2.500 aktera iz državnog, medijskog i nevladinog sektora putem elektronske pošte.

4.2 Sprovođenje kampanja javnog zagovaranja/jačanja svesti u partnerstvu sa civilnim društvom uz posvećivanje pažnje evropskim vrednostima

Evropski PROGRES je objavio oglas za izbor konsultanta za podršku sprovođenju prve kampanje informisanja i zagovaranja na temu „Približavanje procesa evropskih integracija medijima i mladima u jugoistočnoj i jugozapadnoj Srbiji“, a potom ga i povukao zbog nedostatka kvalitetnih ponuda. Kasnije su, u skladu sa Programskim dokumentom i Strategijom komunikacija, dve odvojene kraće aktivnosti strateški spojene u jednogodišnju komunikacionu kampanju usmerenu na medije i mlade, dve ciljne grupe koje su u anketama o zadovoljstvu građana utvrđene kao akteri sa najvećim uticajem na pitanja evropskih integracija.

Jednogodišnja kampanja informisanja i zagovaranja sa naslovom „Približavanje procesa evropskih integracija građanima jugoistočne i jugozapadne Srbije“¹⁷⁸ počela je u oktobru 2016.¹⁷⁹ Kroz nju su građanima – a naročito mladima i medijima – predložene prednosti procesa evropskih integracija i obim donacija koje su EU i Švajcarska uložile u Srbiju.

Kampanja sa mladima u Srbiji sprovedena je u deset srednjih škola, na dva univerziteta,¹⁸⁰ kroz pet pojedinačnih skupova i na sedam lokalnih festivala. Održana su **predavanja** na kojima je skoro 400 učenika srednjih škola u južnoj i jugozapadnoj Srbiji¹⁸¹ i 200 studenata imalo priliku da se upozna sa

¹⁷⁸ [Projektni zadatak za kampanju „Približavanje procesa evropskih integracija medijima i mladima u jugoistočnoj i jugozapadnoj Srbiji“](#).

¹⁷⁹ Konzorcijum sastavljen od „Fondacije Dokukino“ i agencije „Olaf & McAteer“.

¹⁸⁰ Državnom univerzitetu u Novom Pazaru i Ekonomskom fakultetu u Subotici – Odeljenje u Bujanovcu.

¹⁸¹ Gimnazija u Kuršumliji, Tehnička škola „Prota Stevan Dimitrijević“ iz Aleksinca, Gimnazija „Vuk Karadžić“ u Babušnici, Tehnička škola „Vožd Karađorđe“ u Lebanu, Tehnička škola „Milentije Popović“ u Crnoj Travi, Tehnička škola „Nikola Tesla“ u Surdulici, i Ekonomski fakultet u Subotici – Odeljenje u Bujanovcu.

Evropskom unijom, evropskim vrednostima i putu evropskih integracija koji je pred Srbijom, kao i da saznaju više o relevantnim postojećim programima studiranja i rada u EU.

Pet samostalnih javnih događaja održano je u sklopu kampanje u Prokuplju, Novom Pazaru, Priboju, Aleksincu i Leskovcu. Svakom događaju prisustvovalo je stotinak učenika, kojima je poziv upućen preko lokalnih srednjih škola, i do 200 prolaznika, a njihov početak zvanično su proglasili predsednici opština/gradonačelnik, kao i predstavnici SEIO i Evropskog PROGRES-a. Manifestacije su ponudile niz zanimljivih aktivnosti i alatki kako bi se mladi ljudi inspirisali da preduzmu mere i unaprede svoje obrazovanje, šanse i zajednice.

Takmičenje „Evropa, to si ti“ za najbolje ideje za unapređenje nastave i/ili života učenika u srednjim školama počelo je u januaru, a završilo se u martu 2017. U sklopu takmičenja dostavljeno je 25 predloga iz 17 opština i 20 srednjih škola, nakon čega je ukupno 9.500 osoba glasalo za najpopularniju ideju kroz glasanje internet zajednice. Druga faza takmičenja obuhvatila je polufinale i finale kviza znanja „Evropa, to si ti“ na temu EU integracija, na kome su obe pobedničke ekipe¹⁸² osvojile po 100.000 dinara za realizaciju nominovanih projekata.

Održana su tri seminara za predstavnike lokalnih i nacionalnih medija (u Novom Pazaru, Nišu i Beogradu) u decembru 2016. i februaru 2017. Cilj seminara, kojima je prisustvovalo ukupno 68 novinara, bio je bolje razumevanje kako pristupanja EU, tako i davanja donacija u sklopu evropskih integracija, te lakše izveštavanje o njima. U saradnji sa MEI uspešno je realizovan seminar za predstavnike nacionalnih medija u Beogradu, na kome je glavni pregovarač u pristupnim pregovorima Srbije učestvovala u svojstvu posebnog predavača. Evaluacija je pokazala da 89,4% polaznika smatra da je seminar bio izuzetno koristan.

Međutim, povećani obim izveštavanja u projektima koje finansira EU bio je više posledica konkursa za najbolji medijski izveštaj u organizaciji Programa, koji je promovisan tokom seminara, nego samih tih sastanaka. Iako su predstavnici medija izrazili potrebu i spremnost za sticanje više informacija i opsežnije izveštavanje o evropskim integracijama, mediji – i to naročito lokalni i regionalni – su u praksi suočeni sa nedostatkom finansijskih i ljudskih resursa. Pa ipak, objavljeno je više izveštaja koji svedoče o boljem razumevanju koristi podrške EU na lokalnom nivou i značaja integracija za svakodnevni život građana.¹⁸³

Društveni mediji su aktivno izveštavali o aktivnostima Programa, stavljajući poseban naglasak na teme bitne za mlade, kao što su detalji i zanimljivosti o EU, lične priče i izveštavanje o školskom takmičenju koje je bilo u toku. Na Fejsbuku je osnovana posebna grupa zatvorenog tipa za administratore omladinskih organizacija u 34 opštine obuhvaćene Programom da bi te omladinske organizacije mogle da razmenjuju materijal bitan za kampanju. Pored toga, na stranici Evropskog PROGRES-a na Fejsbuku postavljen je i poseban tab za promovisanje sadržaja i događaja u okviru kampanje.

Tromesečni **Konkurs za najbolji medijski izveštaj o evropskim integracijama u jugoistočnoj i jugozapadnoj Srbiji**, organizovan u saradnji sa DEU, SDC i MEI, zvanično je završen 1. marta 2017. izborom osam pobedničkih izveštaja¹⁸⁴ od ukupno prispelih 67, koji su obuhvatili teme u rasponu od

¹⁸² „Ambasadori“ (gimnazija u Novom Pazaru) i „Vitezovi zdravlja“ (gimnazija „Sveti Sava“ u Bujanovcu).

¹⁸³ MIC.org.rs, „Vočari i stočari iz Srbije do većih prihoda uz evropsku pomoć“ (28. februar 2017.), B92.net, „Hteli da zamene krov a spasili smo ih poplava“ (22. februar 2017.), Infoliga.rs, „Vera i posvećenost – ključ uspeha“ (22. april 2017.); Infoliga.rs, „Evropski unapredili položaj osoba sa invaliditetom“ (10. januar 2017.); MIC.org.rs, „Evropska pomoć stiže do malih firmi i preduzetnika u 34 grada i opštine u Srbiji“ (26. februar 2017.).

¹⁸⁴ Nagrađeni mediji: Radio „Sto plus“, „Regionalna TV Novi Pazar“ i „Sandžak TV“ iz Novog Pazara, dva medija iz Leskovca, internet stranica „Jugmedia“ i nedeljnik „Nova Naša reč“, kao i niški mediji „Medijski istraživački centar“ (MIC) i portal „Južne vesti“ i internet stranica „Infoliga“ iz Ivanjice.

poplava i zaštite životne sredine, preko podrške razvoju poljoprivrede, do samozapošljavanja osoba s invaliditetom i borbe protiv rodni i etničkih predrasuda. Nagrađeni mediji su dobili računarsku, audio i video opremu u cilju unapređenja tehničkog kvaliteta izveštavanja. Konkurs predstavlja sinergičku inicijativu realizovanu sa MEI i DEU, koje su organizovale i dva studijska putovanja, u Beograd i Brisel, za novinare nagrađene za izveštavanje o EU integracijama.

Upravljanje i koordinacija

Ugovorni odnosi

Sporazum o doprinosu zaključen sa Delegacijom Evropske unije (DEU) za sprovođenje Programa Evropski PROGRES stupio je na snagu 7. maja 2014. godine, dok je sporazum sa Švajcarskom agencijom za razvoj i saradnju (SDC) počeo da se primenjuje 16. juna 2014. godine.

Tokom trajanja Programa izvršene su sledeće izmene:

- DEU i SDC su usvojili zahteve za davanje saglasnosti na manje izmene 17. odnosno 29. februara 2016. godine, što je omogućilo pružanje podrške projektima razvoja lokalne infrastrukture, inkluzije Roma, samozapošljavanja mladih i obezbeđivanja opreme za MSP.
- Zahtev za davanje saglasnost na manje izmene budžeta DEU usvojen je 2. novembra 2016. godine.
- DEU i SDC su 14. jula odnosno 17. avgusta 2017. godine usvojili Aneks kojim je trajanje Programa produženo do 31. marta 2018. Ovim produžetkom je obezbeđeno dovoljno vremena za administrativne i finansijske aktivnosti na zaključenju projekta i omogućen jednostavniji prelazak na nove razvojne programe koje finansiraju EU i Švajcarska.

Upravni odbor Programa

UOP je formiran u početnoj fazi sprovođenja programa i u njega su ušli predstavnik Ministarstva za evropske integracije (MEI),¹⁸⁵ koji je predsedavao sastancima, Ministarstva finansija, Ministarstva privrede, Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave, Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Stalne konferencije gradova i opština. U radu UOP-a učestvovali su i predstavnici DEU i SDC, koji su imali i pravo *veta*.

Ovaj mehanizam je omogućio relevantnim nacionalnim institucijama da upravljaju sprovođenjem Programa, prate napredak i doprinose donošenju odluka. Budući da su svakom sastanku UOP-a u prosequ prisustvovali predstavnici tek pet do šest institucija, stečena pouka po ovom pitanju mogla bi biti da je potrebno postarati se da upravljačka tela budu sastavljena od organizacija sa značajnim i neprekidnim interesom za sprovođenje određenog programa ili projekta.

Održano je 13 sednica UOP-a, od kojih je jedna bila vanredna. Svakoj sednici je prisustvovalo u prosequ po 70 učesnika, što ih je činilo i forumima za razmenu informacija između centralnog i lokalnog nivoa vlasti i drugih razvojnih aktera sa područja delovanja Programa Evropski PROGRES. U skladu sa opisom poslova i zadataka za rad UOP-a, postupak elektronskog glasanja primenjen je osam puta u cilju veće efikasnosti.

---

¹⁸⁵ Nekadašnja Kancelarija za evropske integracije Vlade Republike Srbije (SEIO)

Finansije¹⁸⁶

Ukupan budžet Programa Evropski PROGRES bio je 17,46 miliona evra,¹⁸⁷ od čega je Evropska unija obezbedila 12,6 miliona evra a Vlada Švajcarske 4,86 miliona evra.

Ukupno ostvareni rashodi Programa iznosili su na dan 31. marta 2018. godine 17.194.915,35 evra, odnosno 98,48% ukupnog budžeta, od čega je 12.385.169,15 evra, odnosno 72,03%, isplaćeno iz doprinosa EU, a 4.809.746,20 evra, odnosno 27,97%, iz doprinosa Švajcarske.

Program je redovno pratio finansijske rezultate, a finansijska i administrativna evidencija vođena je u skladu sa pravilima i propisima UNOPS-a. Postupak oslobođenja donatorskih sredstava od poreza uspostavljen je na početku realizacije i primenjivan je tokom čitavog trajanja Programa. Tokom trajanja Programa ostvareno je preko 5.000 finansijskih transakcija/operacija.¹⁸⁸

Finansijski izveštaj biće dostavljen odvojeno od ovog Izveštaja.

Ljudski resursi

Osnovni tim Programa, sastavljen od 14 zaposlenih stručnjaka za upravljanje projektima i lokalni razvoj, 2014. godine je neposredno prebačen na Evropski PROGRES sa programa EU PROGRES, inicijative koja mu je prethodila. Pored toga, Program je angažovao stalno zaposlene i honorarne saradnike neophodne za obavljanje aktivnosti Programa, i to između ostalog konsultante za oblasti konkurentnosti, lokalnog upravljanja, opštinskih finansija, nameštaj od punog drveta, geografske informacione sisteme, IPARD, agroprivredu, životnu sredinu, rodnu ravnopravnost, javno-privatna partnerstva, geografske pokazatelje i PRAG.

Stalna nastojanja Programa da ostvari ravnopravnu zastupljenost rodova među zaposlenima pokazala su se uspešnim, pošto je procenat zaposlenih žena porastao sa 32% u maju 2014. na 50% u januaru 2018. Uz to, žene su bile na čelu sva četiri sektora Evropskog PROGRES-a.

Učinak zaposlenih ocenjivan je kroz polugodišnje i godišnje cikluse evaluacije u skladu sa unapred zadatim ciljevima i po modelu „SMART“.¹⁸⁹ Vrednovanjem učinka utvrđeno je da su zaposleni ostvarili ili prevazišli ciljeve definisane za njihove funkcije.

Evropski PROGRES je stavio naglasak na razvoj zaposlenih kroz pružanje prilika za usavršavanje.¹⁹⁰ U tom smislu:

- 22 člana tima steklo je sertifikate praktičara PRINCE2;
- tri osobe su završile Program obuke za liderstvo UNOPS-a;
- devet osoba je završilo obuku iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i upravljanje ugovorima prema metodologiji FIDIC-a;
- deset osoba je završilo obuku za obavljanje razgovora u toku selekcije sa težištem na stručnosti kandidata;

¹⁸⁶ Mada se u ovom odeljku pruža relativno tačan uvid u ključne finansijske informacije, UNOPS će dostaviti poseban Finansijski izveštaj sa konačnim brojkama

¹⁸⁷ EU je obezbedila dodatnih 7 miliona evra koji su realizovani kroz Sektor za ugovaranje i finansiranje programa iz sredstava EU

¹⁸⁸ Alat UNOPS-a za planiranje resursa kompanije

¹⁸⁹ „SMART“ je skraćenica od *Specific, Measurable, Aligned, Realistic and Time-bound* i označava ciljeve koji su specifični, merljivi, usklađeni, realni i vremenski određeni

¹⁹⁰ Obuke su prvenstveno finansirane iz budžeta UNOPS-a za usavršavanje iz administrativnih i korporativnih oblasti

- svi zaposleni su završili obaveznu obuku iz oblasti svesti o rodnoj ravnopravnosti;
- svi zaposleni su završili obavezne programe obuke UNOPS-a, što im je omogućilo da razumeju propise i politike koje se odnose na njihove svakodnevne dužnosti na radnom mestu;
- od februara 2017, deset zaposlenih na Programu dobilo je pristup platformi Lynda.com, vodećem portalu za učenje posredstvom interneta koji omogućava sticanje sertifikata o poznavanju različitih poslovnih veština.

Nabavke i bespovratna sredstva

Služba za nabavke Operativnog centra UNOPS-a u Srbiji sprovela je 485 postupaka nabavki i upravljala realizacijom 217 postupaka dodele bespovratnih sredstava za račun Programa Evropski PROGRES.

Realizovano je:

- 182 kupovine;
- 268 poziva za podnošenje finansijskih ponuda;
- 35 poziva na javno nadmetanje ili zahteva za dostavljanje ponuda.

Ukupna vrednost bespovratnih sredstava bila je 4.600.359 evra. Problemi su se javili kod samo jednog korisnika bespovratnih sredstava, Lokalne kuće razvoja Brus u okviru CIF-a.¹⁹¹ Uprkos intenzivnim naporima Programa da povрати sredstva koje je korisnik nenamenski potrošio, u iznosu od 778.052,91 dinara, korisnik sredstava nije bio spreman na saradnju.¹⁹²

Logistika

Evropski PROGRES je pored kancelarije u Beogradu otvorio i tri kancelarije na terenu u Nišu, Vranju i Novom Pazaru. Tim Programa je ostvario značajno prisustvo na terenu, što pokazuje i broj od preko 1.300 službenih putovanja i više od milion pređenih kilometara. Pored toga, Program je organizovao 135 različitih događaja, između ostalog radionice, obuke, informativne seminare, studentska putovanja, prijeme i posete visokih zvaničnika donatora i Vlade Srbije.

Vozni park programa je isprva brojao 12 vozila prenetih sa prethodnog programa. Sedam novih vozila je nabavljeno radi obnove voznog parka i osiguravanja pouzdanog i bezbednog prevoza. Istovremeno, šest vozila u ispravnom stanju donirano je korisnicima,¹⁹³ dok je jedno vozilo, oštećeno u saobraćajnoj nesreći, prodato.¹⁹⁴

Uz to, Program je 2017. godine otuđio rashodovan nameštaj dodelom odabranim korisnicima,¹⁹⁵ posle čega je usledilo konačno otuđenje rashodovane imovine na završetku Programa.

Preostala vozila i nameštaj su u saglasnosti sa donatorima preneti razvojnim programima-naslednicima, EU PRO i Swiss PRO.¹⁹⁶

¹⁹¹ Broj sporazuma o dodeli bespovratnih sredstava UNOPS-EP-2015-Grant 35

¹⁹² UNOPS Srbija poseduje evidenciju o svim radnjama preduzetim radi povraćaja sredstava

¹⁹³ Korisnici su odabrani na konkursu sprovedenom u konsultacijama sa donatorima. Jedan od ključnih kriterijuma za evaluaciju bila je i korisnost doniranog vozila za lokalnu zajednicu.

¹⁹⁴ Spisak vozila koja je otuđio Evropski PROGRES nalazi se u Aneksu V, Prilog 5.1. Ostala relevantna dokumentacija može se dobiti od UNOPS-a

¹⁹⁵ Plan za otuđenje nameštaja nalazi se u Aneksu V, Prilog 5.2. Ostala relevantna dokumentacija može se dobiti od UNOPS-a

¹⁹⁶ Dokumentacija o prenosu imovine može se dobiti od Operativnog centra UNOPS-a u Srbiji

Izveštavanje

Evropski PROGRES je izrađivao mesečne, kvartalne i godišnje izveštaje. Pored toga, kako je predviđeno Programskim dokumentom, izrađen je i Uvodni izveštaj.¹⁹⁷ Zaposleni na Programu su redovno izrađivali nedeljne izveštaje koji su prvenstveno korišćeni za praćenje ostvarivanja ličnih rezultata i tempa realizacije aktivnosti.

Mesečni izveštaji

EU PROGRES je izradio 25 mesečnih izveštaja. Zbog brojnosti događaja, glavni izazov je bio kako što više sažeti ove izveštaje: njihova dužina se kretala od sedam do deset strana i u njima su rezimirani napredak, otvorena pitanja i prepreke i predlagane promene i rešenja. U izveštajima su takođe pružane i kratke vesti o ključnim političkim, ekonomskim i društvenim događanjima u južnoj i jugozapadnoj Srbiji.

Kvartalni izveštaji

Program je izradio devet kvartalnih izveštaja u kojima su detaljno opisani napredak, ostvareni rezultati, prepreke i upotrebljena sredstva. U skladu sa preporukama MTE, format izveštaja je usklađen kako bi se težište prenelo na „izveštavanje o ostvarenim rezultatima“ i bolje odgovorilo zahtevima ključnih aktera. Kvartalni izveštaji za četvrti kvartal 2017. i prvi kvartal 2018. nisu izrađeni jer je Program privodio aktivnosti kraju i počinjao izradu Završnog izveštaja. UOP je jednoglasno usvojio sve izveštaje.

Godišnji izveštaji

Izrađena su tri godišnja izveštaja, i to po jedan na kraju svake godine sprovođenja Programa. U ovim izveštajima je dat sveobuhvatan pregled ostvarenja opštih i posebnih ciljeva Programa, aktivnosti, rizika i upotrebljenih sredstava, kao i vesti o otvorenim pitanjima koja su uticala na realizaciju Programa. U godišnjim izveštajima je predstavljen i napredak u ostvarenju pokazatelja iz Matrice logičkog okvira.

Praćenje

Pored Opšteg plana rada, Evropski PROGRES primenjivao je i kvartalno i godišnje planiranje, nastojeći da zadrži neposrednu kontrolu nad ostvarivanjem napretka u realizaciji. Osim što su kvartalni planovi rada¹⁹⁸ služili za definisanje finansijskih ciljeva i aktivnosti vezanih za nabavku i ljudske resurse, njima su utvrđivane i aktivnosti i rezultati koje je trebalo ostvariti u obuhvaćenom periodu.

Napredak je praćen i u odnosu na predviđene ciljeve u okviru Matrice logičkog okvira. Dok je Matricom pružen pregled „onoga što treba izmeriti“, Program je izradio i Okvirni plan ostvarenih koristi u kojem su definisane metode merenja i odgovornosti.

---

¹⁹⁷ Uvodni izveštaj Programa Evropski PROGRES i svi godišnji i kvartalni izveštaji se mogu naći na internet stranici Evropskog PROGRES-a na adresi <http://www.europeanprogres.org/biblioteka/sr/>

¹⁹⁸ Planovi rada su predočeni članovima OUP i donatorima u okviru kvartalnih i godišnjih izveštaja

Pretpostavke i rizici

Pretpostavke

Pretpostavke¹⁹⁹ definisane tokom izrade Programa su u suštini ostale nepromenjene: očuvana je politička stabilnost na nacionalnom nivou, a evropske integracije su ostale prioritet Vlade Srbije; makroekonomski trendovi u zemlji su bili pozitivni, dok su lokalne samouprave zadržale ekonomsku održivost uprkos smanjenju budžeta počevši od 2015. godine u sklopu napora da se postigne fiskalna stabilizacija; lokalne samouprave i drugi korisnici prepoznali su razvojne prilike koje nudi Evropski PROGRES i aktivno su se uključile u njegovo sprovođenje. Ovi spoljašnji činioci, stoga, nisu negativno uticali na ostvarenje ciljeva Programa.

Rizici i problemi

Program je ulagao stalne napore u utvrđivanje i procenu rizika, a zatim i u planiranje i realizaciju odgovora,²⁰⁰ što je umanjilo moguće negativne posledice određenih događaja na njegove rezultate. Pa ipak, određeni rizici su se ostvarili, što je uticalo na učinak.

Tim Programa je zabeležio brojne **promene rukovodstava lokalnih samouprava** do kojih je prvenstveno došlo zbog političkih pregrupisanja na lokalnom nivou. Samo tokom prve godine realizacije pet predsednika opština razrešeno je dužnosti i zamenjeno, tri predsednika opština su uhapšeni a u najmanje 15 lokalnih samouprava se mogla primetiti nestabilnost, između ostalog i usled smena zaposlenih u opštinskim upravama. Nakon parlamentarnih i lokalnih izbora u aprilu 2016. godine, ključne osobe za kontakt sa Programom, uključujući službenike zadužene za dobro upravljanje, smenjene su ili premeštene na druge dužnosti u najmanje šest opština.

Usled ovih promena smanjena je efikasnost pojedinih projekata, jer je novoizabranim odnosno novoimenovanim službenicima bilo potrebno vremena da se upoznaju sa tekućim aktivnostima, a oni katkad nisu imali dovoljno iskustva ili stručnosti da iskoriste prilike koje je pružao Evropski PROGRES. Program je uspeo da ove negativne efekte svede na najmanju moguću meru, a istovremeno i unapredi stepen posvećenosti lokalnih samouprava u celini Evropskom PROGRES-u, pre nastanka navedenih rizika, kao i nakon nastupanja promena, ovoga puta kroz snažni angažman sa novim službenicima i intenzivnije praćenje.

Međutim, analiza učinka lokalnih samouprava²⁰¹ koju je sproveo Program jasno je pokazala da su politički nestabilne opštine u daleko manjoj meri mogle da iskoriste prednosti Evropskog PROGRES-a: primera radi, Nova Varoš, gde su tokom trajanja Programa promenjena tri predsednika opštine, nije dobila nijedan projekat. Na lokalnom nivou, analizom je potvrđena pretpostavka da je stabilnost preduslov za razvoj.

Kašnjenje od ukupno 18 meseci u realizaciji **šeme za dodelu bespovratnih sredstava** za lokalne infrastrukturne projekte **kojim je upravljao CFCU** ozbiljno je uticalo na Evropski PROGRES. Usled tog zakašnjenja, Program nije bio u stanju da u potpunosti pruži TP za CFCU i nije mogao da sprovede aktivnosti vezane za dobro upravljanje i FIDIC koje su zavisile od napretka u realizaciji infrastrukturnih projekata. Pored toga, bez infrastrukturne komponente, Evropski PROGRES bio je manje relevantan za korisnike.

¹⁹⁹ Pregled inicijalnih pretpostavki može se naći u [Opisu akcije Evropskog PROGRES-a](#)

²⁰⁰ Analiza je zasnovana na politikama UNOPS-a za ovu oblast i Strategiji upravljanja rizikom Programa koja je predstavljena u kvartalnim i godišnjim izveštajima

²⁰¹ Pregled nalaza i tabela sa rezultatima jedinica lokalne samouprave nalazi se u Aneksu V, Prilog 5.3

Evropski PROGRES je odgovorio na kašnjenje aktivnosti CFCU uvođenjem drugog mehanizma dodele bespovratnih sredstava za lokalne infrastrukturne projekte. Time je povećan značaj ove aktivnosti za lokalne samouprave a Programu je omogućeno da završi planirane aktivnosti u domenu dobrog upravljanja i FIDIC-a. Uz to, Evropski PROGRES je pružio i efikasnu TP za CFCU, što je omogućilo napredak aktivnosti kojima je upravljao CFCU.

Primena **metodologije dodele bespovratnih sredstava**, kroz koju se korisnicima sredstava omogućava „vlasništvo“ nad sprovođenjem projekata, za posledicu je imala manju kontrolu Programa nad ostvarivanjem napretka. Do kašnjenja je dolazilo zbog ograničenih kapaciteta ili nedovoljnog angažovanja korisnika sredstava. Taj problem je prevaziđen intenzivnijim praćenjem aktivnosti i nastavkom pružanja TP. Metodologija dodele bespovratnih sredstava je istovremeno i otežala finansijsko planiranje Programa, jer su se u većini slučajeva iznosi odobrenih i stvarno isplaćenih bespovratnih sredstava razlikovali.²⁰² Redovno finansijsko praćenje je omogućilo Programu da oceni finansijski status i pravovremeno predloži preraspodelu sredstava donatorima i UOP-u, što je u konačnom ishodu doprinelo efikasnosti i delotvornosti intervencije Programa.

Dalje, došlo je do **promena nacionalnih politika** koje su uticale na sprovođenje Programa. Primera radi, nakon usvajanja izmena i dopuna Zakona o planiranju i izgradnji, kojima je, između ostalog, uvedena objedinjena procedura za izdavanje građevinskih dozvola, Evropski PROGRES je izmenio svoj pristup da bi pružio podršku lokalnim samoupravama za sprovođenje novih zakonskih odredbi. Po usvajanju Strategije za podršku razvoja MSP, preduzetništva i konkurentnosti i Strategije za socijalno uključivanje Roma, Evropski PROGRES je u okviru izmena izvršenih u februaru 2016. godine uveo mehanizme za podršku sprovođenju ovih politika na lokalnom nivou.

Mada su ove izmene pozitivno uticale na relevantnost i delotvornost Programa, one nisu bile predviđene od samog početka, podrazumevale su brojne nabavke i njima je povećan broj slučajeva dodele bespovratnih sredstava koji su zahtevali praćenje. Odgovarajući na ove rizike, Program je izradio planove nabavke, angažovao dodatne ljudske resurse, ojačao interne linije odgovornosti i unapredio praćenje projekata: uprkos određenom kašnjenju u sprovođenju nabavki u okviru mera podrške preduzetništvu i MMP, sve to je pomoglo da se aktivnosti uspešno sprovedu.

Program je u više navrata pokazao **sposobnost za brzo reagovanje**. Evropski PROGRES je odgovorio na priliv izbeglica i migranata u Srbiju tokom 2015. godine nabavkom široke lepeze proizvoda namenjenih unapređenju sanitarnih i higijenskih uslova u prihvatnim centrima za migrante i izbeglice u Preševu. Program je takođe potpomogao procenu broja stanovnika u tri opštine u južnoj Srbiji radi rešavanja problema nedostatka statističkih podataka koji je nastao nakon što su Albanci bojkotovali popis iz 2011. godine, čime je doprineo nastojanjima Vlade da za ovaj region kreira politike zasnovane na realnim podacima. Nakon poplava koje su pogodile Srbiju u maju 2014, inženjeri Evropskog PROGRES-a su uz odobrenje donatora pružili podršku za procenu štete, posle čega su sproveli projekat zaštite od poplava na području jugozapadne i južne Srbije.

Uzimajući u obzir gore navedena pitanja, a prvenstveno kašnjenje u realizaciji mehanizama kojima je upravljao CFCU i uvođenje novih aktivnosti, trajanje Evropskog PROGRES-a produženo je za pet meseci, i to do 31. marta 2018. godine. Time su stvoreni preduslovi za završetak aktivnosti i optimalno iskorišćenje sredstava.

U Registru rizika i problema²⁰³ dat je prikaz rizika i problema na koje je Evropski PROGRES odgovorio tokom svog trajanja.

---

²⁰² Ove razlike u ogromnoj većini slučajeva nisu bile značajne i nastajale su usled vođenja postupaka javnih nabavki

²⁰³ Registar rizika i problema se može dobiti od UNOPS-a

Kvalitet i održivost

Kvalitet

Pristup Evropskog PROGRES-a kvalitetu bio je zasnovan na tri stuba: prvo, UNOPS-ovom okviru za upravljanje kvalitetom, kojim se programima i projektima pomaže da dostignu rezultate i ostvare očekivanu korist; drugo, strukturama i propisima Operativnog centra UNOPS-a za Srbiju (RSOC) koje su komplementarne korporativnim politikama i kroz koje se obezbeđuje usklađivanje pristupa sprovođenju aktivnosti sa lokalnim okolnostima; i, konačno, Strategiji upravljanja kvaliteta Programa²⁰⁴ kojom su definisani standardi kvaliteta i odgovornosti za dostizanje potrebnih nivoa kvaliteta. Postupak upravljanja kvalitetom podrazumevao je planiranje kvaliteta, kontrolu kvaliteta i obezbeđenje kvaliteta.

Planiranje kvaliteta

U Programskom dokumentu Evropskog PROGRES-a navedeni su najopštiji opisi očekivanja i standarda kvaliteta koje je Program dalje razradio kroz konsultacije sa nacionalnim resornim institucijama i partnerima tokom izrade kriterijuma za odabir projekata. UOP je takođe doprineo planiranju kvaliteta u toku razmatranja i odobravanja predloga projekata, usled čega su kriterijumi kvaliteta postali još detaljniji. Pored toga, kriterijumi kvaliteta su delom bili izvedeni i iz relevantnih nacionalnih politika i propisa.

Kontrola kvaliteta

Program se putem analiza korišćenja bespovratnih sredstava, stručnih provera, poseta projektnim lokacijama, tehničkih inspekcija i evaluacija događaja starao o adekvatnosti rezultata rada. Ukupno su izvršene 592 kontrole kvaliteta, i to:

- obavljene su 354 kontrole sporazuma o dodeli bespovratnih sredstava da bi se obezbedilo ostvarivanje napretka u skladu sa namenom bespovratnih sredstava i administrativnim zahtevima. Kontrole bespovratnih sredstava doprinele su i jačanju kapaciteta korisnika sredstava za upravljanje projektima;
- organizovano je 129 poseta projektnim lokacijama da bi se obezbedilo poštovanje standarda građevinskih radova;
- obavljeno je 27 tehničkih inspekcija infrastrukturnih radova da bi se obezbedili kvalitet i potpunost zakonom propisanih dokumenata;
- sprovedene su 82 evaluacije u toku kojih su od učesnika prikupljane povratne informacije i ocenjivana delotvornost događaja i obuka koje je organizovao Program. Sve evaluacije su bile pozitivne, a učinjeni su naponi da se sprovedu stečene pouke: primera radi, Program je na osnovu nalaza evaluacija uveo studije slučaja/primere dobre prakse u naknadne obuke.

Pored toga, Evropski PROGRES je obezbeđivao kvalitet eksternih dokumenata kroz stručne provere koje je prvenstveno sprovodio supervizor Kancelarije za upravljanje programima.²⁰⁵

Obezbeđenje kvaliteta

Program je u toku svakog kvartala sprovodio aktivnosti obezbeđenja kvaliteta radi provere usklađenosti upravljanja Programom sa politikama i standardima UNOPS-a i radi ocene napretka

²⁰⁴ Strategija je predstavljena kroz izveštaje Programa

²⁰⁵ Kancelarija za upravljanje programima UNOPS RSOC-a formirana je da bi se obezbedilo dosledno sprovođenje projekata i njihova usklađenost sa zahtevima i standardima UNOPS-a u pogledu upravljanja projektima

aktivnosti. Procedura obezbeđenja kvaliteta je u toku Evropskog PROGRES-a sprovedena osam puta, čime je u suštini potvrđeno da se Program pridržavao kriterijuma UNOPS-a za uspešnost projekata i da je uspešno upravljao interesima svojih aktera, ostvarivanjem rezultata, znanjima i zaposlenima a istovremeno i poštovao temeljne vrednosti UNOPS-a. Aktivnosti obezbeđenja kvaliteta podrazumevale su i davanje preporuka o tome kako Program može da unapredi realizaciju, što je na kraju doprinelo njegovoj efikasnosti i delotvornosti.

U Registru kvaliteta²⁰⁶ dat je pregled kontrola kvaliteta sprovedenih tokom realizacije Evropskog PROGRES-a.

Održivost

Pristup Evropskog PROGRES-a održivosti počivao je na pet dimenzija: nacionalnom vlasništvu, dobrom upravljanju, te socijalnoj, ekonomskoj i ekološkoj dimenziji.

Nacionalno vlasništvo

Aktivnosti Evropskog PROGRES-a proizilaze iz postojećih nacionalnih i lokalnih razvojnih politika. Na primer: intervencije koje se odnose na MSP realizovane su u skladu sa Strategijom za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine; podrška elektronskom sistemu za izdavanje građevinskih dozvola proistekla je iz Akcionog plana Vlade Srbije za uvođenje elektronskog sistema za izdavanje građevinskih dozvola; bespovratnim sredstvima koja su dodeljena romskim OCD podržana je realizacija Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period od 2016. do 2025. godine; aktivnosti na stručnom osposobljavanju usklađene su sa nacionalnim Akcionim planom zapošljavanja i njima su direktno podržani lokalni akcioni planovi za zapošljavanje; odabrani infrastrukturni projekti prepoznati su kao prioriteta u strategijama lokalnog održivog razvoja.

Sem toga, Program je uglavnom koristio metodologiju bespovratnih sredstava, čime se vlasništvo nad projektom prenelo na korisnike bespovratnih sredstava, dok je Evropski PROGRES i dalje imao savetodavnu i nadzornu ulogu. Od 254 projekta namenjena LSU, njih 217 ili 86% realizovano je na osnovu metodologije bespovratnih sredstava. U slučajevima kada su korisnici bili pojedinci, kao što je slučaj sa ženama i mladim preduzetnicima, Program je obuhvatao „mentorstvo“ u prvoj godini osnivanja preduzeća kako bi šanse za održivost njihovog poslovanja bile veće.

Ulagani su naponi da se obezbedi institucionalna održivost – uvođenje GIS, pored opreme i obuka, obuhvatilo je i podršku donošenju odluka na opštinskom nivou i potpisivanje internih protokola koji treba da doprinesu održivoj primeni ove alatke.

Nacionalno vlasništvo obezbeđeno je i kroz učešće ključnih nacionalnih zainteresovanih strana u radu UOP-a i redovnim konsultacijama, a u nekim slučajevima i kroz formalizovanu saradnju. Na primer, Evropski PROGRES potpisao je Memorandum o razumevanju sa Ministarstvom trgovine, turizma i telekomunikacija o saradnji na razvoju Parka prirode „Golija“.

Deo aktivnosti realizovan je kroz sufinansiranje sa korisnicima u iznosu od 787.068 evra, čime su se takođe povećali njihovo vlasništvo i posvećenost, pa se tako dodatno doprinelo održivosti.

Dobro upravljanje

Rad Programa na infrastrukturnim projektima obuhvatao je komponentu dobrog upravljanja. To znači da je Program, paralelno sa građevinskim radovima, pružao i tehničku podršku kako bi LSU izradile nove ili revidirale postojeće lokalne propise i tako stvorile osnovu za odgovorno, efikasno,

²⁰⁶ Registar kvaliteta može se dobiti od UNOPS-a

delotvorno, transparentno i nediskriminatorno ponašanje. Ovakav pristup doprineo je održivosti svakog pojedinačnog projekta.

Program je doprineo i izradi pravilnika koji olakšavaju korišćenje određenih pogodnosti projekta (npr. dodeljene opreme). Na primer, tim za DU učestvovao je u izradi Pravilnika o zajedničkoj upotrebi opreme od strane članova grupa poljoprivrednih proizvođača.

Socijalna dimenzija

Program je obuhvatao niz aktivnosti koje se odnose na potrebe ugroženog stanovništva. Podrškom uključivanju Roma, osnaživanjem žena, te podrškom zapošljavanju mladih i najugroženijih ostvaren je direktan pozitivan uticaj na 9.000 korisnika. Kroz realizovane infrastrukturne projekte unapređeni su uslovi za obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, vodosnabdevanje i pristup javnim uslugama za oko 273.000 korisnika.

Program je doprineo i integraciji nacionalnih manjina. U tom smislu, najvažniji projekat je bila izgradnja Odeljenja u Bujanovcu Ekonomskog fakulteta u Subotici, prve visokoškolske institucije sa dvojezičnom nastavom u ovom delu zemlje i prioriternog projekta za Vladu.

Program je značajno doprineo i rodnoj ravnopravnosti, i to kroz jačanje institucija i politika na lokalnom nivou, sprovođenje projekata kojima je unapređen položaj žena u društvu a istovremeno stavljeno težište na ekonomsko osnaživanje i zapošljavanje žena, kao i kroz unapređenje svesti o rodnoj ravnopravnosti. Tim Evropskog PROGRES-a je bio rodno uravnotežen, i to kako po ukupnom broju zaposlenih tako i po broju žena na rukovodećim položajima.

Postojala su još dva važna socijalna faktora: Program je ostao prisutan na terenu, što je bilo korisno za razumevanje potreba i obezbeđivanje svakodnevnih pomoći; tim Evropskog PROGRES-a činili su lokalni stručnjaci koji su znanje stekli radom u međunarodnim organizacijama a usavršili ga kroz brojne obuke – od čega će, dugoročnije gledano, lokalne zajednice imati koristi: iskustva prethodnih programa ukazuju na to da su mnoge od njih angažovale opštine da nastave rad na razvojnim inicijativama.

Ekonomska dimenzija

Program je do sada potpomogao otvaranje 703 stalnih i 327 privremenih radnih mesta, a istovremeno je omogućio i da više od 450 ljudi ostvari dohodak.

Sem toga, aktivnosti Evropskog PROGRES-a doprinele su boljoj efikasnosti na opštinskom nivou. Na primer, podrška poreskoj upravi omogućila je LSU da uvećaju prihode na lokalnom nivou, dok je TP u izradi planova kapitalnih investicija i programskih budžeta doprinela uspostavljanju strože fiskalne discipline. Izrada glavnih projekata već je omogućila LSU korisnicama da dođu do deset miliona evra donatorskih sredstava, dok je izrada planova detaljne regulacije za zone s ekonomskim potencijalom, kao i nekoliko ekonomskih infrastrukturnih projekata, učinila opštine privlačnijim za ulaganja – sve to jasno ukazuje da su ove intervencije finansijski održive.

Geografski informacioni sistem predstavlja primer alatke koja zahteva održavanje, što znači da će LSU korisnici morati da snose troškove u budućnosti. Svestan ovog rizika, Program je izradio Priručnik za korišćenje GIS koji, između ostalog, pruža smernice za njegovo efikasno održavanje. Dugoročnije gledano, ako se koristi na odgovarajući način, GIS će povećati efikasnost LSU, obezbeđujući da ekonomske koristi koje proizlaze iz boljeg odlučivanja odnesu prevagu nad ulaganjima u GIS i troškovima njegovog održavanja.

Ovaj izveštaj je pružio i uvid u primere MSP koja su smanjila troškove, osvojila nova tržišta, obezbedila nove poslove i otvorila nova radna mesta, pokazavši na taj način da su „koristi“ dostupne. Izuzetak su možda standardi kvaliteta, zbog kojih će korisnička MSP morati da budu spremna da snose troškove ponovne sertifikacije.

Ekološka dimenzija

Program je razmatrao efekte koje su projekti mogli da imaju po zaštitu životne sredine. Sve intervencije koje su mogle da utiču na životnu sredinu realizovane su u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i Politikom upravljanja zaštitom životne sredine u domenu infrastrukture UNOPS-a, čime je obezbeđena procena potencijalnih opasnosti po životnu sredinu i sprovođenje odgovarajućih mera za svođenje negativnog uticaja na najmanju moguću meru.

Pozitivan doprinos pružen je kroz šest lokalnih infrastrukturnih projekata koji su doprineli povećanju energetske efikasnosti javnih objekata, izradu projekata JPP kojima je stvoren osnov za poboljšanje energetske efikasnosti javne rasvete u tri LSU; dva projekta predviđala su zamenu starih azbestnih vodovodnih cevi, čime su doprinela upotrebi čistije i zdravije vode, dok se nekoliko PDR bavilo stvaranjem uslova za revitalizaciju braunfield lokacija i turističkih područja, posebno vodeći računa o uticaju na životnu sredinu. Dobar primer predstavljaju projekti za razvoj Parka prirode „Golija“, u okviru kojih je Program insistirao na pristupu baziranom na aktivnom učešću i poštovanju međunarodnih ekoloških standarda. Važno je i napomenuti da je Program u nekoliko slučajeva insistirao na sprovođenju procene uticaja na životnu sredinu kroz bespovratnu pomoć za PDR, kako bi rizici bili na adekvatan način ocenjeni i tretirani.

Na kraju, kroz izradu projekata za zaštitu od poplava i izgradnju objekata za zaštitu od poplava, Program je povećao otpornost LSU na prirodne nepogode.

Stečene pouke

Evropski PROGRES je sistematski identifikovao i zabeležio 44 pouke stečene tokom implementacije.²⁰⁷ U nastavku teksta dat je pregled ključnih pouka koje zainteresovani akteri u domenu razvoja treba da uzmu u razmatranje:

- **Ugradnjom aspekata dobrog upravljanja, rodne ravnopravnosti, ljudskih prava i socijalnog uključivanja u projekte** biće unapređeni njihovi ishodi i održivost. Primera radi, povezivanje dobrog upravljanja sa infrastrukturnim projektima, koji su prvenstveno podrazumevali stručnu podršku za LSU radi izrade opštinskih propisa od značaja za „upravljanje“ izgrađenim objektima, neposredno je doprinelo unapređenju delotvornosti i održivosti konkretnih intervencija. Pored toga, ovim pristupom je ostvaren doprinos promeni stavova lokalnih zvaničnika o tome kako državni organi mogu bolje da obavljaju svoje dužnosti i ostvare svoje mandate, čime je stvorena osnova za njegovu primenu na drugim projektima. Ugradnja aktivnosti korporativne društvene odgovornosti u radnje od kojih su korist imale LSU takođe predstavlja dobar primer, jer je time pružena pomoć privrednicima da prepoznaju načine za prenošenje ovih prednosti i na svoje lokalne zajednice, čime se postavlja kamen temeljac za njihov uspeh i rast. Stoga je poželjno ugraditi aspekte dobrog upravljanja i socijalne aspekte u infrastrukturne i druge intervencije, pošto ovakav pristup koji podrazumeva „više od samo cigala i maltera“ donosi šire i održivije koristi.
- **Lokalna (politička) stabilnost utiče na lokalni razvoj.** Analiza koju je sproveo Evropski PROGRES²⁰⁸ pokazala je da LSU koje su imale najmanju korist od Programa, poput Nove Varoši, Lebana i Žitorađe, nisu bile politički stabilne tokom troipogodišnjeg perioda realizacije. Razrešenja predsednika opština dovodila su do izmena i u odeljenjima opštinske uprave zaduženim za razvoj i promena razvojnih prioriteta, što ih je na kraju omelo u privlačenju značajnijih sredstava za sprovođenje projekata. Iako se političke promene dešavaju i ne moraju nužno biti negativne same po sebi, politički lideri bi pažljivije trebalo da procene uticaj (političkih) radnji na razvoj jer on može biti krajnje nepovoljan.
- **Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj sa iskusnim i osnaženim zaposlenima dobijaju više projekata.** Manje LSU, poput Bele Palanke, Surdulice, Raške i Ivanjice neke su od opština koje su ostvarile najveću korist od Programa – one su bile aktivne, pripremale su predloge sa kojima su se prijavljivale na PDP i na kraju su dobijale finansijska sredstva za brojne projekte. Zajednički imenitelj za sve te LSU jeste to što su sve one imale iskusne i osnažene zaposlene u Kancelarijama za lokalni ekonomski razvoj.
- **Projekti usmereni na pojedina geografska područja doprinose izgradnji opštinskih kapaciteta.** Evropski PROGRES je zabeležio pokazatelje kojima se potvrđuje značaj geografskog pristupa. Primera radi, kada je reč o PDP za razvoj poslovne infrastrukture i izradu tehničke dokumentacije koje je sproveo Ministarstvo privrede, opštine uključene u Evropski PROGRES dobile su 27 od 66 projekata (u proseku 0,8 projekata po opštini), dok su ostale lokalne samouprave u Srbiji dobile 39 projekata (prosečno 0,3 projekta).²⁰⁹ Mada ovi rezultati mogu prvenstveno biti posledica opredeljenosti Vlade da pruži pomoć ekonomski devastiranim oblastima, takođe pokazuju i da su ove LSU razvile određene kapacitete za upravljanje projektima.

²⁰⁷ Detaljan Spisak pouka može se dobiti od Evropskog PROGRES-a

²⁰⁸ Rezime nalaza se može naći u Aneksu V, Prilog 5.3

²⁰⁹ Rezultati PDP mogu se naći na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva privrede na adresama

<http://www.privreda.gov.rs/ministarstvo-privrede-pomaze-26-gradova-i-opstina-u-opremanju-poslovnih-zona/>

i <http://www.privreda.gov.rs/40-lokalnih-samouprava-dobilo-podrsku-od-1399-miliona-dinara-za-pripremu-projekata/>

- **Infrastrukturni projekti zahtevaju vreme** – mada je iskustvo Evropskog PROGRES-a pokazalo da je unapređena svest LSU o koracima potrebnim za pripremu infrastrukturnih projekata, u ovoj oblasti i dalje ima potencijala za unapređenje, jer je Program prepoznao tek nekoliko pripremljenih regionalnih infrastrukturnih projekata. Lokalnim samoupravama je potrebno tri do šest godina da završe ciklus pripreme projekta – od rešavanja imovinsko-pravnih pitanja, preko izrade planske dokumentacije i projektovanja, pa sve do realizacije – a budžeti i drugi opštinski planovi bi trebalo da odražavaju tu činjenicu. Izrada Planova kapitalnih investicija uz TP Programa pružila je priliku LSU korisnicima da unaprede svoj rad u ovoj oblasti.
- **Za bolje razumevanje DU potreban je intenzivan rad** sa donosiocima odluka. Formalno imenovanje osoba za kontakt za pitanja DU bio je jedan od faktora uspeha za sprovođenje aktivnosti DU, jer im je to omogućilo da predlažu različite inicijative i zagovaraju njihovu realizaciju. Njih bi u budućnosti trebalo angažovati za obuku instruktora kako bi znanja preneli drugim zaposlenima u opštinskoj upravi. Uloga Opštinskih stručnih centara za dobro upravljanje može se unaprediti kroz dodatno definisanje pokazatelja njihovog uspeha, poput broja prihvaćenih saveta datih relevantnih opštinskim organima/službenicima i broja prihvaćenih procedura i drugih relevantnih dokumenata izrađenih uz njihov doprinos. Kako bi se obezbedila horizontalna i vertikalna razmena znanja, trebalo bi formirati bazu podataka sa dobrim praksama u domenu DU namenjenju opštinskim službenicima.
- **Aktivnosti MRR-ova** bile su održive u manjoj meri zbog učestalih izmena njihovih članova. Iako su MMR-ovi radna tela opštinskih skupština, ne postoji obaveza da oni budu konsultovani u postupku usvajanja politika. Jedan način da se reši ovaj problem jeste propisivanje obaveznog konsultovanja MRR-ova kroz odgovarajuće poslovničke o radu skupština opština. U buduće intervencije na izgradnji kapaciteta trebalo bi da budu uključene opštinske uprave, i to naročito načelnici odeljenja za opštu upravu i zaposleni u odeljenjima za finansije, jer oni mogu da obezbede primenu rodne perspektive u propisima LSU. Pored toga, od koristi je i paralelna saradnja za opštinskim organizacijama žena u mestima u kojima one postoje. Neujednačeni su i kapaciteti MMR-ova. Samo nekoliko njih je preraslo u etablirana tela sa regionalnim uticajem. U okviru budućih aktivnosti bi trebalo razmotriti davanje bespovratnih sredstava zrelim MRR-ovima uključenim u regionalne inicijative. Radi ostvarivanja snažnijih i održivijih rezultata, potrebno je obezbediti veću uključenost muškaraca – i to naročito donosilaca odluka – u aktivnosti za podsticanje rodne ravnopravnosti.
- **Stvaranje radnih mesta i unapređenje zapošljivosti** predstavljaju delotvorne alatke za poboljšanje socijalne uključenosti osetljivih grupa. Među aktivnostima na ovom planu trebalo bi da budu bespovratna sredstva za startupove, stručno osposobljavanje, socijalno preduzetništvo i slične mere. Startup grantovi usmereni na konkretne grupe korisnika trebalo bi da budu uzeti u razmatranje, i to naročito u geografskim oblastima u kojima nema većih poslodavaca. Ciljana bespovratna podrška za žene, kod kojih je tradicionalno manja verovatnoća da će pokrenuti sopstveni posao, pokazala se efikasnom alatkom za mobilizaciju jer je njom otklonjena glavna prepreka, odnosno nedostatak početnog kapitala. Stalna podrška kroz mentorstvo od presudnog je značaja tokom početnog perioda rada novoosnovanih privrednih subjekata i može značajno doprineti njihovoj stopi opstanka i održivosti. Pokazalo se da je temeljan postupak izbora koji podrazumeva interakciju sa potencijalnim korisnicima veoma značajan za povećanje njihovih šansi za uspeh. Podrška LSU u sprovođenju usvojenih Lokalnih akcionih planova za zapošljavanje efikasna je usled postojanja strateškog odabira ciljnih grupa nezaposlenih i već sprovedene procene potreba lokalnih tržišta rada. Podrška redovnim naporima LSU za obezbeđivanje boljih prilika za zapošljavanje pripadnika osetljivih grupa može doprineti socijalnom uključivanju većeg broja korisnika i samim tim ostvariti i značajniji uticaj na lokalnom nivou.
- **Posete lokacijama i razgovori sa potencijalnim korisnicima** su mehanizmi koji treba da budu uključeni kao deo procesa ocenjivanja ili sprovedeni nakon ocenjivanja, ali pre sklapanja ugovora

(o dodeli bespovratnih sredstava). Ovi napori su se pokazali kao korisni za neke PDP Evropskog PROGRES-a (npr. za podršku preduzetništvu mladih) pošto mogu da potvrde valjanost određene prijave i kapacitet kandidata. U slučajevima u kojima proces ocenjivanja nije obuhvatao posete lokacijama, broj otvorenih pitanja koja su se javila u sprovođenju bio je u proseku veći.

- **Niz činilaca utiče na percepciju aktivnosti donatora.** Rezultati rada i iskustva Evropskog PROGRES-a, kao i anketa koje je sproveo Program, potvrđuju da, pored objektivnih činilaca, na percepcije građana o donatorskoj pomoći utiče i čitav niz drugih faktora, među kojima su: političke teme; način na koji visoki državni službenici i (najpopularniji) mediji predstavljaju donatore; vrste projekata kojima se pruža podrška; posebne veze sa donatorom, bilo da su političke, istorijske, kulturne ili ekonomske; i, konačno, način na koji se građanima predočava donatorska pomoć. Sve to bi trebalo imati u vidu kada se postavljaju ciljevi projekata u pogledu komunikacija, kao i kod sprovođenja drugih aktivnosti koje mogu da utiču na percepciju građana.
- **Treba razmotriti korišćenje elektronskih medija sa nacionalnom frekvencijom za informativne aktivnosti.** Nastojanja Evropskog PROGRES-a da se približi različitim ciljnim grupama, kao što su MMP i GPP, pokazalo se kao izazov i stopa uspešnosti se razlikovala od opštine do opštine, ali su u načelu LSU sa manje lokalnih medija bile veći izazov za prenošenje poruka o aktivnostima Programa. U kontekstu približavanja konkretnim ciljnim grupama, saradnja ili partnerstvo sa javnim servisom kao jednim od najgledanijih medijskih kanala treba da bude uspostavljena na početku programa, kao i oglašavanje u časopisima namenjenim određenoj publici.

Nalazi ankete o zadovoljstvu građana takođe ukazuju na to da su tradicionalni mediji (nacionalne i lokalne TV i radio stanice i štampani mediji) i dalje glavni izvori informacija o donatorskoj podršci u ove 34 manje razvijene opštine; neformalni kontakti i izvori informacija su na drugom mestu (sa 25%), dok je internet navelo samo 11% ispitanika. Međutim, Program je opazio sve veće korišćenje društvenih medija, i to naročito među građanima mlađim od 30 godina.

- **Metodologija bespovratnih sredstava se pokazala kao solidan mehanizam za izgradnju kapaciteta** kojim su u opštine uvedeni novi načini razmišljanja i poslovanja. Međutim, zbog mogućih ograničenja kapaciteta korisnika ovih sredstava, trebalo bi pripremiti planove rada i ugovore o dodeli bespovratnih sredstava kojima se odražavaju izvodljivi rokovi za sprovođenje projekata posredstvom ovog modaliteta.
- Neprekidno **prisustvo** timova Programa **na terenu** doprinelo je razvoju kvalitetnog odnosa sa korisnicima, što je opet pospešilo efikasnost i delotvornost realizacije.

MLO – Napredak u odnosu na indikatore u matrici logičkog okvira

<p>Opšti cilj Doprineti održivom razvoju nerazvijenih delova Srbije stvaranjem povoljnijeg ambijenta za razvoj biznisa i infrastrukture uz primenu principa dobrog upravljanja, čime će se unaprediti mogućnosti zapošljavanja i socijalne inkluzije.</p>	
<p>Srbija je napredovala na rang-listi Izveštaja Svetske banke o uslovima poslovanja za najmanje pet mesta</p> <p>Srbija je napredovala na rang-listi u Globalnom izveštaju o konkurentnosti za najmanje pet mesta</p>	<p>Srbija zauzima 47. mesto od 190 zemalja u Izveštaju Svetske banke o uslovima poslovanja za 2018. što predstavlja poboljšanje ukupnog rangiranja za 50 mesta u poređenju sa 2014. godinom.</p> <p>Globalni izveštaj o konkurentnosti za 2017-2018 Svetskog ekonomskog foruma stavlja Srbiju na 78. mesto od 137 ekonomija obuhvaćenih procenom, što predstavlja poboljšanje za 23 mesta u poređenju sa 2014. godinom.</p>
<p>Svrha programa Unapređenje lokalnog upravljanja i uslova za razvoj biznisa i infrastrukture unapređenjem i/ili jačanjem kapaciteta za planiranje i upravljanje, poboljšanje povoljnog poslovnog ambijenta, kao i unapređenje sprovođenja politika socijalne inkluzije i zapošljavanja.</p>	
<p>Ukupna ulaganja u infrastrukturu povećana za najmanje 10% na godišnjem nivou</p> <p>Najmanje pet novih investicija u industriju do kraja Programa</p> <p>Izvoz sektora MSP povećan za najmanje 5% do kraja Programa</p> <p>(Ne)posredne aktivnosti sprovedene u okviru Programa omogućile zapošljavanje najmanje 1.500 ljudi</p>	<p>Na osnovu istraživanja korisničkih LSU sprovedenog u januaru 2018.²¹⁰ ukupne investicije LSU u infrastrukturu opale su za 3% 2014. u poređenju sa prethodnom godinom ali su porasle za 35% 2015. i 19% 2016. U periodu od 2013. do 2016. ukupne investicije u infrastrukturu povećale su se za 56% ili okvirno 17,6 miliona evra. Program je omogućio LSU da pristupe iznosu od preko 10 miliona evra donatorskih sredstava za ulaganje u infrastrukturu.</p> <p>Stvoren je veliki potencijal za investicije u infrastrukturu, industriju i turizam kroz razvoj urbanističkih planova i tehničkih rešenja kao i bolje infrastrukturne opremljenosti lokacija za ulaganje u kombinaciji sa poboljšanim planiranjem kapitalnih projekata i uvođenjem dobrih praksi u oblast upravljanja infrastrukturom. Doprinos Evropskog PROGRES-a razvoju industrijskih zona u Priboju, Vlasotincu i Ivanjici nadovezao se na napore Vlade i LSU da omoguće ulaganje u privredu što bi trebalo da dovede do otvaranja 800 radnih mesta u narednih godinu dana do tri godine.</p> <p>Program je bio deo pozitivnih kretanja u zapošljavanju u području obuhvaćenom Evropskim PROGRES-om: broj zaposlenih osoba na kraju 2016. godine je bio 190.298 što je povećanje od preko 9% u poređenju sa 2014.²¹¹ U istom periodu, broj nezaposlenih osoba se smanjio za 4% sa 156.694 na 150.176 u 2016. Program je kroz podršku preduzetništvu, za samozapošljavanje, stručne obuke, ekonomsko osnaživanje i mala i srednja preduzeća omogućio stalno zapošljavanje 703 lica, privremeno zapošljavanje 327 lica dok više od 450 lica uživa koristi od dohodovnih aktivnosti.</p> <p>Program je omogućio registraciju 96 novih preduzeća, što je doprinelo porastu broja registrovanih preduzeća sa 30.943 u 2013, na 34.364 u 2016. – što predstavlja porast od 11%.²¹² Porast izvoza MSP u LSU</p>

²¹⁰ Odgovori pristigli od LSU mogu se dobiti od UNOPS-a. Pregled odgovora se može naći u Aneksu V, Prilog 5.5

²¹¹ Prema proračunu Evropskog PROGRES-a na osnovu podataka Republičkog zavoda za statistiku i Nacionalne službe za zapošljavanje.

²¹² Izvor: Agencija za privredne registre <http://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/>

	obuhvaćenim Programom u periodu 2013-2016. bio je 31%. Od 30 podržanih MSP, ²¹³ 19 je potvrdilo rast izvoza za 19% u proseku ili 1,46 miliona evra u 2017. u poređenju sa prethodnom godinom.
Rezultat 1: Ojačano lokalno upravljanje i kapaciteti za planiranje i upravljanje uvođenjem novih ili poboljšanjem/ukidanjem postojećih postupaka i procesa u skladu sa načelima dobrog upravljanja	
Objektivno proverljivi indikatori	Opšti status
Aktivnost 1.1.1 Najmanje 50% opština koje učestvuju u Programu su uvele planiranje kapitalnih investicija (PKI) do kraja sprovođenja Programa (početno stanje iz 2014. godine: 23%) ²¹⁴	Program je pružio tehničku pomoć za 15 LSU za izradu planova kapitalnih investicija (PKI) od čega je dvanaest skupština LSU usvojilo PKI. Analiza je pokazala da su LSU sa PKI bile delotvornije u identifikaciji, izradi i finansiranju kapitalnih projekata. PKI su im takođe pomogli da pristupe državnim fondovima.
Aktivnost 1.1.2 Najmanje 15 opština je do kraja Programa dobilo podršku za izradu višegodišnjih programskih budžeta (početno stanje iz 2014. godine: pet opština je imalo delimično programsko budžetiranje) ²¹⁵	Program je pružio pomoć za 15 LSU za uvođenje programskih budžeta za 2016. godinu. Analiza je pokazala da je 15 LSU koje su dobile TP za pripremu PB za 2016. delotvornije omogućilo učešće građana u odnosu na opštine koje nisu dobile podršku.
Aktivnost 1.1.3 Najmanje 15 opština je povećalo svoje poreske prihode za najmanje 15% do kraja Programa (jačanje odgovornog odnosa kroz proširenje poreske osnovice i podizanje nivoa svesti građana o potrebi poštovanja poreskih propisa). Početno stanje: broj poreskih obveznika i godišnji prihod od poreza će biti određen za svaku opštinu nakon odabira lokalnih samouprava ²¹⁶	Program je pružio pomoć za 16 LSU za unapređenje registara poreskih obveznika. Na osnovu godišnjih izveštaja LPU za 2016. godinu, broj registrovanih poreskih obveznika je povećan za 11.242 ili za 10%, a broj registrovane imovine za 24.995 ili 34%. To je omogućilo LSU da povećaju prihod od lokalnog poreza na imovinu za 1,3 miliona evra u 2016. godini u poređenju sa 2013.
Aktivnost 1.2 Kapaciteti za upravljanje geoprostornim podacima i/ili kvalitet geoprostornih podataka unapređeni u najmanje deset lokalnih samouprava do kraja Programa (početno stanje iz 2014. godine: 33% po opštini) ²¹⁷	Uvođenje geografskog informacionog sistema (GIS) u 11 LSU kroz nabavku hardvera i softvera, obuke, razvoj specijalizovanih GIS aplikacija i savetodavnu podršku za uspostavljanje institucionalnog i pravnog okvira (npr. protokoli za razmenu podataka) za funkcionisanje GIS-a. Izrađene GIS aplikacije prvenstveno omogućavaju investicije i razvoj turizma a zabeleženi su i slučajevi da je GIS smanjio troškove LSU.
Aktivnost 1.2 Najmanje 15 opština izradilo planove detaljne regulacije (PDR) ili plansku dokumentaciju opštijeg nivoa kojom se olakšava izrada ekonomskih projekata do kraja Programa	Bespovratna sredstva su obezbeđena za 36 PDR koji obuhvataju površinu od 2.038 ha i imaju potencijal da podstiču ekonomski rast: 13 se odnosi na unapređenje uslova za postojeća preduzeća, devet na stvaranje uslova za ulaganje, osam na revitalizaciju siromašnih područja, pet na zaštićena područja i jedan na revitalizaciju braunfield lokacija. Barem pet PDR su omogućila dalji razvoj lokacija a u dva slučaja ulaganje u industriju koja bi mogla da otvori 550 radnih mesta. Najznačajnija intervencija je izrada pet PDR za infrastrukturne koridore, model upravljanja i akcioni plan za razvoj Parka prirode „Golija“.
Aktivnost 1.3 Do kraja Programa barem 50% opština obuhvaćenih Evropskim PROGRES-om uspostavlja mehanizme za praćenje i evaluaciju infrastrukturnih projekata, primenjuju modalitet ugovora FIDIC kao izabrani model, a Inženjerska komora Srbije je uvela programe obuke o FIDIC-u	Udruženje inženjera konsultanata Srbije (ACES) je organizovalo pet modula obuke o FIDIC modalitetu ugovora za 81 učesnika (32 žene i 49 muškaraca) iz svih 34 LSU, i pet predstavnika iz SEIO i CFCE (tri žene, dva muškarca). Pored toga, četiri obuke na radu organizovane su za 41 učesnika (16 žena i 25 muškaraca) iz 18 LSU koje su dobile bespovratna sredstva za lokalne infrastrukturne projekte.
Aktivnost 1.4 Do kraja Programa su pokrenute, razvijene i sprovedene reforme institucionalnog upravljanja u najmanje pet LSU, s naglaskom na	Sprovedena je ocena lokalnog upravljanja u 34 opštine. Potpisan je MoR za intervencije u oblasti dobrog upravljanja (DU) na lokalnom nivou sa 34 LSU. Šest obuka za jačanje kapaciteta za dobro upravljanje i jedno studijsko

²¹³ Šesnaest MSP je dobilo podršku uvođenjem standarda a drugih 16 kroz nabavku opreme u cilju poboljšanja konkurentnosti otvaranjem radnih mesta u privatnom sektoru

²¹⁴Osnovna studija o konkurentnosti, EU PROGRES, 2014.

²¹⁵Osnovna studija o konkurentnosti, EU PROGRES, 2014.

²¹⁶ Godišnji izveštaji LPU

²¹⁷Prepreke za razvoj infrastrukture, EU PROGRES, 2013.

povećanje odgovornosti, transparentnosti i efikasnosti u pružanju javnih usluga građanima, uz izradu ili reviziju najmanje deset lokalnih politika ili lokalnih propisa u skladu sa pravnim okvirom Republike Srbije	putovanje sprovedeni su za 27 službenika zaduženih za DU (21 muškarac, šest žena). Dvadeset i tri LSU je ustanovilo institucionalni okvir za DU. Reforme lokalnog upravljanja započete u 13 LSU koje su usvojile ukupno 21 propis u oblasti odgovornosti, efikasnosti, učešća i transparentnosti.
Aktivnost 1.5 Lokalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost (MRR) su formirani u svim opštinama obuhvaćenim Evropskim PROGRES-om i lokalni akcioni planovi za rad mehanizama za rodnu ravnopravnost (MRR) revidirani ili usvojeni u 25 opština obuhvaćenim Evropskim PROGRES-om do kraja 2017. godine. Najmanje 50% MRR do kraja 2016. uspešno sprovedlo projekte za koje im je Evropski PROGRES odobrio bespovratna sredstva i pružaju svoj doprinos unapređenju pitanja rodne ravnopravnosti. Najmanje 50% opština obezbeđuje sredstva za aktivnosti lokalnih MRR do kraja Programa. Početno stanje: formiran je 31 MRR, a dve opštine su imenovala službenike zadužene za pitanja rodne ravnopravnosti, 23 opštine obuhvaćene Evropskim PROGRES-om sačinilo Lokalne akcione planove za unapređenje rodne ravnopravnosti.	Ojačani kapaciteti 34 LSU za bavljenje pitanjima rodni inicijativa na lokalnom nivou. Uspostavljena su trideset dva lokalna MRR, 32 LSU potpisale su Evropsku povelju o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou dok 24 MRR ima validne lokalne akcione planove, osam se revidira a dva MRR imaju LAP čiji je rok istekao. Obezbeđena bespovratna sredstva za realizaciju 18 projekata rodne ravnopravnosti koji su pozitivno uticali na 1.589 osoba (1.291 žena i 298 muškarca) kroz aktivnosti koje se odnose na ekonomsko osnaživanje žena, javno zdravlje, jačanje kapaciteta, kao i veće znanje o pitanjima rodne ravnopravnosti među donosiocima odluka.
Aktivnost 1.6 Do kraja 2015. godine unapređena znanja najmanje 50% odbornica i odbornika u deset skupština LSU o pitanjima rodne ravnopravnosti i tehnikama javnog zagovaranja. Odbornice u svakoj od deset skupština opština su uspešno zagovarale najmanje jedno pitanje rodne ravnopravnosti do kraja Programa	Projekat koji se odnosi na veće odlučivanje žena doveo je do osnivanja deset lokalnih ženskih odborničkih mreža (LŽOM), koje su okupile 97 odbornica. LŽOM su donele 25 preporuka za lokalne politike, usredsređujući se prvenstveno na povećanje učešća žena u procesu odlučivanja.
Aktivnost 1.7 Najmanje pet opština uvelo postupke i prakse rodno odgovorno budžetiranja do kraja 2016. godine. Održivost akcije obezbeđena je usvajanjem odgovarajućih opštinskih odluka do kraja Programa. Početno stanje: tri opštine su sprovele analize budžeta i lokalnih politika iz perspektive rodne ravnopravnosti ²¹⁸	Do kraja 2016. godine, devet opština uvodi rodno odgovorno budžetiranje ili kroz različite stavke opštinskih budžeta ili obezbeđujući uključivanje rodni politika u programske budžete. Do kraja perioda realizacije, Program je podržao 13 LSU u uvođenju ROB.
Rezultat 2 Povećana konkurentnost lokalne privrede poboljšanjem poslovnog ambijenta i upravljačkih/organizacionih kapaciteta MSP/poljoprivrednih zadruga	
Aktivnost 2.1 Ukupan indeks konkurentnosti povećan za najmanje 10% u svim opštinama obuhvaćenim Programom do kraja Programa, ili za najmanje 25% u pogledu jednog od sledećih podindeksa: kapacitet lokalne zajednice da upravlja resursima i potencijalima zajednice, ekonomske politike, strategije i mere, finansijski kapaciteti javnog i privatnog sektora ²¹⁹	Trideset jedna LSU je ostvarila rast opštinskog indeksa konkurentnosti prvenstveno zbog boljeg upravljanja resursima, boljeg urbanističkog planiranja i izgradnje, jačih lokalnih kapaciteta za razvoj privrede i boljih socijalnih politika. Nakon usvajanja novog Zakona o planiranju i izgradnji, 34 LSU dobile su tehničku pomoć za primenu elektronskog sistema izdavanja građevinskih dozvola, uključujući nabavku neophodne IT opreme. Prosečno vreme izdavanja građevinskih dozvola u LSU koje su dobile podršku je smanjeno sa osam na pet dana; udeo negativno rešenih zahteva smanjen je sa 40% na 16%; a 51% planskih dokumenata upisano je u centralni registar (poboljšanje od 17%).
Aktivnost 2.2 Spremna najmanje dva međuopštinska i najmanje 35 prioriteta lokalnih ekonomskih i projekata društvene infrastrukture u skladu sa nacionalnim sektorskim prioritetima, sa kompletnom tehničkom dokumentacijom izrađenom u skladu sa	Na osnovu urađenih 45 glavnih projekata Evropski PROGRES je napravio listu projekata „spremnih za gradnju“ vrednih 42 miliona evra. Osam LSU je već ostvarilo pristup donatorskim sredstvima u iznosu od deset miliona evra za realizaciju projekta.

²¹⁸ Osnovna studija o konkurentnosti, EU PROGRES, 2014.

²¹⁹ Onako kako su utvrđeni pri rangiranju Srbije u Izveštaju Svetske banke o uslovima poslovanja za 2014. godinu.

kriterijumima u okviru PPF 5 nakon što je urađena ocena postojeće liste spremnih projekata	
Aktivnost 2.2 Opštine do kraja Programa sačinile najmanje dvadeset projekata i podnele ih u cilju dobijanja finansijske podrške za programe koji se finansiraju iz drugih izvora u odnosu na izvore finansiranja Evropskog PROGRES-a	Evropski PROGRES je pružio podršku za rad Zajedničkog tehničkog sekretarijata IPA Prekograničnog programa Srbija – Crna Gora (CBC SRB-MON). Bespovratna sredstva su omogućila da LSU obuhvaćene Evropskim PROGRES-om koje su ispunjavale uslove podnesu 48 predloga projekata u okviru javnog poziva CBC. To je podrazumevalo i podnošenje 14 predloga projekata za finansiranje na osnovu rešenja izrađenih uz pomoć Programa. Za sedam projekata su odobrena sredstva. Osim toga, Program je registrovao još pet prijava iz LSU obuhvaćenim Evropskim PROGRES-om za finansiranje iz drugih izvora.
Aktivnost 2.3 Najmanje jedan prioritetni međuopštinski projekat sproveden do kraja Programa	Ugovor o izgradnji odeljenja u Bujanovcu subotičkog Ekonomskog fakulteta je potpisan u januaru 2015. godine, nakon što je građevinska dozvola izdata 1. decembra 2014. godine a izgradnja završena u septembru 2015. godine. Objekat koristi 400 upisanih studenata i 80 članova nastavnog osoblja.
Aktivnosti 2.3 i 2.4 Tehnička pomoć pružena CFCU kao naručiocu za prioritetni infrastrukturni projekat koji sprovodi	UOP je u novembru 2015. odobrio projekte za završetak izgradnje novog bloka Opšte bolnice u Vranju i za izgradnju zgrade hitne pomoći u Novom Pazaru. Program je pomogao CFCU da pripremi tendersku dokumentaciju i tehničku podršku za terenske posete i pružio podršku u periodu za pitanja i odgovore. Ugovori su potpisani 5. juna 2017. godine. Program je obezbedio logističku i komunikacijsku pomoć i tehničko savetovanje, prema zahtevu, i učestvovao u radu Upravnog odbora projekta u svojstvu posmatrača do kraja februara 2018. dok se okončanje radova očekuje u junu 2018. u Novom Pazaru i u avgustu 2018. u Vranju. Ova aktivnost nije realizovana u prvobitno osmišljenom formatu ali nakon odobrenja produženja bez dodatnih troškova, Program je uspeo da pruži neku pomoć CFCU i MEI.
Aktivnosti 2.3 i 2.4 Tehnička pomoć pružena SEIO i CFCU u pripremi i pokretanju programa za dodelu bespovratne pomoći i praćenju njegovog sprovođenja	Uprkos blagovremenoj tehničkoj pomoći Programa, CFCU je objavio PDP za lokalnu infrastrukturu tek u martu 2015. godine, pet meseci kasnije nego što je prvobitno planirano. S obzirom na kašnjenja, pružanje prvobitno zamišljene tehničke pomoći nije bilo izvodljivo. Nakon odobrenja produženja bez dodatnih troškova, Program je uspeo da pruži neku pomoć u realizaciji, samo do kraja aktivnosti. U novembru 2015. godine UOP je odobrio sprovođenje tri projekta za zaštitu od poplava i sprečavanje erozije. Dva su završena u aprilu 2017. godine, a jedan je otkazan zbog nerazjašnjenih svojinskih odnosa.
Aktivnost 2.4 Pružena podrška u izradi najviše 34 lokalna i najmanje jednog međuopštinskog infrastrukturnog projekta koji su podneti CFCU radi finansiranja, u okviru poziva za dostavljanje predloga projekata	Evropski PROGRES je organizovao informativne sesije kako bi predstavio poziv CFCU i podržao LSU u izradi koncepata predloga projekta. Sve 34 programske LSU odgovorile su na PDP podnevši 52 koncepta predloga projekta. Ugovori o dodeli bespovratnih sredstava su potpisani sa 14 LSU u maju 2017.
Aktivnost 2.4 Najmanje 15 lokalnih infrastrukturnih projekata je realizovano putem bespovratnih sredstava do kraja Programa	Uz pomoć Evropskog PROGRES-a realizovano je 19 lokalnih infrastrukturnih projekata. Intervencije su omogućile dodatna ulaganja u vrednosti od 930.000 evra dok su projekti poboljšali kvalitet života.
Aktivnost 2.5 Svi projekti su organizovani sa jasnim odgovornostima u oblasti nabavke, upravljanja ugovorima, praćenjem i vrednovanjem; najmanje 10 novih lokalnih politika i/ili administrativnih propisa povezanih sa infrastrukturnim projektima su izrađeni na participatorni način, odobreni od saveta, realizovani i ispraćeni i jasno ukazuju na to ko investira, ko poseduje, ko odlučuje, ko održava, ko ima koristi i ko nadzire infrastrukturu, do kraja Programa.	Šesnaest LSU je usvojilo trideset i tri lokalna propisa koji se odnose na povezivanje DU sa infrastrukturnim projektima.
Aktivnost 2.6 Rešavanje najmanje tri prepreke u vertikalnoj koordinaciji između Vlade RS i lokalnih samouprava započeto ili okončano do kraja Programa kroz redovne, strukturirane i tematske	U skladu sa dogovorom sa SKGO i SIPRU ova aktivnost usmerena je na politike zaštite životne sredine i politike socijalne zaštite. Održano je osam radionica i svi nalazi predstavljeni SKGO.

<p>konsultacije sa nadležnim ministarstvima i institucijama i u saradnji sa SKGO, čime se pozitivno utiče na odgovornost, transparentnost, delotvornost i efikasnost LSU</p>	<p>Pored toga, kroz Program je podržana izgradnja kapaciteta LSU za izradu veb prezentacija državne uprave i uspostavljanja usluga e-uprave. Održane su tri obuke za 44 predstavnika/ce (35 muškaraca, devet žena) iz 28 LSU. LSU su zabeležile bolju transparentnost veb prezentacija za 9,2%, tri opštine²²⁰ su razvile 17 novih e-usluga²²¹ a 13 LSU je izradilo akcione planove za unapređenje e-usluga i veb prezentacija LSU. Na kraju, Program je podržao izradu veb aplikacije za samovrednovanje veb prezentacija državnih organa.</p>
<p>Aktivnost 2.7 Do kraja Programa sačinjena i sprovedena najmanje dva modela javno-privatnih partnerstava</p>	<p>Program je pružio tehničku pomoć dvema korisničkim lokalnim samoupravama za formulisanje projekata JPP koje su izabrane putem javnog poziva (Knjaževac i Raška). Predlozi projekata dostavljeni su Državnoj komisiji za JPP na odobravanje.</p>
<p>Aktivnost 2.8 Najmanje 15 MSP uvelo međunarodne standarde kvaliteta ili bezbednosti hrane (ISO 9000, HACCP, Global GAP, itd.) i najmanje 15 MSP poboljšalo konkurentnost kroz nabavku opreme</p>	<p>Četrnaest MSP je sertifikovano za međunarodne standarde upravljanja kvalitetom ili bezbednosti hrane, što im je pomoglo da otvore 66 novih radnih mesta. Korisničke kompanije su zabeležile prosečni rast prihoda od 19%, odnosno izvoza od 16%. Nabavka opreme za 16 mikro i malih preduzeća (MMP) omogućila je otvaranje 43 nova radna mesta. Prihod korisničkih MMP u 2017. u poređenju sa 2016. kumulativno je porastao za 49%.</p>
<p>Aktivnost 2.8 Do kraja Programa najmanje 20 MSP, članova klastera, uvelo inovacije ili koriste inovativne tehnike razvoja tržišta</p>	<p>Program je podržao projekte iz pet klastera u uvođenju inovativnih praksi i zajedničkog nastupa na tržištu od čega je korist imalo 62 MSP. Ova bespovratna sredstva su takođe doprinela otvaranju 83 nova radna mesta u MSP koja su članice tih pet klastera.</p>
<p>Aktivnost 2.9 Najmanje 30 poljoprivrednih proizvođača, članova zadruga, do kraja Programa u proizvodnji primenjuje nove tehnike i tehnologije</p>	<p>Ova aktivnost je sprovedena u dve faze. Prva faza je podrazumevala podršku Programa za 32 grupe poljoprivrednih proizvođača (GPP) koja se sastojala od obuka i studijske posete Francuskoj. Druga faza je podrazumevala dodelu paketa bespovratnih sredstava za sedam najboljih projekata koje su podnele GPP za nabavku opreme neophodne za uvođenje nove ili unapređenje postojeće proizvodnje.</p>
<p>Aktivnost 2.9 Najmanje tri tradicionalna poljoprivredna proizvoda su registrovana ili sertifikovana sa oznakom zaštićenog imena porekla i zaštićenom geografskom oznakom</p>	<p>Ocena GPP i zaštite geografskog porekla (GI) završena je u maju 2015. godine. Program je sproveo javni poziv putem kojeg je odabrano pet tradicionalnih proizvoda za zaštitu GP. Obezbeđena je tehnička pomoć za zaštitu geografskog porekla a geografska oznaka je zaštićena u Zavodu za intelektualnu svojinu za sjeničku stelju, ivanjički krompir i vlasinski med. Kompanije Lav i Beni Komerc iz Sjenice dobile su sertifikat za ovlašćene korisnike oznake u proizvodnji sjeničkog kravljeg sira a kompanija Turković iz Sjenice je dobila sertifikat za uzgajanje sjeničkog jagnjeta.</p>
<p>Aktivnosti 2.10 Barem 80 novih radnih mesta za žene kao rezultat najmanje 40 paketa bespovratne pomoći za započinjanje poslovanja do kraja Programa.</p>	<p>Podrška ženskom preduzetništvu dovela je do registracije 43 preduzeća i kreiranja 103 radna mesta (92 stalna zaposlenja i 11 privremenih poslova). Mentorskom podrškom i obukom na radnom mestu obuhvaćene su 44 žene i, prema evaluaciji, korisnice su znatno produbile svoje znanje o vođenju poslovanja. Sve u svemu, korisnice su postigle odlične rezultate i u vezi sa finansijskim rezultatima i brojem novozaposlenih.</p>
<p>Rezultat 3: Poboljšan pristup zapošljavanju koje obezbeđuje jednake mogućnosti ženama i muškarcima i socijalnu inkluziju najranjivijih i marginalizovanih grupa putem izrade i sprovođenja lokalnih politika, što za posledicu ima smanjenje migracija sa juga, jugoistoka i jugozapada Srbije</p>	
<p>Aktivnost 3.4 Procena lokalnih politika za socijalno uključivanje i zapošljavanje ugroženih završena u svim opštinama obuhvaćenim Evropskim PROGRES-om do sredine 2016. Metodologija utvrđivanja i procene potreba ugrožene populacije izrađena i predata opštinama. Izrađen i pilotiran posebno</p>	<p>Podržane su lokalne samouprave za sprovođenje procene potreba ugroženih i marginalizovanih grupa, kako bi se analizirale, formulisale i/ili ažurirale nove ili postojeće relevantne lokalne politike, izgradili kapaciteti relevantnih lokalnih institucija, a zatim pilotirale nove politike. Intervencija je ponudila bespovratna sredstva lokalnim ugroženim i marginalizovanim grupama za početak poslovanja.</p>

²²⁰ Medveđa, Novi Pazar i Raška.

²²¹ Evaluaciju je sprovedla Direkcija za elektronsku upravu na osnovu utvrđenih kriterijuma za evaluaciju veb prezentacija i e-usluga u skladu sa Smernicama za izradu veb prezentacija u državnoj upravi i uvođenje e-usluga a sprovedena je na uzorku od 13 opština koje su učestvovalе u obukama za primenu Smernica. Detaljnije informacije o ovom procesu date su u Aktivnosti 2.6

<p>prilagođen model zapošljavanja ugroženih koji će dovesti do otvaranja najmanje 25 radnih mesta. Najmanje tri nove usluge socijalnog uključivanja uvedene u odabrane opštine u okviru Evropskog PROGRES-a do kraja Programa.</p>	<p>Izveštaji o oceni institucionalnih kapaciteta, socijalne zaštite i zapošljavanja ugroženih grupa završeni su i predstavljeni u junu 2017. godine.</p> <p>Tri LSU su osnovale službe socijalne zaštite, dok je 28 korisnika dobilo finansijsku podršku za pokretanje poslovanja što je omogućilo zapošljavanje ili privremeni angažman 90 osoba.</p>
<p>Aktivnost 3.5 Najmanje 15 OCD koje se bave problemima Roma unapredile su kapacitete za upravljanje projektima što dovodi do pilotiranja mera iz Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period 2016-2025. od čega korist ima najmanje 1.000 Roma.</p>	<p>Deo ove aktivnosti je obuhvaćen pristupom za aktivnost 3.4. Pomoć je obezbeđena za 22 projekta nabavke opreme za samozapošljavanje mladih. Svih 22 korisnika koja su dobila opremu, registrovala su preduzeća.</p> <p>PDP za pilotiranje sprovođenja mera iz Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za rezultat je imao realizaciju 16 projekata romskih OCD. Svih 16 projekata je uspešno završeno a korist je imalo 3.634 Roma i Romkinja (1.588 muškaraca i 2.046 žena).</p> <p>Projekat organizacije „Music Art Project“ je realizovan u četiri škole u Vranju, Bujanovcu i Surdulici. Preko 250 časova na osnovu inkluzivne El Sistema metodologije, četiri koncerta i nekoliko master klas obuka sa domaćim i međunarodnim stručnjacima sprovedeno je uz učešće oko 200 dece (preko 50% iz ugroženih grupa).</p>
<p>Aktivnosti 3.8 i 3.10 Do kraja Programa podržano najmanje 40 projekata koji su u partnerstvu pripremile lokalne samouprave i organizacije civilnog društva. Najmanje polovina opština koje su bile korisnice tih projekata do kraja Programa sačinile i usvojile kriterijume za transparentno i nediskriminatorno dodeljivanje sredstava lokalnog budžeta organizacijama civilnog društva.</p>	<p>Nakon prvog PDP za bespovratna sredstva za Fond za učešće građana (CIF) tj. projekte koji se sprovode u partnerstvu između organizacija civilnog društva i lokalne uprave odobreno je 20 projekata. Devetnaest projekata je uspešno završeno dok je jedan poništen. Drugi PDP je doveo do odobrenja 24 projekta i svi su uspešno završeni.</p> <p>Dva projekta su se fokusirala na izradu i usvajanje kriterijuma za transparentnu i nediskriminatornu dodelu sredstava iz lokalnog budžeta za OCD u četiri opštine. Sve 4 LSU su izradile i usvojile transparentnije kriterijume pre kraja Programa.</p>
<p>Aktivnost 3.1 Zadovoljstvo građana opštinskim uslugama, radom lokalnih vlasti i skupština opština povećano za 10% do kraja Programa²²²</p>	<p>Anketa o zadovoljstvu građana sprovedena je krajem 2017. godine na reprezentativnom uzorku od 8.256 ispitanika. Rezultati za region uglavnom pokazuju pozitivne trendove: postoji rastući trend percepcije životnog standarda pošto 31% ispitanika kaže da živi „podnošljivo“ u poređenju sa 24% koliko je zabeleženo 2010. Slično tome, građani su ocenili opštinske usluge i institucije bolje nego ranije.</p>
<p>Aktivnosti 3.3, 3.5, i 3.10 Najmanje 100 nezaposlenih uspešno okončalo organizovanu stručnu obuku do kraja Programa i uvedeni su održivi dodatni kursevi koji će se organizovati i nakon okončanja Programa kako bi povećali mogućnosti za zapošljavanje učesnika u obuci</p>	<p>Deset lokalnih samouprava odabrano je putem PDP radi sprovođenja aktivnosti stručnog osposobljavanja u skladu sa lokalnim strategijama zapošljavanja. Ukupno 311 nezaposlenih (167 muškaraca i 144 žena) završilo je obuke; njih 280 (144 muškaraca i 136 žena) dobilo je sertifikate o uspešno završenoj obuci; zaposleno je njih 184 (112 muškaraca i 72 žena).</p>
<p>Aktivnost 3.6 Efikasnost i delotvornost najmanje tri zdravstvena centra poboljšana do kraja Programa nabavkom nove medicinske opreme za zaštitu zdravlja žena²²³</p>	<p>Na osnovu izveštaja o proceni, Program je nabavio i isporučio medicinsku opremu za devet lokalnih zdravstvenih centara i moderni rendgen aparat za Opštu bolnicu u Prokuplju. Tome komplementarna kampanja za podizanje javne svesti sprovedena je od avgusta do decembra 2017. a 747 žena je bilo na preventivnim pregledima.</p>
<p>Aktivnost 3.9 Najmanje 1.200 učenika osnovne škole albanskog porekla u području obuhvaćenom Programom unapredilo svoje znanje srpskog jezika tokom sprovođenja Programa</p>	<p>Program je obezbedio sredstva za asistente nastavnica srpskog jezika od avgusta 2015. do juna 2017. godine. Tokom prve školske godine 865 učenika učestvovalo je u programu, dok se njihov broj povećao na 1.073 učenika tokom druge školske godine. Izvršena je nabavka udžbenika, priručnika za nastavnike i pomoćnih nastavnih sredstava i oni su dostavljeni u 16 osnovnih škola u Preševu, Bujanovcu i Medveđi. Četiri ciklusa testiranja učenika pokazalo je da su albanski učenici unapredili svoje znanje srpskog jezika.</p>

²²² Polaznu osnovu za Istraživanje zadovoljstva građana predstavlja anketa sprovedena 2013, dok će nova anketa biti sprovedena 2017. godine, na kraju Programa.

²²³ Procena potreba zdravstvenih centara omogućuje Programu da ustanovi polazne pokazatelje za evaluaciju povećanja efikasnosti, koja će biti organizovana na kraju Programa

Rezultat 4: Efekti evropskih integracija Srbije predloženi široj javnosti	
<p>Procenat građana koji su svesni postojanja bilo kojeg projekta finansiranog od strane EU povećan za tri procenta do kraja Programa. Komunikacijske aktivnosti generišu najmanje 2.000 medijskih izveštaja u kojima se jasno i precizno objašnjava finansijska pomoć EU i Švajcarske koja se daje za razvoj opština obuhvaćenih Evropskim PROGRES-om, od čega najmanje 20% u nacionalnim medijima.²²⁴</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Održane su 33 posete na visokom nivou od kojih su u 19 učestvovali najviši zvaničnici donatora • Organizovana su 24 veća skupa, uključujući i 13 sastanaka UOP • Podrška za 15 lokalnih festivala • 60 saopštenja za medije i 111 saopštenja za štampu • 5.047 medijskih izveštaja od čega 2.156 izveštaja ili 42% u nacionalnim medijima • Objavljeno je deset kvartalnih biltena • Veb prezentacija se redovno održava i privuče u proseku 5.000 pojedinačnih posetilaca mesečno a ukupno je registrovano 200.000 poseta • Fejsbuk strana privukla je 10.000 pratilaca a Tviter 1.000 • Promotivni materijal Programa se redovno izrađuje uključujući i video snimak o rezultatima Programa • Održana četiri likovna konkursa za kalendar
<p>Jedna kampanja javnog zagovaranja/podizanja nivoa svesti koja se sastoji iz dve faze i promoviše evropske vrednosti sprovedena tokom realizacije Programa</p>	<p>Realizovana je jednogodišnja komunikacijska kampanja usmerena na mlade i medije. Kampanja sa mladima sprovedena je u deset srednjih škola, na dva univerziteta, kroz pet pojedinačnih skupova i na sedam lokalnih festivala uključujući 400 učenika srednjih škola i 200 studenata. Održana su tri medijska seminara za 68 novinara lokalnih i nacionalnih medija u Novom Pazaru, Nišu i Beogradu. Tromesečni Konkurs za najbolji medijski izveštaj o evropskim integracijama u jugoistočnoj i jugozapadnoj Srbiji, organizovan u saradnji sa DEU, SDC i MEI, zvanično je završen 1. marta 2017. izborom osam pobjedničkih izveštaja od ukupno prispelih 67. Nagrađeni mediji su dobili računarsku, audio i video opremu u cilju unapređenja kvaliteta izveštavanja.</p>

²²⁴ Prema nalazima Istraživanja zadovoljstva građana za 2017. godinu i u poređenju sa rezultatima Istraživanja zadovoljstva građana iz 2013. godine